

Twentse fietsverhalen

VAN BUURSE TOT BORNERBROEK

ONTDEK
MEER VAN
TWENTE OP
DE FIETS

De meuiste dingn in 't leaven kost ginnen stuver

OP ZOEK NAAR BIJZONDERE VERHALEN LANGS
HET FIETSNETWERK TWENTE

In de globaliserende en steeds meer digitaliserende wereld is er behoefte aan herkenning en geborgenheid. Een plek waar je je thuis voelt, een plek die je kent, en waar de mensen jou kennen. Het noaberschap, het naar elkaar omzien en het ingebed zijn in levendige gemeenschappen met een rijke historie, zit in het DNA van Twente.

Twentenaren zijn trots op Twente, op hun cultuur, op hun taal en op hun geschiedenis. Het fietsnetwerk laat het mooiste van het Twente van nu zien. Dat is al een belevening op zich. Van Buurse tot en met Bornerbroek vind je langs de fietsroutes verhalen over verschillende plekken in Twente: bijzondere verhalen over Twente. Het zijn niet per se interessante plekken: ook doodgewone plekken hebben soms een bijzonder verhaal dat bijna niemand kent. Dat soort verhalen willen we graag met jou delen. Laten zien wat Twente zo bijzonder maakt, wat het DNA van Twente is. Dankzij de verhalende panelen worden mensen betrokken bij hun leefomgeving, of om met Marcel Proust te spreken:

“De ware ontdekkingsreis is geen speurtocht naar nieuwe landschappen, maar het waarnemen met nieuwe ogen.”

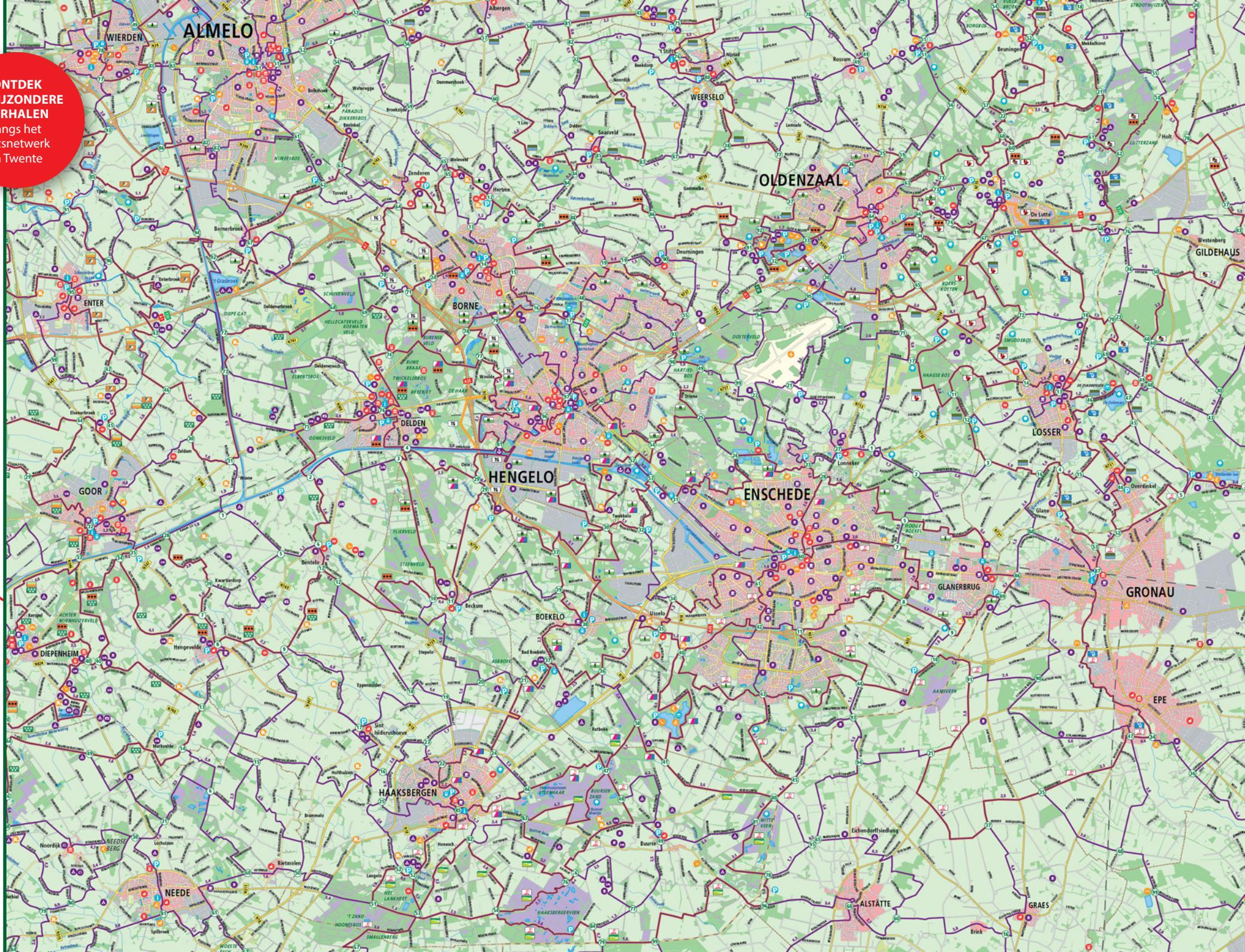
Ontwerp: diezit.

© april 2023. Dit document is met de grootste zorg samengesteld. Wijzigingen of aanpassingen van de informatie in dit document zijn altijd voorbehouden. Aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend.

ONTDEK
MEER VAN
TWENTE OP
DE FIETS

ONTDEK
DE BIJZONDERE
VERHALEN
langs het
fietsnetwerk
in Twente

Et weer met Johannes Bomhof

Johannes Bomhof is joonk wörden in 1856, int Hengevelde. Hee kan et weer veurkieken. Hee is nog nich in de weerd of hee leert a alle keunstkes van et profeteren van et weer. 's Oavns laat geet he der-op-oet um te kieken wat of et weer int zin hef. Johannes zoch zich ne röstige kruising van zaandwegen op en dan geet he doar op de rug liggen. En dan kik he hoo of de zun steet, en de moan, en wat of de weend wil. An de moan kan he nog et meest ofleazen: zöt he 'n keerlike op de moan en buugt den veuroawer dan gef et reagen. Lig de moan op strikzied, dan gef et stoarm.

Veur mooi weer wil Mercurius helpen: at de planeet good te zeen is geet de zun schien. Ok haalt he völ oet de weend. Völ leu vertrouwt op wat Bomhof zöt. At et tied is um te zeain of te oogsten wilt de boeren geern wetten hoo of Bomhof der teagen an kik. In Buurse höld he alle wek nen "zitdag". Vaste klaanten van em bint de smokkelieu. At Bomhof zeg: et gef biester weer, dan bint ze blieb. Geneen hef't dan in de gaten at ze an't weark bint. Zo smit dat den weerprofeet mooi wat in'tuk.

Met daankzeggen an Arfgood Buurse.

Het weer met Johannes Bomhof

Johannes Bomhof, in 1856 geboren in Hengevelde, is een 'veurkieker': een weerprofeet. Van jongs af aan maakt hij zich de fijne kneepjes van de weerkunde eigen. 's Avonds laat trekt hij eropuit om tot zijn weersvoorspellingen te komen. Johannes zoekt een rustig kruispunt

van zandwegen op, waar hij gelegen op zijn rug liggend aandachtig de stand van de zun, de maan en winden bestudeert. Vooral de maan vertelt hem veel: ziet hij een mannetje op de maan en buigt het voorover, dan gaat het regenen. Ligt de maan opzij, dan gaat het stormen. Voor

mooi weer is het vooral Mercurius die helpt: als de planeet helder zichtbaar is, gaat de zun schijnen. Ook winden geven hem informatie. Veel mensen vertrouwen op Bomhofs voorspellingen. Boeren raadplegen zijn inzichten aan het begin van de zaa- en oogsttijd en in Buurse houdt hij elke week

een 'zitdag'. Tot zijn vaste klandizie horen de smokkelars. Als Bomhof slecht weer voorspelt, zijn ze blij: dan kunnen ze namelijk ongemerkt hun werk uitvoeren. Zo verdient de weerprofeet een mooi centje bij!

Met dank aan Arfgood Buurse.

Das Wetter mit Johannes Bomhof

Johannes Bomhof, 1856 in Hengevelde geboren, ist ein „veurkieker“ (Hellseher): ein Wetterprophet. Schon von klein an macht er sich mit dem Wissen der Wetterkunde vertraut. Spät am Abend geht er noch hinaus, um Beobachtungen für seine Wettermeldungen zu machen. Johannes sucht sich eine ruhige Kreuzung von Feldwegen, wo er auf dem Rücken liegend den Stand von Sonne, Mond und Windrichtungen genau studiert. Vor allem der Mond verrät ihm viel: Wenn er einen Mann auf dem Mond sieht, der sich bückt, wird es Regen geben. Wenn der Mond auf der Seite liegt, gibt es Sturm. Für die Schönwetter-Meldungen ist

vor allem Merkur hilfreich: Wenn der Planet gut sichtbar ist, wird die Sonne scheinen. Auch Winde liefern ihm nützliche Informationen. Viele Menschen vertrauen den Vorhersagen von Bomhof. Die Bauern vertrauen auf seine Erkenntnisse für den Beginn der Aussaat- und Erntesaison, und in Buurse hält er jede Woche einen „Sitztag“ ab. Zu seiner Stammkundschaft gehören Schmuggler. Wenn Bomhof schlechtes Wetter vorhersagt, freuen sie sich: Dann können sie unbemerkt ihre Arbeit tun. So hat der Wetterprophet einen schönen Nebenverdienst!

Mit freundlicher Genehmigung: Arfgood Buurse.

The Weather Forecast with Johannes Bomhof

Johannes Bomhof, born in Hengevelde in 1856, is a psychic, a weather prophet. From a young age, he trains himself in meteorology. At nights, he goes out to establish his predictions. Johannes usually finds a quiet crossing of dirt roads, where he, stretched out flat on his back, takes his time to study the sun, moon and winds. Especially the moon tells him a fair bit: when the man in the moon bends forwards, it will rain. If the moon lies sideways, we can expect a storm. For nice weather, Mercurius is a better predictor: when the planet

is brightly visible, the sun will shine. Winds also offer information. Many people trust Bomhof's predictions. Farmers consult him before sowing and harvesting seasons, and he has a weekly 'sit-down' in Buurse. His most regular customers are smugglers. When Bomhof predicts bad weather, they are happy: it means they can do their jobs unnoticed. The weather prophet earns a pretty penny on the side!

With special thanks to Arfgood Buurse.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Wennewickweg 13, Buurse**

Opa Ferrari

De Hengelerstraat in Hoksebarge... dat is't wearck, meant Dries van der Lof (1919-1970). Op dizze deurgoande weg kan he ja mooi geworden met ziene sportwagens. Van der Lof zien vaar is oprichter van de Twentse Kabelfabriek, en gek van snelle auto's. Hee is amper-an achtein joar of hee koch zich a nen Bugatti, um an te slötteln en met te jagen.

Van der Lof döt met an de Tulpenrallye en nog wat andere internationale racewedstrijden. In 1952 döt he zölf as ennigsten oet Nederland met an de Grand Prix Formule I in Zandvoort. De Koninklijke Nederlandsche Automobiel

Club döt em tweedoezend geulden veur et F1-steulken.

Jammer genog veur oons nationale woapen vaalt he oet veurdat de wedstried is oflopen. Dat metdoon an de Grand Prix zol et begin mutten hebben wes van ne mooie carrière as autocoureur. Mer de vaar, Cornelis van der Lof, llop em in de weg. Hee zeg de jong dat he kiezen mut: et bedrief óf de Formule 1. Dries geet dan toch veur de Twentse kabelfabriek. Mer et racen kan he nich himmoal loaten, ok nich at he oaler is. In Hoksebarge neumt ze em doarum 'Opa Ferrari'.

Met daankzeggen an familie Van der Lof.

Opa Ferrari

De Hengelosestraat is voor Dries van der Lof (1919-1970) een favoriet stukje Haaksbergen. Op deze uitvals weg kan de autofanaat zich helemaal uitleven met zijn sportwagens. Want Van der Lof, zoon van de oprichter van de Twentse Kabelfabriek, is gek op snelle auto's. Hij koopt op z'n 18e al een Bugatti om aan te sleutelen en mee te racen.

Van der Lof doet mee aan tal van internationale racewedstrijden, zoals de

Tulpenrallye. In 1952 is hij zelfs de eerste Nederlandse deelnemer aan de Grand Prix Formule 1 in Zandvoort. De Koninklijke Nederlandsche Automobiel Club betaalt 2.000 gulden voor het F1-zitje. Helaas valt de nationale troef tijdens de wedstrijd voortijdig uit.

De Grand Prix-deelname had het begin moeten zijn van een mooie autosportcarrière. Maar vader Cornelis van der

Lof gooit roet in het eten. Die wil dat z'n zoon een keuze maakt: het bedrijf óf de Formule 1. Dries kiest voor de Twentsche Kabelfabriek, maar kan het racen ook op latere leeftijd niet

vaarwelzeggen. In Haaksbergen noemen ze hem daarom 'Opa Ferrari'.

Met dank aan familie Van der Lof.

Opa Ferrari

Für Dries van der Lof (1919-1970) ist die Hengelosestraat eine beliebte Strecke in Haaksbergen. Auf dieser Zufahrtsstraße kann sich der Autofanatiker mit seinen Sportwagen austoben. Denn Van der Lof, Sohn des Gründers der Twentsche Kabelfabrik, ist verrückt nach schnellen Autos. Mit 18 kauft er sich einen Bugatti, den er gerne repariert und als Rennauto nutzt.

Van der Lof nimmt an zahlreichen internationalen Rennen teil, wie zum Beispiel der Tulpenrallye. Im Jahr 1952 war er sogar der erste niederländische Teilnehmer am Grand Prix der Formel 1 in Zandvoort. Der Königlich Niederländische Automobilclub zahlt 2.000

Gulden für die F1-Austragungsrechte. Leider schied der nationale Trumpf während des Rennens vorzeitig aus.

Die Grand-Prix-Teilnahme sollte der Beginn einer großen Rennsportkarriere sein. Doch Vater Cornelis van der Lof macht ihm einen Strich durch die Rechnung. Er will, dass sich sein Sohn entscheidet: entweder die Firma oder die Formel 1. Dries entscheidet sich für die Twentsche Kabelfabrik, bleibt aber auch im späteren Leben dem Rennsport treu. In Haaksbergen nennen sie ihn deshalb „Opa Ferrari“.

Mit freundlicher Genehmigung: familie Van der Lof.

Gramps Ferrari

To Dries van der Lof (1919 – 1970), the Hengelosestraat is his favourite piece of Haaksbergen. On this exit road, the car fanatic can really kick his sportscars to the max. Because Van der Lof, who is a son of the founder of the Twentsche Kabelfabrik (Cable Factory), absolutely loves fast cars. He already had a Bugatti for tinkering and racing at just 18 years old.

Van der Lof participates in various international racing tournaments, such as the Tulip Rally. In 1952, he is the first Dutch participant in the Grand Prix Formula 1 in Zandvoort. The Royal

Dutch Automobile Club pays 2,000 guilders for the F1 seat. Unfortunately, the national pride has a breakdown during the race.

The Grand Prix should have been the start of a beautiful racing career. But father Cornelis van der Lof throws a spanner in the works. He wants his son to make a choice: the company or Formula 1. Dries chooses for the Twentsche Kabelfabrik, but can't stop racing either. That's why he's locally called 'Gramps Ferrari'.

With special thanks to familie Van der Lof.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Hengelosestraat, Haaksbergen** →

Hoo meer elektrisch, hoo meer plezeer!

Van 1886 tot 1930 wordt heel oons laand anslötten op't elektrisch. Heel oons laand? Nee, één doarp möt et doon met gen stroom. Et leggen van electriciteitskabels noar Buurse (7,5 kilometer vanoet Hoksebargen) is völs te duur.

Pastoor Van den Berg pakt' an. Hee dreait de 'Buurser licht-commissie' in mekaar en regelt promosie-oavn. Dat döt' em. En zo krig Buurse in 1934 dan eindelijk woar ze zo verlet um hebt: elektrisch lech. n Pastoor deu dreks nen oproop: "Koopt ammoal rap elektrische striekijzers, kachels, warmwaterkruiken en lampen.

En hoesvaars, doot moo es verrassen met elektrisch grei. Hoo meer elektrisch, hoo meer plezeer. Et lech braandt, de petróllielaamp kan vot!"

Mer de Witteveenweg, hier kortbiej, lig te wied van' elektrischen kabel of. De leu daar möt et nog joaren doon met petróllie. Nich eerder as 1963, at de familie Temmink zölf de götten veur de kabels greawt, kump der ok elektrisch lech oet de boerderie van Temmink.

Met daankzeggen an Arfgood Buurse.

Hoe meer stroom, hoe meer vreugd!

Heel Nederland wordt tussen 1886 en 1930 aangesloten op het elektriciteitsnet. Heel Nederland? Nee, één dorp in Twente blijft verstoken van stroom. De aanleg van electriciteitskabels naar Buurse (7,5 kilometer vanuit Haaksbergen) is veel te duur, vinden de leveranciers.

Pastoor Van den Berg komt in actie. Hij richt de Buurser lichtcommissie op en organiseert propaganda-avonden.

Er wordt zelfs een conferentie gehouden met de Commissaris van de Koningin. Dat helpt. En zo krijgt Buurse in 1934 eindelijk het zo gewenste elektrische licht. De pastoor doet meteen een oproep: "Schaft allen elektrische strijkijzers, kachels, warmwaterkruiken en lampen aan. En huisvaders, verras huismoeders met elektrische objecten. Hoe meer stroom, hoe meer vreugd. Het licht brandt, de petroleumlamp kan worden

opgeruimd!" Maar de Witteveenweg, hier vlakbij, ligt te ver van de stroomkabel verwijderd en zit nog jaren vast aan petroleum. Pas als de familie Temmink in 1963 zelf de sleuven voor de kabels

heeft gegraven, brandt ook in hun boerderij elektrisch licht.

Met dank aan Arfgood Buurse.

Je mehr Strom, desto mehr Freude!

Zwischen 1886 und 1930 wurden die gesamten Niederlande an das Stromnetz angeschlossen. Die gesamten Niederlande? Nein, ein Dorf in Twente bleibt ohne Strom. Die Verlegung von Stromkabeln nach Buurse (7,5 km von Haaksbergen entfernt) ist nach Ansicht der Anbieter viel zu teuer.

Pfarrer Van den Berg wird aktiv. Er gründet das Buurser Lichtkomitee und organisiert Propaganda-Abende. Es findet sogar eine Konferenz mit dem Kommissar der Königin statt. Das hilft. Und so erhält Buurse 1934 endlich das lang ersehnte elektrische Licht. Der Priester startet sofort einen Aufruf: „Schafft euch alle

elektrische Bügeleisen, Herde, Wärmflaschen und Lampen an. Und Hausväter überrascht die Hausmütter mit elektrischen Geräten. Je mehr Strom, desto mehr Freude. Das Licht brennt, die Petroleumlampe kann weg!“

Aber der Witteveenweg in der Nähe ist zu weit von der Stromleitung entfernt und wird noch jahrelang mit Öl versorgt. Erst als die Familie Temmink 1963 die Gräben für die Kabel selbst aushebt, brennt auch in ihrem Bauernhof elektrisches Licht.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Arfgood Buurse.*

The More Electricity, the More Joy!

Between 1886 and 1930, the whole of the Netherlands is connected to electricity. The whole? Well, except for one village in Twente. Laying cables to Buurse (7.5 kilometres from Haaksbergen) is far too expensive, according to the suppliers.

Pastor Van den Berg rises up. He finds the Buurser Light Commission and organises propaganda nights. They even invite the Queen's Commissioner for a conference. It works. And finally, in 1934, Buurse gets their dearly coveted light. The pastor holds an appeal: "Buy electric

irons, heaters, heating pads, and lights. Fathers, surprise the housewives with electrical devices. The more electricity, the more joy! The light is on, stow away your petrol lights."

But the Witteveenweg, close by, is too far removed from the electricity cable and still uses petrol lights many years after. Only when the Temmink family digs their own cable trenches in 1963, their farm can finally flip the switch.

*With special thanks to
Arfgood Buurse.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Hegeveldweg, Haaksbergen**

De dure bonnen van kemmiezen Claes

In de tweede helfte van de 17e eeuw komt der gloepens völ kremers en smokkelaars deur Den Braam hen. Claes Bruineborgh hef der as kommiezen niks te völle an. Hee wont en warkt hier in et Kommiezenhoes. Kortbij steeet et Kapteinshoes met toch zekers 70 bewapende kemmiezien. 'Den Haag' hef ze stuurd. De Republiek höld der rekkening met dat de roomsen anvalt vanoet Westfoalen.

Biej 'douanekantoor' Den Braam doot twee wegen mekaar kruzen: de Hellweg oet et noorden en de Hessenweg van Deavnter noar Meunster op an. Net efkes wiederop is nen peunt biej de Buurserbek woar de

schippers könt oawerpakken. Claes is der veur um belasting te buren. Hee kik secuur wat of der in al dee zwoarbepakte koaren zit dee de Pruuus ingoat. Ok döt he de paspoorten controleren van de reizigers. Wel nich de juuste papieren hef möt als wat he biej zich hef achterloaten; én krig nen bon an't gat den zo hoog is as wat et spul weerd is. Köj begriepen dat de smokkelaers nich al te völ in een moal metnemt. Ze bint bange veur de dure bonnen van' kemmiezen Claes.

Met daankzeggen an Historische Kring Haaksbergen.

De boetes van douanier Claes

Den Braam is in de tweede helft van de 17e eeuw een druk verkeersknooppunt voor handelaars en smokkelaars. Claes Bruineborgh heeft er als commies z'n handen vol aan. Hij woont en werkt hier in het Commiezenhuis. Dichtbij staat het Kapteinshuis met zeker 70 bewapende grenswachten. 'Den Haag' heeft ze gestuurd

omdat de Republiek beducht is voor katholieke aanvallen vanuit Westfalen.

Bij 'douanekantoor' Den Braam kruisen twee handelswegen elkaar: de Hellweg uit het noorden en de Hessenweg van Deventer naar Münster. Iets verderop is een overslagpunt voor schippers bij de

Buurserbeek. Claes heeft als taak om belasting te innen. Hij inventariseert de goederen van alle zwaarbeladen karren die de grens overgaan. Ook controleert hij de paspoorten van reizigers. Wie niet over de juiste papieren beschikt, moet zijn vracht achterlaten én een boete betalen

gelijk aan de waarde van de goederen. Geen wonder dat smokkelaars meestal kleine hoeveelheden meenemen. Ze vrezen de hoge boetes van douanier Claes!

Met dank aan Historische Kring Haaksbergen.

Die Geldbußen des Zollbeamten Claes

In der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts war Den Braam ein wichtiger Verkehrsknotenpunkt für Händler und Schmuggler. Claes Bruineborgh hat dort als Zollbeamter alle Hände voll zu tun. Er lebt und arbeitet im Zollhaus (Commiezenhuis). Ganz in der Nähe befindet sich das Haus des Hauptmanns mit mindestens 70 bewaffneten Grenzwächtern. „Den Haag“ hat sie geschickt, weil die Republik katholische Angriffe aus Westfalen befürchtet.

An der „Zollstation“ Den Braam kreuzen sich zwei Handelswege: der Hellweg aus dem Norden und der Hessenweg von Deventer nach Münster.

Etwas weiter befindet sich ein Umschlagplatz für Schiffer an der Buurserbeek. Claes hat die Aufgabe, Steuern einzutreiben. Er inventarisiert die Waren aller schwer beladenen Karren, welche die Grenze passieren. Er kontrolliert auch die Pässe der Reisenden. Wer keine gültigen Papiere hat, muss seine Fracht dort lassen und eine Geldstrafe in Höhe des Warenwerts zahlen. Kein Wunder, dass Schmuggler meist nur kleine Mengen mitnehmen. Sie fürchten die hohen Geldstrafen des Zollbeamten Claes!

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Haaksbergen.*

Border Guard Claes's Fines

In the second half of the 17th century, Den Braam is a busy crossing for traders and smugglers. As a border guard, Claes Bruineborgh has his hands full. He lives and works here in the Commiezenhuis (Guardsmen's House). Nearby is the Captain's House, with at least 70 armed patrol guards. 'The Hague' sent them, as the Republic is wary of Catholic assaults from German Westphalia.

At 'customs office' Den Braam, two trade routes cross: the Hellweg from the north, and the Hessenweg from Deventer to Münster. A bit

further down the road is a transfer point for skippers on the Buurserbeek. Claes's job is to collect taxes. He makes inventories of all the heavily loaded carts that cross the border. He also checks travellers' passports. Those who do not have the right paperwork must leave their freight behind as well as pay a fine equal to the goods' worth. Small wonder the smugglers usually carry light quantities. They fear Guardsman Claes's fines!

*With special thanks to
Historische Kring Haaksbergen.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Witteveenweg, Haaksbergen**

Et braan van Siberië

Et Sommer van 1959 doert laank en is dreuge. En dat vrös nen Duutse boer op'n emmer. Nen zoaterdagmirrag 17 oktober braandt he kort oawer'n poal nen tip groond of um der op te boeren. De gloepens dreuge vjennegroond met heed, grös en struken doot et veur onmeunig anjagen. Et doert mer effen of 500 beunder groond steet te braan. Sinds Adams tieden hef et an dizze kaant van de weerld nog nooit zuk braan doan, en dat hef et nich.

Hil Tweante wördt 's aanderdagens wakker in nen blauwen daamp en der wördt proat

van: "een toneel van vernietiging." Leu van de braandweer, soldoaten en 'n paar honderd vrijwilligers doot der alns an um de schade met te loaten vallen. Watleu pakt alns wat ze hoalden weelt biej mekaar, zo bangt ze zich dat eer hoes in braand vlög. Mer dat leste geet nich gebeuren. Geneen hef der wat slims an oawerhoalden en ok de natuur hef zich good hersteld van et braan van Siberië. Zo neumt ze ja dizzen hook van de weerld: Siberië.

Met daankzeggen an Historische Kring Haaksbergen.

De vuurzee van Siberië

De zomer van 1959 duurt lang en is droog. En dat blijft niet zonder gevolgen. Op zaterdagmiddag 17 oktober brandt een Duitse boer dicht bij de grens een stuk landbouwgrond af om het te cultiveren. De extreem droge veengronden met hei, gras en struiken geleiden het vuur razendsnel. Binnen enkele uren staat

een gebied van bijna 500 hectare in lichterlaaie. Het is de grootste brand in de regio sinds mensenheugenis.

Heel Twente ontwaakt de volgende ochtend in een blauwige nevel en men spreekt van een 'toneel van vernietiging'. Met man en macht proberen

brandweerlieden, 200 militairen en honderden vrijwilligers de schade te beperken. Sommige inwoners pakken al hun dierbare spullen uit vrees dat het vuur hun woning treft. Maar dat laatste gebeurt niet. Er vallen geen slachtoffers en ook de natuur herstelt zich van de vuurzee van

Siberië, zoals dit gebied wordt genoemd. De verschroeide aarde van 1959 is jaren later alweer een groen veenlandschap.

Met dank aan Historische Kring Haaksbergen.

Das Flammenmeer in Sibirien

Der Sommer 1959 ist lang und trocken. Das bleibt nicht ohne Folgen. Am Samstagnachmittag, dem 17. Oktober, brennt ein deutscher Landwirt eine landwirtschaftliche Fläche in Grenznähe ab, um Ackerland zu gewinnen. Die extrem trockenen Torfmoore mit Heidekraut, Gras und Sträuchern sorgen für eine blitzschnelle Ausbreitung des Feuers. Innerhalb weniger Stunden brennt eine Fläche von fast 500 Hektar lichterloh. Das ist der größte Brand in der Region seit Menschengedenken.

Ganz Twente erwacht am nächsten Morgen in einem bläulichen Dunst, und die Menschen

sprechen von einem „Bild der Zerstörung“. Feuerwehrleute, 200 Soldaten und Hunderte von Freiwilligen versuchen mit aller Macht, den Schaden zu begrenzen. Einige Bewohner raffen ihre Wertsachen zusammen, weil sie befürchten, dass auch ihre Häuser vom Feuer erfasst werden. Letzteres ist jedoch nicht der Fall. Es gibt keine Verletzten und auch die Natur erholt sich von der Feuersbrunst in Sibirien, wie das Gebiet genannt wird. Die verbrannte Erde von 1959 wandelt sich Jahre später in eine grüne Moorlandschaft.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Haaksbergen.*

The Inferno of Siberia

The Summer of 1959 is long and dry. And it has its effects. On the 17th of October on a Saturday afternoon, a German farmer near the border burns a plot of land to prepare it for cultivation. The parched peat soil with heather, grass and bushes, locally called Siberia, feed the fire rapidly. Within a few hours, an area of almost 500 hectares (1236 acres) is ablaze. It is the biggest wildfire in the history of this region.

The whole of Twente wakes up in a blue haze the next morning. People call it a 'show of destruction'.

With might and means, firefighters, 200 military servicemen and hundreds of volunteers try to contain the damages. Some inhabitants even pack their belongings to evacuate, for fear that the fire might reach their houses. That doesn't happen. There are no victims, and nature quickly recovers from the Inferno of Siberia, as it is locally called. Within a few years, the scorched earth of 1959 has become a verdant green moor again.

*With special thanks to
Historische Kring Haaksbergen.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **De Noor 60, Haaksbergen**

Tröffen deur de Pruus

's Nachens, van 23 op 24 mei 1943, vertrekt vief jonge keerls van de vliegbasis in et Engelse Kirmington. Et geet um de Canadees Joseph Stewart (23 joar) en de Britten Frederick Alloway (21 joar), Harold Thompson (29 joar) en Ronald Williamson (21 joar), onder leiding van' piloot Edward Silas Morris (23 joar). Tehoop met eer vertrekt dizzen nacht 826 militairen vanoet Engelaand um Dortmund te bombarderen. Dat bombarderen maakt deel oet van de 'Battle of the Ruhr'. In et Ruhrgebiet maakt de Duitsers munitie, pantserwapens, luchtofweergeschut, staal en öllie. Et is ne regio van petaansie veur de Duitse

oorlogsindustrie. Köj wa noagoan dat de geallieerden doar geern op an goat.

De vief militairen vlejt met nen Wellington bommenwerper van et type HE302. Boawn Tweante krig Wolfgang Thimming ze in de gaten. Den bewaakt doar de loch in siene Messerschmitt Bf110. Op 5000 kilometer heugte raakt Thimming et geallieerde vleegtuug. Joseph, Frederick, Harold, Ronald en Edward stört daal op'n Zendvealderweg en oawerlaft et nich. Twee daag later wördt ze met militaire eer begreawn.

*Met daankzeggen an
Historische Kring Haaksbergen.*

Getroffen door Duits vuur

In de nacht van 23 op 24 mei 1943 vertrekken vijf jongemannen van de vliegbasis in het Engelse Kirmington. Het zijn de Canadees Joseph Stewart (23 jaar) en de Britten Frederick Alloway (21 jaar), Harold Thompson (29 jaar) en Ronald Williamson (21 jaar), onder leiding van de piloot Edward Silas Morris (23 jaar). Samen met hen vertrekken deze nacht 826 militairen vanuit Engeland om Dortmund te bombarderen. Het bombardement is

onderdeel van de 'Battle of the Ruhr'. In het Ruhrgebied produceren de Duitsers munitie, pantserwapens luchtafweergeschut, staal en olie. Het is een cruciale regio voor de Duitse oorlogsindustrie, dus een logische plek voor een geallieerde aanval.

De vief militairen vliegen in een Wellington bommenwerper van het type HE302. Boven Twente worden zij opgemerkt door Wolfgang Thimming, die in zijn

Messerschmitt Bf110 het luchtruim bewaakt. Op 5.000 meter hoogte treft Thimming het geallieerde toestel. Joseph, Frederick, Harold, Ronald en Edward storten neer op de

Zendvelderweg en overleven het niet. Ze worden twee dagen later met militaire eer begraven.

Met dank aan Historische Kring Haaksbergen.

Vom deutschen Feuer getroffen

In der Nacht vom 23. zum 24. Mai 1943 verlassen fünf junge Männer den Luftwaffenstützpunkt in Kirmington, England. Es sind der Kanadier Joseph Stewart (23 Jahre) und die Briten Frederick Alloway (21 Jahre), Harold Thompson (29 Jahre) und Ronald Williamson (21 Jahre), angeführt von dem Piloten Edward Silas Morris (23 Jahre). Zusammen mit ihnen sind 826 Soldaten in dieser Nacht von England aus aufgebrochen, um Dortmund zu bombardieren. Die Bombardierung ist Teil der 'Battle of the Ruhr'. Im Ruhrgebiet produzieren die Deutschen Munition, gepanzerte Flugabwehrkanonen, Stahl und Öl. Es ist eine wichtige Region für die deutsche Kriegsindustrie und somit ein logisches Ziel für einen alliierten Angriff.

Caught by German Fire

In the night of 23 to 24 May 1943, five young men take off from the British airbase of Kirmington. On board are Canadian Joseph Stewart (23 years old) and the Brits Frederick Alloway (21), Harold Thompson (29) and Ronald Williamson (21), led by pilot Edward Silas Morris (23). Together with 826 others, they leave Britain to drop bombs on Dortmund in Germany. The bombardment is part of the 'Battle of the Ruhr'. The Ruhr area is the Germans' most important area for producing ammunition, armoured vehicles, anti-aircraft artillery, steel and oil. It's a crucial region for the German war industry,

Die fünf Soldaten fliegen in einem Wellington-Bomber vom Typ HE302. Über Twente werden sie von Wolfgang Thimming gesichtet, der mit seiner Messerschmitt Bf110 den Luftraum überwacht. In einer Höhe von 5.000 Metern trifft Thimming das alliierte Flugzeug. Joseph, Frederick, Harold, Ronald und Edward stürzen am Zendvelderweg ab und überleben nicht. Zwei Tage später werden sie mit militärischen Ehren beigesetzt.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Haaksbergen.*

and therefore a logical place for an Allied attack. The five soldiers are aboard a Wellington bomber, type HE302. Over Twente, they are spotted by Wolfgang Thimming, who guards the airspace in his Messerschmitt Bf110. At 5,000 metres, Thimming hits the allied plane. Joseph, Frederick, Harold, Ronald, and Edward crash to their deaths at the Zendvelderweg. They are buried two days later with military honours.

*With special thanks to
Historische Kring Haaksbergen.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Broekdijk 13, Haaksbergen**

Et slim kommen te vallen van Cato Elderink

Boerderij De Kievit lig nich wied van dit knooppunt of, an' Meijersgaardenweg. In 1841 wördt et koch deur fabriek Engelbert Elderink, oet Eanske. De familie mag der in de vrieje tied geern kommen. Zeker kleindochter Catharina (Cato) hef vö'l wil an et boetenleavn doar. Vanoet Buurse döt ze lange fietstochten maken noar Maarkel en Riessen hen, um te kuiern met de leu doar. De verhalen doot zovöl met Cato dat zee zich der himmoal op tooleg de Tweantse Cultuur op papier te kriegen. Ze döt onderzeuk, schrif geschiedenisbeuk en maakt gedichen in et Tweants.

Ze is net zeuvntig wördnen as Cato in 1941 met de fiets veur de groond vaalt op nen zaandweg bije Buurse. Ze brek 'n been en et doert dree korten en dree langen veur-at der een eer veendt. Ze is met dat vallen slim te pas können en een paar moand later möt ze et lien. Eer ofscheidsgedich wördt vunden op 'n verknötterd stukse papier bije de Buurserbek:

Suja, suja, suuselt de weend.
Nem, Moder Erde, dek too dien Keend.

Met daankzeggen an Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

De fatale val van Cato Elderink

Boerderij de Kievit, gelegen aan de Meijersgaardenweg niet ver van dit knooppunt, raakt in 1841 in het bezit van de Enschedese fabriek Engelbert Elderink. De familie brengt er graag haar vrije tijd door. Vooral kleindochter Catharina (Cato) geniet van het buitenleven. Vanaf Buurse maakt ze lange fietstochten naar Markelo of Rijssen, om in gesprek te gaan met de plaatselijke bevolking. De verhalen maken zoveel indruk dat Cato besluit om zich helemaal te wijden aan het vastleggen van de Twentse cultuur.

Ze doet onderzoek, schrijft geschiedenisboeken en maakt veel gedichten in het Twents.

Kort na haar zeventigste verjaardag in 1941 komt Cato tijdens een fietstocht ten val op een zandweg bij Buurse. Ze breekt haar been en het duurt uren voordat iemand haar vindt. Enkele maanden later overlijdt ze aan de complicaties van de verwondingen. Haar afscheidsgedicht wordt gevonden op een verschrompeld stukje papier bij de Buurserbek:

Suja, suja, suuselt de weend.
Nem, Moder Erde, dek too dien Keend.

Met dank aan Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Der tödliche Sturz von Cato Elderink

Der Bauernhof De Kievit am Meijersgaardenweg, nicht weit von dieser Kreuzung entfernt, geht 1841 in den Besitz des Enscheder Fabrikanten Engelbert Elderink über. Die Familie verbringt dort gerne ihre Freizeit. Vor allem Enkelin Catharina (Cato) genießt das Leben in der Natur. Von Buurse aus unternimmt sie lange Radtouren nach Markelo oder Rijssen, um mit den Einheimischen zu sprechen. Die Geschichten beeindrucken Cato so sehr, dass sie beschließt, sich ganz der Aufzeichnung der Kultur von Twente zu widmen. Sie forscht, schreibt Geschichtsbücher und verfasst viele Gedichte auf Twents.

Kurz nach ihrem siebzigsten Geburtstag im Jahr 1941 stürzt Cato bei einer Radtour auf einem Feldweg in der Nähe von Buurse. Sie bricht sich das Bein und es dauert Stunden, bis sie gefunden wird. Einige Monate später stirbt sie an den Komplikationen der Unfallfolgen. Ihr Abschiedsgedicht befindet sich auf einem zerknitterten Blatt Papier in der Nähe der Buurserbeek:

Süja, süja, säuselt der Wind.
Nimm, Mutter Erde, deck zu dein Kind.

Mit freundlicher Genehmigung: Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Cato Elderink's Fatal Fall

In 1841, Engelbert Elderink, a manufacturer from Enschede, purchases farmstead De Kievit (The Lapwing) on the Meijersgaardenweg not far from this crossing. The family loves to spend their spare time there. Especially grandchild Catharina (Cato) loves the outdoors. In her adult life, she makes long cycle tours from Buurse to Markelo or Rijssen, to talk to the local people. She's so touched by their stories, that she decides to devote herself fully to recording the Twente culture. She does research, writes history books, and produces many poems in Twents Low Saxon.

Shortly after her seventieth birthday in 1941, Cato falls off her bike on a sand path near Buurse. She breaks a leg, and it takes hours until someone finds her. She passes away several months later due to complications after the fall. Her final poem is found on a shrivelled piece of paper near the Buurserbeek:

Shush now, shush now, shushes the gust
Tuck, Mother Earth, your Child in the dust.

With special thanks to Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Stendermolenweg, Haaksbergen** →

Behoalden deur sokker en lienzoad

't Is 1947. Willie Meijer is dan 21 joar en döt logeren in ne oale boerderie op et Buurserzaand. "De Bommelas" het dat spilken. Oonzen jongen Timmerman is lid van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NIN) en hee is doar te hope met andere jongeleu, um de hei te herstellen. De Bommelas is oarig in verval köommen mer Willie is der dreks vot van. De Stichting Natuurmonumenten geet oawer et boerderieken en Willie en zienen kammeroad Herman Horst vraagt of zee et opknappen majt. Iedere vekaansie pakt de beare manleu 'n aander stuk an. De berrestie, n gewwel, n stal, et dak, of de

vloor: alns doot ze met de haand oplappen. Ze hebt zich doar vernemstige technieken veur oetprakkezeerd. Zo broekt ze 'n deur-mekaar-hen-mengen van sokker en lienzoad met heet water. Dan veurkom iej dat de eken plaanken van de boerderie votrot. Ze smeert et hoalt der met in en neagelt de plaanken an't hoes. De leefde woarmet Willy, Herman, en eer familie der met gangs goat is et behoald van de boerderie. En vanof 1978 mag n Bommelas zichzölf 'n rijksmonument neumen ok nog.

Met daankzeggen an Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.

Gered met suiker en lijnzaad

In 1947 overnacht de 21-jarige Willie Meijer in een oude boerderij op het Buurserzand, de Bommelas. De jonge timmerman is hier gekomen om met leeftijdsgenoten van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NIN) de heide te herstellen. De Bommelas is behoorlijk vervallen, maar verovert Willie's hart meteen. Samen met vriend Herman Horst vraagt hij aan Stichting

Natuurmonumenten, die de boerderij beheert, of ze het pand mogen opknappen. Iedere vakantie besteden de mannen hun tijd aan een ander herstelproject. De bedstee, de gevel, de stal, het dak, of de vloer: alles knappen ze handmatig op. Ze doen dat met ingenieuze technieken. Zo gebruiken ze een mengsel van suiker en lijnzaad in heet water om

de eikenhouten planken rondom de boerderij tegen rot te beschermen. Ze smeren het hout ermee in en bevestigen de planken op het huis. De persoonlijke toewijding van Willie, Herman en hun familie redt de boerderij van

de ondergang. Sinds 1978 is de Bommelas zelfs een rijksmonument.

Met dank aan Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.

Mit Zucker und Leinsaat gerettet

Im Jahr 1947 übernachtet der 21-jährige Willie Meijer in einem alten Bauernhaus im Buurserzand, dem Bommelas. Der junge Zimmermann soll hier zusammen mit Gleichaltrigen vom niederländischen Jugendbund für Naturstudien (NIN) die Heide renaturieren. Der Bommelas-Bauernhof ist ziemlich heruntergekommen, aber er gewinnt sofort Willies Herz. Zusammen mit seinem Freund Herman Horst fragt er die Stiftung Naturmonumenten, die den Hof verwaltet, ob sie das Gebäude renovieren dürfen. An jedem Urlaubstag arbeiten die Männer nach und nach an den diversen Schwachstellen.

Alkoven, Fassade, Stall, Dach oder Boden: alles wird von Hand restauriert. Dabei nutzen sie ausgeklügelte Techniken. So stellen sie eine Lösung aus Zucker, Leinsaat und heißem Wasser her, mit der sie Eichen-Fassadenbretter vor Fäulnis schützen wollen. Sie bestreichen das Holz damit und befestigen die Bretter wieder am Haus. Der persönliche Einsatz von Willie, Herman und seiner Familie bewahrt den Bauernhof Bommelas sogar unter Denkmalschutz.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.*

Saved by Sugar and Linseed

In 1947, when Willie Meijer is 21 years old, he stays at an old farm at the Buurserzand, the Bommelas. The young carpenter has come here with a few contemporaries from the Dutch Youth Association for Nature Studies (NIN) to repair the heather. The Bommelas is in quite a rundown state, but immediately conquers Willie's heart. He and his friend Herman Horst ask the Dutch Nature Monuments Foundation, which manages the farm, permission to repair the premises. Every holiday, the men devote their time to repairing another project on-site. The bedstead, the gable, the stables, the roof,

or the floor: they fix everything by hand. They also devise ingenious techniques. They use a mixture of sugar and linseed in hot water to protect the oak planks around the farm against wood rot. They rub the ointment on the wood and attach the planks onto the farmstead. The personal devotion of Willie, Herman and their families saves the farm from perishing altogether. Since 1978, the Bommelas is a national monument.

With special thanks to Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Stendermolenweg 9, Haaksbergen** →

Lap um leer

In de 18e eeuw zejt de leu in boerschop Langelo oawer de familie Twenhuzen: "Dat bint neet van dee besten". Vaar Twenhuzen en zienen zön Rotger maakt deel oet van ne koppel deevn. Dizze boerschop möt et vaak bezoeren. In et noajoor van 1766 kleut et de deevn. Nen boer trappeert de inbrekkers en scheet 'n paar moal met de plempe. Eerst wet de doaders nog vot te kommen, mer kort doarnoa wördt ze inrekend.

'n Paar leu van de familie goat derachteran um de gearresteerdenv vriej te kriegen. Rotger en enen van ziene möa wet lös te kommen en um wraak te nemmen stekt ze de boerderie van den boer met de

plempe in braand. Et is 'n oetstellen van executie veur de criminelen. Percies zo-at der steet. Rotger wördt toch inrekend en veur wat he doan hef krig he de doodstraf. Biejn wörgelpoal in et Galgenslat, tuske Buurse en Hoksebargen, krije hee en ziene trawaanten de zwaarste straf: ze goat op et rad en wördt wörgeld. Vaar Twenhuzen knupt ze op an de galg. n Veerden van et spil doot ze braandmearken en veur veer joar in't hok. Zo geet dat in dee daag: lap um leer. Nich eerder as in 1880 stekt der gennen galg meer op et Buurserzaand.

*Mit daankzeggen an
Historische Kring Haaksbergen.*

Oog om oog, tand om tand

De familie Twenhuzen uit de buurtschap Langelo heeft een slechte naam in de 18e eeuw. Vader Twenhuzen en zoon Rotger maken deel uit van een dievenbende die in deze buurt regelmatig toeslaat. In het najaar van 1766 gaat het mis voor de bendeleden. Een boer betrapt de dieven en lost een paar schoten. In eerste instantie ontsnappen de daders nog, maar kort daarna worden ze ingerekend.

Familieleden van de Twenhuzens komen in actie om de arrestanten te bevrijden.

Rotger en een van zijn kompanen steken na de ontsnapping uit wraak de boerderij van de schietende boer in brand. Het is uitstel van executie voor de criminelen. Letterlijk. Rotger wordt alsnog ingerekend en moet zijn daden bekopen met de doodstraf. Bij de wurgpaal in het Galgenslat, tussen Buurse en Haaksbergen, krijgen hij en zijn handlanger de zwaarste straf: ze worden geradbraakt en gewurgd. Vader Twenhuzen wordt opgehangen aan de galg. Nummer vier van de bende wordt veroordeeld tot brandmerking en 10 jaar

cel. Zo gaat het in die tijd: oog om oog, tand om tand. Pas in 1800 verdwijnt de galg van het Buurserzand.

*Met dank aan
Historische Kring Haaksbergen.*

Auge um Auge, Zahn um Zahn

Die Familie Twenhuizen aus dem Weiler Langelo hat im 18. Jahrhundert einen schlechten Ruf. Vater Twenhuizen und Sohn Rotger gehören zu einer Diebesbande, die regelmäßig in diesem Weiler zuschlägt. Im Herbst 1766 geht für die Bandenmitglieder jedoch alles schief. Ein Bauer ertappt die Diebe und gibt ein paar Schüsse ab. Die Täter können zunächst entkommen, werden aber kurz darauf einkassiert.

Angehörige der Twenhuizens treten in Aktion und befreien die Inhaftierten. Nach der Flucht zünden Rotger und einer seiner Kumpanen aus Rache den Hof des Bauerns, der geschossen hat, an. Es handelt sich aber nur um eine Galgenfrist für die

Kriminellen. Im wahrsten Sinne des Wortes. Rotger wird verhaftet und muss für seine Taten mit der Todesstrafe bezahlen. An der Würgschraube im Galgenslat, zwischen Buurse und Haaksbergen, erhalten er und sein Handlanger die härteste Strafe: Sie werden gerädert und erdrosselt. Vater Twenhuizen wird am Galgen aufgehängt. Die Nummer Vier der Bande wird zu einer Brandmarkung und 10 Jahren Zuchthaus verurteilt. So war es damals: Auge um Auge, Zahn um Zahn. Erst im Jahr 1800 verschwand der Galgen aus dem Buurserzand.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Haaksbergen.*

An Eye for an Eye...

The Twenhuizen family from the Langelo hamlet is notorious in the 18th century. Father Twenhuizen and his son Rotger are part of a gang of thieves which strikes regularly in the area. In the second half of 1766, the gang makes a mistake. A farmer catches the thieves redhandedly, and fires a few rounds at them. The culprits initially manage to get away, but are caught eventually.

But the Twenthuizen family comes to free the arrested. Rotger and one of his companions take revenge by setting fire to the shooting farmer's stead. It's a delay of execution for the criminals. Literally. Rotger is caught shortly after, and

sentenced to death for his transgressions. At the garroting pole in the Galgenslat, between Buurse and Haaksbergen, he and his companion get the heaviest punishment: they are broken on the execution wheel and strangulated. Father Twenhuizen is hanged at the gallows. Number four of the gang is sentenced to branding and ten years in prison. That's how things are handled in those days: an eye for an eye, a tooth for a tooth. It isn't until 1800 that the Buurserzand gallows are taken down.

*With special thanks to
Historische Kring Haaksbergen.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Steenhaarweg, Haaksbergen**

De fabrikanten eer clubhoes

Net as zovol textielheren hef Frederik Gerhard ter Kuile (1896-1954) 'n laandgood boeten Eanske: Erve 't Leutink. Meer as tachtig beunder groot. Noadat hee et hef koch wil he hier 'n theekoepeltje toozetten. Net as ziene collega-fabrikanten. Ter Kuile löt et geval in 1899 as bouwpakket hierhen halen oet Zweden. Vaak wördt zukke spölhuskes broekt as jachthut of recreatiehuiske. In dit geval is wördt de behuzing een van de herenclubs dee an'n ean van de negentiende eeuw deur fabrikanten oaweral wördt oprich. De clubs heft veurname naams as Boerclub, Aapclub

en Club zoonder huuske. Vrouwleu majt der nich kommen. De vaste vraag is aaltid: 'Goa wiej veur oons plezeer, of goat de vrouwleu met?'

Ter Kuile is lid van ne club dee zik et Goorhuuske neumt. Ze keant em doar nich as merakels kuierachtig. Op zonnen cluboavnd löt he zik deurgoans tweemoal heuren. 'Goeienavnd heren', biej et binnenkommen, en 'Goeienavnd heren', biej et wier votgoan.

Met daankzeggen an Benno van Delden.

Het fabrikantenclubhuis

Zoals zoveel textielfabrikanten is Frederik Gerhard ter Kuile (1896-1954) eigenaar van een landgoed buiten Enschede: Erve 't Leutink, ruim tachtig hectare groot. Nadat hij het heeft overgenomen, wil hij hier graag – net als zijn collega-onderneiders – ook een theekoepel neerzetten. Ter Kuile laat het gebouwtje in 1899 als bouwpakket overkomen uit Zweden. Vaak hebben

dergelijke onderkomens dienst de functie van jachthut of recreatiehuisje. In dit geval biedt de theekoepel onderdak aan een van de herenclubs die fabrikanten in Twente eind negentiende eeuw op grote schaal oprichten. De 'hoge heren' ontmoeten elkaar daar bijna elke zondagavond. De clubs dragen illustere namen als Boerclub, Aapclub en Club zoonder

huuske. Vrouwen zijn niet gewenst. De vaste vraag is altijd: 'Goa wi'j veur oons plezeer oet, of goan de vrouwleu met?'

Ter Kuile is lid van een club die zich 't Goorhuuske noemt. Binnen het gezelschap geldt Ter Kuile

niet bepaald als spraakzaam. Op een gemiddelde clubavond laat hij zich doorgaans slechts twee keer horen: 'Goeienavond heer'n' bij binnenkomst en 'Goeienavond heer'n' bij vertrek.

Met dank aan Benno van Delden.

Das Clubhaus der Fabrikherren

Wie viele andere Textilfabrikanten besitzt auch Frederik Gerhard ter Kuile (1896-1954) ein Landgut außerhalb von Enschede: Erve 't Leutink, über achtzig Hektar groß. Nach der Übernahme möchte er hier – wie seine Unternehmerkollegen – ein Teehaus errichten. Im Jahr 1899 lässt sich Ter Kuile das Gebäude als Bausatz aus Schweden schicken. Oft dienen solche Unterkünfte als Jagdhütte oder Gartenhäuschen. In diesem Fall beherbergt das Teehaus einen der Herrenclubs, die von den Fabrikanten in Twente Ende des 19. Jahrhunderts reihenweise gegründet werden. Die „hohen Herren“ treffen sich dort fast jeden Sonntagabend. Die Clubs tragen

so klangvolle Namen wie Boerclub, Aapclub und Club zoonder huuske. Frauen sind nicht erwünscht. Die entscheidende Frage ist immer: „Gehen wir zum Spaß aus oder kommen die Frauen mit?“

Ter Kuile ist Mitglied in einem Verein namens 't Goorhuuske. In Gesellschaft gilt Ter Kuile nicht gerade als gesprächig. An einem üblichen Clubabend hört man ihn meist nur zweimal: „Guten Abend, die Herren!“ beim Betreten und „Guten Abend, die Herren“ beim Abschied.

Mit freundlicher Genehmigung: Benno van Delden.

The Manufacturer's Clubhouse

Like many textile producers, Frederik Gerhard ter Kuile (1896 – 1954) owns an estate just outside of Enschede: The 't Leutink Stead, of a sprawling eighty hectares. After he takes over, he wants tea house, like his fellow entrepreneurs. Ter Kuile orders one from Sweden as a building kit in 1899. These dwellings often serve as hunting lodges or recreational huts. In this case, the tea hut hosts one of the many gentlemen's clubs, which Twents manufacturers start at the end of the nineteenth century. The 'Gents' meet almost every Sunday night. These clubs have illustrious names such

as the Farmer Club, Monkey Club, and the Looless Club. Women aren't welcome. The recurring question is: 'Are we going to have some fun, or do we bring the wives?'

Ter Kuile is a member of club called 't Goorhuuske. Within the company, Ter Kuile isn't exactly known as the talkative type. On an average club night, he usually speaks about two times: "G'night gents" when he enters, and "G'night gents" when he leaves.

With special thanks to Benno van Delden.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Noordweg, Enschede**

Oavnde op Drienerwolde

"O'j miej noe oawer beest of oawer literatuur schrieft, maakt miej nik s oet. Ik doo oe dree ceant de regel." Dit krig letterkundige Willem van Leeuwen in 1924 te heuren van'n directeur van dagblad *Tabantia*. Van Leeuwen is dan net leraar Nederlaands wörden an et Enschedees Lyceum. Hee wont in laandhoses Drienerwolde dat textielheer Van Heek heurt, n Haverrietweg himmoal verdan oetrien en dan bi'j der.

Van Leeuwen hef meer met literatuur as met beest, da's wa dudelijk. Hee wördt literatuurcriticus en de leu keant em in

et hille laand. Nog stearker vertellen: Drienerwolde blik oet te greuien töt 'n hoeskommen veur bekeande schrievers. Hendrik Marsman, Eduard du Perron, Menno ter Braak, Martinus Nijhoff: ze komt ammal geern noar Eanske hen. Eerst ne lezing doon en dan logeren in et hoes van Van Leeuwen. In 1966, acht joar veur zien verstearen, gef de leraar et book 'Avonden op Drienerwolde' oet. Et is 'n weemeudig truwkieken op 'n leavn vol literatuur en poëzie in de buske van Driene.

Met daankzeggen an Stichting Edwina van Heek.

Avonden op Drienerwolde

"Of u over koeien of over literatuur schrijft, doet er niet toe. Ik betaal u 3 cent per regel", krijgt letterkundige Willem van Leeuwen in 1924 te horen van de directeur van dagblad *Tabantia*. Van Leeuwen is zojuist docent Nederlands aan het Enschedees Lyceum

geworden en bewoont landhuis Drienerwolde van textielfabrikant Van Heek, in het verlengde van de Haverrietweg.

Van Leeuwen heeft meer met literatuur dan met koeien, zo is al snel duidelijk.

Hij wordt een landelijk gekend literatuurcriticus. Sterker nog: Drienerwolde ontptoet zich tot een thuishaven voor bekende schrijvers. Hendrik Marsman, Eduard du Perron, Menno ter Braak, Martinus Nijhoff: ze komen allemaal graag naar Enschede om eerst een lezing te geven en daarna te logeren in huize

Van Leeuwen. In 1966, acht jaar voor zijn dood, publiceert de leraar het boek 'Avonden op Drienerwolde'. Het is een melancholiek terugblik op een leven vol literatuur en poëzie in de bossen van Driene.

Met dank aan Stichting Edwina van Heek.

Abende in Drienerwolde

"Ob Sie über Kühe oder Literatur schreiben, spielt keine Rolle. Ich zahle Ihnen 3 Cent pro Zeile", sagt der Direktor der Tageszeitung *Tabantia* 1924 zum Schriftsteller Willem van Leeuwen. Van Leeuwen ist gerade als Niederländisch-Lehrer am Lyzeum in Enschede eingestellt worden und wohnt im Landhaus Drienerwolde des Textilfabrikanten Van Heek, am Ende des Haverrietwegs.

Schnell wird klar, dass Van Leeuwen sich mehr für Literatur als für Kühe interessiert. Er wird ein landesweit bekannter Literaturkritiker. Und mehr als das: Drienerwolde entwickelt sich zu

einem Heimatort für berühmte Schriftsteller. Hendrik Marsman, Eduard du Perron, Menno ter Braak, Martinus Nijhoff: Sie alle kommen gerne nach Enschede, um zunächst eine Lesung abzuhalten und dann im Hause Van Leeuwen zu wohnen. Im Jahr 1966, acht Jahre vor seinem Tod, veröffentlicht der Lehrer das Buch „Abende in Drienerwolde“. Es ist ein melancholischer Rückblick auf ein Leben voller Literatur und Poesie in den Wäldern von Driene.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Stichting Edwina van Heek.*

Drienerwolde Nights

"Whether you write about cows or literature, I don't care. I'll pay you three cents a line." That's what Willem van Leeuwen is told in 1924 by the director of the *Tabantia* newspaper. Van Leeuwen has just begun as a teacher of Dutch on the Enschedees Lyceum, and lives in textile manufacturer Van Heek's Drienerwolde Manor, in line with the Haverrietweg.

Van Leeuwen feels more for literature than for cows, it soon appears. He becomes a nationally renowned literary critic. Moreover: Drienerwolde

emerges as a haven for famous writers. Hendrik Marsman, Eduard du Perron, Menno ter Braak, Martinus Nijhoff; they all love to visit Enschede for giving lectures and spending a night in the Van Leeuwen home. In 1966, eight years before his death, the teacher publishes the book 'Avonden op Drienerwolde' (Drienerwolde Nights). It is a melancholic review of a life of literature and poetry in the woods of Driene.

With special thanks to Stichting Edwina van Heek.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Haverrietweg 120, Enschede**

Nen Engelsen Tukker

John Tattersall is nen Engelsen an' eanen van de negentiende eeuw. Hee verkoch textielmachines oet eagen laand an textielheren in heel Europa. Benaamd in Eanske kan he ze good kwiet. Textelfabrieken scheet hier ja as paddenstoel oet de grond. 't Is doarum dat Tattersall zich in Eanske toozet. As machinebouwer. Hee krig zien zaak zó good an't dreaien an dat he net effen boeten de stad grote stukke vealdbroond ankoch. Greftenbearghoek neumt ze dizzen hook. En doar maakt hee zien laandgood et Slöttelmös.

'n Deel van wat he ankoch hef an grond geet in de joaren twintig oawer noar nen

aandard. Tattershall hef et zo ofhaandeld met KLM-oprichter Albert Plesman dat den de meuglijheid krig um Vliegveld Twenthe an te leggen. Zien boetenverblief kort biej de start- en landingsbaan höld he nog wa.

Hee gaddert geern keunst biej meekaar en is wies met Eanske. Et gemeentehoes döt he wat van zienien mingvazen en Rijksmuseum Twenthe krig 'n paar grote hallozies. Eanske döt et Tattersall wierum: de groov van den Engelsen Tukker in 1937 is 'n greuts spektakel waar doezen leu op of komt.

Met daankzeggen an Stichting Edwina van Heek.

De Engelse Tukker

Engelman John Tattersall verkoopt eind 19e eeuw textielmachines uit eigen land aan fabrikanten in heel Europa. Vooral Enschede is een goede afzetmarkt, want hier schieten textelfabrieken als paddenstoelen uit de grond. Voor Tattersall is het reden om zich in Enschede te vestigen als machinebouwer. De zaken gaan zo goed dat hij iets buiten de stad grote stukken heidegrond aankoopt. In dit gebied, dat De Greftenberghoek wordt genoemd, creëert hij landgoed 't Slöttelmös.

Een deel van de aangekochte grond gaat in de jaren twintig over in andere handen. Tattersall sluit een deal met KLM-oprichter Albert Plesman om zo de weg vrij te maken voor de aanleg van vliegveld Twenthe. Wel behoudt hij zijn landgoed vlakbij de start- en landingsbaan.

Kunstverzamelaar Tattersall voelt zich sterk verbonden met Enschede. Aan het gemeentehuis schenkt hij een deel van zijn collectie mingvazen en Rijksmuseum

Twenthe krijgt enkele grote horloges. Enschede is Tattersall daarvoor erkentelijk: de begrafenis van de Engelse Tukker in 1937 is een groots evenement met duizenden belangstellenden.

Der englische 'Tukker'

Fabrikanten in ganz Europa. Vor allem Enschede ist ein guter Markt, denn hier schießen die Textilfabriken wie Pilze aus dem Boden. Aus diesem Grund etabliert sich Tattersall in Enschede als Maschinenbauer. Das Geschäft läuft so gut, dass er große Heideflächen vor den Toren der Stadt kauft. In diesem Gebiet, das Greftenberghoek genannt wird, schafft er das Landgut 't Slöttelmös.

In den 1920er Jahren wechselt ein Teil der erworbenen Grundstücke den Besitzer. Tattersall schließt einen Vertrag mit dem KLM-Gründer Albert Plesman, um den Weg für den Bau des Flughafens Twenthe zu ebnen.

The English Tukker

Late 19th century, Englishman John Tattersall is selling textile machines throughout Europe. Enschede proves an exceptional market, because textile factories are springing up like mushrooms here. It is reason enough for Tattersall to permanently settle in Enschede as a machine engineer. Business is booming to the point where he can buy large swathes of heather fields outside the town. In this area called De Greftenberghoek, he creates the Slöttelmös Estate.

Parts of the acquired lands pass hands during the 1920s. Tattersall closes a deal with KLM

Met dank aan Stichting Edwina van Heek.

Er behält jedoch sein Anwesen in der Nähe der Start- und Landebahn.

Der Kunstsammler Tattersall fühlt sich mit Enschede eng verbunden. Einen Teil seiner Sammlung von Ming-Vasen schenkt er dem Rathaus, und das Rijksmuseum Twenthe erhält einige große Uhren. Enschede ist Tattersall dafür dankbar: Die Beerdigung des englischen Tukkers im Jahr 1937 war ein großes Ereignis mit Tausenden von Menschen. (Tukker = Einwohner von Twente).

*Mit freundlicher Genehmigung:
Stichting Edwina van Heek.*

founder Albert Plesman, to clear the way for Twenthe Airport. Yet, he does keep his estate near the runway.

Art collector Tattersall feels a strong connection to Enschede. He gifts his collection of Ming vases to the municipality, and Rijksmuseum Twenthe receives a number of big watches. Enschede is exceptionally grateful. The English Tukker's funeral in 1937 is attended by thousands of people. (Tukker is a nickname for someone from Twente)

With special thanks to Stichting Edwina van Heek.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Weerseloseweg 356, Enschede** →

Bakker wet van anpakken

In 1885 begeent Jan Savenije ne bakkeriej miln in Lönniker. Hee is dan 23 joar. Jan is nen ech en oondernemmer. At et doarp vief joar later 'n treinstation krig, zöt oons Jan wat he doarmet kan. Hee begeert 'n café um leu dee met de trein reist koffie en thee te doon en wat lekkers derbiej. Völ gezinnen komt op goonsdag en'zoaterdag met et treinje van 15 uur veur nen plezerigen mirrag in Lönniker. De keender hebt wil met'n wipwap en' schommel en de moders vraagt um nen kettelke heet water, ne theestoof, 'n blikken thee en de bekeande eierkokens van bakker Jan. Zundag 's morns is de bakkeriej ok lös. Zo könt de leu dee

noar de keark hebt wes noa de mis nog bosschoppen halen.

Jan prakteert zich iederbod wat niejs oet en zo kump der in 1920 ne oetbreidung: 'n verenigingsgebouw veur rippetities, feesten en pertijen. At em de taan nich meer zeer doot goat de keender met de zaak verdan. Ziene dochter Marie (bakkers-M're) bouwt de horecazaak um tot hotel Savenije. Graads, de jong, döt de bakkeriej. Dee krig as naam Savonije (met ne o). Zo wet de leu dreks wel van't hotel is en wel'n bakker.

Met daankzeggen an Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

De ondernemende bakker

In 1885 opent de 23-jarige Jan Savenije een bakkerij in hartje Lonneker. Jan is een echte ondernemer. Als het dorp vijf jaar later een treinstation krijgt, ziet hij kansen. Hij begint een café om treinbezoekers te voorzien van koffie, thee en iets lekkers erbij. Veel gezinnen uit Enschede komen op woensdag en zaterdag met het treintje van 15 uur voor een middagje Lonneker. Terwijl de kinderen zich vermaken op wipwap en schommel, vragen de moeders om een keteltje heet water, een theestoof, een

busje met thee en de beroemde eierkoeken van bakker Jan. De bakkerij is ook op zondagochtend open om kerkbezoekers na de mis van boodschappen te voorzien.

De ondernemersgeest van Jan leidt in 1920 tot een nieuwe uitbreidung: een verenigingsgebouw voor repetities, feesten en partijen. Na zijn dood nemen de kinderen het stokje over. Dochter Marie (bakkers-M're) bouwt de horecazaak om tot hotel Savenije. Zoon Gerard richt zich

op de bakkerij, die hij omdoopt tot Savonije (met een o). Zo weet iedereen meteen wie de hotelbaas is en wie de bakker.

Met dank aan Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Der unternehmungslustige Bäcker

Im Jahr 1885 eröffnet der 23-jährige Jan Savenije eine Bäckerei im Herzen von Lonneker. Jan ist ein Vollblutunternehmer. Als das Dorf fünf Jahre später einen Bahnhof erhält, wittert er seine Chance. Er eröffnet ein Café, um Zugreisende mit Kaffee, Tee und Erfrischungen zu versorgen. Viele Familien aus Enschede kommen mittwochs und samstags mit dem 15-Uhr-Zug, um einen Nachmittag in Lonneker zu verbringen. Während sich die Kinder auf der Wippe und der Schaukel vergnügen, bestellen die Mütter einen Kessel mit heißem Wasser, ein Stövchen, eine Dose mit Tee und die berühmten Eierkuchen von Bäcker Jan. Die Bäckerei ist auch am Sonntagmorgen

geöffnet, um die Kirchgänger nach der Messe mit Lebensmitteln zu versorgen.

Jans Unternehmergeist führt 1920 zu einem neuen Anbau: ein Vereinsgebäude für Proben, Feste und Feiern. Nach seinem Tod übernehmen die Kinder alle Aktivitäten. Tochter Marie(Bäckers Meri) wandelt den Gastronomiebetrieb in das Hotel Savenije um. Sohn Gerard konzentriert sich auf die Bäckerei, die er in Savonije (mit o) umbennt. So weiß jeder sofort, wer der Hotelmanager und wer der Bäcker ist.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.*

The Baking Entrepreneur

In 1885, 23-year-old Jan Savenije opens a bakery right in the heart of Lonneker. Jan is a keen entrepreneur. When the village gets its own train station five years later, he jumps at the chance. He opens a café to serve train visitors coffee, tea, and various tasty side dishes. Many families from Enschede take the 3 o'clock train on Wednesdays and Saturdays for a leisurely afternoon in Lonneker. While the children have a grand day at the seesaw and swings, the mothers usually order a kettle of boiling water, a tea stove, a tin of tea leaves, and Baker Jan's famous sponge cakes. The bakery also opens on Sunday mornings,

to help churchgoers with their groceries after mass. Jan's entrepreneurial spirit leads to a new extension in 1920: an association's building for rehearsals, parties and celebrations. After his passing, his children take on the business. Daughter Marie (Bakkers-Merie) repurposes the café into a hotel, the Savenije. Son Gerard focusses on the bakery, which he renames Savonije (with an o). It helps everyone to keep the two separated.

With special thanks to Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Dorpsstraat 137-133, Lonneker** →

De eerste voetbalwedstrijd

In et veurjoar van 1885 geet Jan Bernhard van Heek veur zien wearck noar Engeland hen. At he wier teruw is in Eanske hef he et himmoal oetveunden. Hee hef 'n niej spel leren kennen: voetbal. De textielheer wil geern ziene kammeröa alns leren oawer dizze sport. Hee röp ze biej mekaar, en nemp de leren bal oet Engeland met. Op et grös biej villa Amelink döt he veur et eerst 'n voetbalwedstrijd organiseren. Biej nen boer leent de spöllers zes bonenstök um twee goals te maken.

"Den eersten moal was't nich völ meer as 'n oonwies deur mekaar hen lopen", schrif der

later enen den't zeen hef. Jan is'n ennigsten den de spelregels keant möj begriepen. Et zal doarum ween dat zien team et pötké weent met 15-0. De voetbalpionier döt zölf alle goals maken. Toch hebt de kammeröa der wil an kreagen. Ze drait op 30 juni 1885 de Enschedesche Footballclub in mekaar. Jan Bernhard van Heek is'n veurzitter. Twee moand later kump der zölf ne tweede club: Prinses Wilhelmina. De clubs schoeft in 1888 in mekaar tot PW. Dat bestaat nog aait.

Met daankzeggen an Stichting Edwina van Heek.

De eerste voetbalwedstrijd

Na een werkbezoek aan Engeland in het voorjaar van 1885 keert Jan Bernhard van Heek enthousiast terug naar Enschede. Hij heeft kennengemaakt met een nieuw spel: voetbal. De fabrikantenzoen wil graag zijn vrienden inwijden in de geheimen van deze sport. Hij roept ze bij elkaar, neemt de uit Engeland meegebrachte leren bal mee en organiseert voor het eerst een voetbalwedstrijd op een grasveld bij villa

Amelink. Bij een boer lenen de spelers zes bonenstaken om twee doelen te maken. Het veld wordt afgezet met takjes.

"Het was de eerste keer een wild door elkaar lopen", schrijft een ooggetuige later. Jan Bernhard is namelijk de enige die de spelregels kent. Dat zal de reden zijn dat zijn team de wedstrijd wint met 15-0. De voetbalpionier zelf scoort alle doelpunten.

Toch smaakt het naar meer. De vrienden richten op 30 juni 1885 de Enschedesche Football Club op, met Jan Bernhard van Heek als voorzitter. Twee maand later komt er zelfs een tweede club:

Prinses Wilhelmina. De clubs fuseren in 1888 tot PW, dat nog altijd bestaat.

Met dank aan Stichting Edwina van Heek.

Das erste Fußballspiel

Nach einem Arbeitsaufenthalt in England im Frühjahr 1885 kehrt Jan Bernhard van Heek voller Begeisterung nach Enschede zurück. Er hat ein neues Spiel kennengelernt: Fußball. Der Fabrikantensohn möchte seine Freunde in die Geheimnisse dieser Sportart einweihen. Er trommelt sie zusammen, bringt den in England gekauften Lederball mit, und organisiert zum ersten Mal ein Fußballspiel auf einer Wiese bei der Villa Amelink. Die Spieler leihen sich von einem Bauern sechs Bohnenstangen, um zwei Tore zu improvisieren. Das Feld ist mit Zweigen abgesteckt.

„Es war ein wildes Gerangel“, schreibt ein Augenzeuge später. Jan Bernhard ist nämlich

der Einzige, der die Spielregeln kennt. Das wird der Grund sein, warum sein Team das Spiel mit 15:0 gewonnen hat. Alle Tore hat der Fußballpionier selbst geschossen. Aber jetzt sind sie auf den Geschmack gekommen. Die Freunde gründen am 30. Juni 1885 den Enschedesche Football Club mit Jan Bernhard van Heek als Vorsitzenden. Zwei Monate später wird sogar ein zweiter Club gegründet: Prinses Wilhelmina. Die Clubs schließen sich 1888 zum Verein PW zusammen, der noch heute besteht.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Stichting Edwina van Heek.*

The First Game of Footy

After a work visit to England in the spring of 1885, Jan Bernhard van Heek returns to Enschede with an exciting story. He's witnessed a new game: football. The manufacturer's son wants his friends to discover the secrets of this wonderful sport. He brings them together, shows them a leather ball he brought back from England, and organises the first match on a lawn of the Amelink villa. The players borrow six bean stalks from a neighbouring farmer to make goal posts. The pitch is lined with twigs.

"It was a wild bout of running about," an eye witness will later recall. Jan Bernhard is the only one who knows the rules. It will undoubtedly have been the reason for the spectacular 15-0 win of his team. The football pioneer is the sole scorer of all the goals. Still, they did get a taste for more. On 30 June 1885, the friends found the Enschedesche Football Club, with Jan Bernhard van Heek as chairman. Only two months later, a second club is founded: Prinses Wilhelmina. The clubs merge into PW in 1888, which still exists today.

With special thanks to Stichting Edwina van Heek.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Blijdensteinbleekweg 20-24, Enschede →**

Aait in hoes

 De KLM van noa'n oorlog is begonnen in Tweante. Um secuur te ween: in ne hoalten villa an'Langenkampweg 120, hier kortbiej.

Hoo mu' dat begriepen? 'k Zal't oe vertellen: Albert Plesman is'n eersten president-directeur van de KLM (Koninklijke Luchtvaartmaatschappij). Den is in 1919 oprich. Met Tweante kan he good geworden. Hee hef van doon met et anleggen van Vliegveld Twenthe en et kloarkriegen van ne vaste vleegverbinding van Eanske naar Schiphol hen. In 1941 wordt Plesman anhoalden deur de Duitsers. Hee hef zich bemeid met et perberen vrea te kriegen tuske de nazi's en

de Engelsen. De KLM-directeur mag nich meer wearken in et Westen.

Dree joar achter mekaar zit he in et hoes van Herman Groeneweg, den is directeur van spinnerie Oosterveld in Eanske. Hee döt hier greutse plannen maken veur de KLM noa'n oorlog. Zo tekent hee'n poster den later zo bekeand is wörden: ne Lockheed vlög boawn 'n Hollaands dorp. 'Homeward' stet derop. Dreks noa'n oorlog geet he wierum naar Amsterdam, en geet daar verdan met et oetbouwen van ziene KLM.

Met daankzeggen an Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

De ondergedoken KLM-baas

 De basis voor de naoorlogse KLM is gelegd in Twente. Om precies te zijn: in een houten villa aan de Langenkampweg 120, niet ver hier vandaan.

Hoe zit dat? Albert Plesman is de eerste president-directeur van de in 1919 opgerichte KLM (Koninklijke Luchtvaartmaatschappij). Zijn contacten met Twente zijn goed. Zo is hij betrokken bij de aanleg van vliegveld Twenthe en de opening van een dagelijks lijndienst tussen Enschede en Schiphol. In 1941 wordt Plesman gearresteerd

door de Duitsers vanwege zijn mislukte bemiddelingspoging voor vrede tussen de nazi's en de Engelsen. De KLM-directeur mag niet meer werken in de Randstad.

Drie jaar lang verblijft Plesman in het huis van Herman Groeneweg, directeur van de Enschedese spinnerij Oosterveld. Hij bedenkt hier ambitieuze KLM-plannen voor na de oorlog en tekent bijvoorbeeld de later beroemde poster van een vliegende Lockheed boven een Hollands dorp met de tekst 'Homeward'. Meteen na de bevrijding

keert hij terug naar Amsterdam om zijn KLM weer op te bouwen.

Met dank aan Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Der untergetauchte KLM-Chef

Der Grundstein für die Nachkriegs-KLM wurde in Twente gelegt. Um genau zu sein: in einer Holzvilla im Langenkampweg 120, nicht weit von hier.

Wie kam das? Albert Plesman ist der erste Generaldirektor der 1919 gegründeten KLM (Königlichen Luftfahrtgesellschaft). Seine Kontakte zu Twente sind gut. So ist er beispielsweise am Bau des Flughafens Twenthe und an der Eröffnung eines täglichen Liniendiensts zwischen Enschede und Schiphol beteiligt. 1941 wird Plesman von den Deutschen verhaftet, weil sein Versuch, den Frieden zwischen den Nazis und den Briten zu vermitteln, gescheitert ist. Der KLM-Direktor darf nicht mehr im Ballungsgebiet Randstad arbeiten.

Drei Jahre lang wohnt Plesman im Haus von Herman Groeneweg, dem Direktor der Spinnerei Oosterveld in Enschede. Hier schmiedet er ehrgeizige Pläne für KLM in der Nachkriegszeit und zeichnet zum Beispiel das später berühmte Plakat einer fliegenden Lockheed über einem niederländischen Dorf mit der Aufschrift „Homeward“. Unmittelbar nach der Befreiung kehrt er nach Amsterdam zurück, um seine KLM wieder aufzubauen.

Mit freundlicher Genehmigung: Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

The KLM Boss in Hiding

Post-war KLM (Royal Dutch Airlines) finds its basis in Twente. In a wooden villa on the Langenkampweg 120 not far from here, to be exact.

How did that come about? Albert Plesman is the KLM's first president-director, founded in 1919. His contacts with Twente are good. He is involved in the construction of Twenthe Airbase, and the establishment of a daily line service between Enschede and Schiphol. In 1941, Plesman is arrested by the Germans, because of his failed peace talks between the English and the Nazis. The KLM director is no longer allowed to work

in the Randstad (a highly urbanised region in the west of the country).

Three years, Plesman lives in the house of Herman Groeneweg, director of the Oosterveld Spinnery in Enschede. Here, he comes up with his ambitious KLM plans for when the war is over. He sketches what would later become a famous poster, with a flying Lockheed over a Dutch village and the text 'Homeward' above it. Right after the liberation, he returns to Amsterdam to rebuild his KLM.

With special thanks to Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Witbreuksweg 95, Enschede**

Nen stieven toef

Iej könt et oe hoaste nich veurstellen, mer langen tied ko'j eankel oaver nen zaandpad in Eanske kommen. Harde weg wördt der pas in 1830 henlegd. Vanof dee tied mö'j tol betalen. Liek tegenoaver et tolhukske drif Lutje Skipolt ne boerderieje. Hee rok geald en beginjt ne röstplaats woaras wochtende reizigers zik ne kom koffie of nen borrel bestellen köant. Oavernachten köj der ok, in et heui. Et verhaal geet at der es een hert deur de roeten sprungens was, vandoar at et spul 'het Rustend Hert' hetten.

Toch steet et lokaal better bekend onder de

bienam 'Den breuierd', wat et volgens et volksprötke te danken hef an nen reiziger met slim stieve höare. Nen skearbaas, den as wat bieverdenen wil in de taveerne, wet nich wat he met den stieven toef van den keerl anmöt. Hee beslot et der of te branden. Doarumme steet et lokaal as 'Den Breuierd' bekeand. Iej köant der oe nog altied wat te etten en dreenken halen, mer oaver nen al te verneamtigen knipkeerl hoof iej oe nich naar te maken.

Met daankzeggen an Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Een stug kapsel

Het is nu moeilijk voor te stellen, maar lang kon je Enschede alleen via een veredeld zandpad bereiken. Pas in 1830 wordt de weg verhard. Wie er vanaf dat moment gebruik van maakt, moet tolged betalen. Tegenover het tolhuisje waar reizigers langs moeten, bedrijft Lutje Schipholt een boerderij. Hij ruikt zijn kans en beginjt een uitspanning om de wachtende reizigers te voorzien van een borrel of kop koffie. Overnachten kan in het stro. Omdat er

ooit een hert door een van de ramen zou zijn gesprongen, wordt het boerderijcafé ook wel 'Het Rustend Hert' genoemd.

Bekender is echter de bijnaam 'De Broeierd', die het volgens de verhalen te danken heeft aan een reiziger met stugge haren. Een barbier, die in de herberg een centje bijverdient, moet de man knippen maar weet niet wat hij aan moet met zijn lastige kapsel. Hij besluit daarom het haar te laten

broeien en af te branden. De herberg wordt daarom in de volksmond 'De Breuierd' genoemd, later verbasterd tot 'De Broeierd'. Je kunt op deze plek nog steeds iets drinken en eten, maar bang voor een overijverige kapper hoeft je niet meer te zijn.

Met dank aan Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Widerspenstige Haare

Es ist heute kaum vorstellbar, aber lange Zeit konnte man Enschede nur über einen besseren Feldweg erreichen. Erst im Jahr 1830 wird die Straße gepflastert. Von da an müssen alle Benutzer Wegezoll bezahlen. Gegenüber der Zollstation, die Reisende passieren müssen, betreibt Lutje Schipholt einen Bauernhof. Er wittert seine Chance und eröffnet ein Lokal, um die Wartenden mit einem Schnaps oder einer Tasse Kaffee zu versorgen. Übernachten im Stroh ist auch möglich. Weil einmal ein Hirsch durch eines der Fenster gesprungen sein soll, wird das Bauernhof-Lokal auch „Het Rustend Hert“ (Der ruhende Hirsch) genannt.

Bekannter ist jedoch der Beiname „De Broeierd“, der laut Anekdoten einem Reisenden mit extrem dicken Haaren zu verdanken ist. Der Barbier, der sich im Gasthaus etwas dazuverdient, schafft es nicht die besonders widerspenstigen Haare wie üblich zu schneiden. Deshalb beschließt er, sie zu überbrühen und abzuflämmen. Das Gasthaus wird daher im Volksmund „De Breuierd“ genannt, später verballhornt zu „De Broeierd“. Hier können Sie immer noch etwas trinken und essen, ganz ohne Angst vor einem übergriffigen Friseur.

Mit freundlicher Genehmigung: Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

A Stiff Haircut

It's hard to imagine today, but for a long time, Enschede could only be reached over a sandy road. It wasn't paved until 1830. Whoever uses it from that moment, is required to pay toll. Just across from the tolling booth, Lutje Schipholt runs a farm. He smells money, and establishes a facility for waiting travellers to have a drink or a cup of coffee. They can spend the night in the hay. As the story goes that a deer once jumped through the window, the farmer's pub is dubbed Het Rustend Hert (The Resting Deer).

It is however more renowned by its local nickname Den Breuierd (The Scalder), which, according to lore, it gets from a traveller with exceptionally stiff hairs. A barber, making some extra money in the tavern, doesn't know how to handle the man's stiff haircut. He decides to scald it and burn off the excess hairs. That's why it is locally known as Den Breuierd. You can still order food and drinks here, but you no longer have to worry about an overly eager barber.

With special thanks to Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Forum 10, Enschede**

Straandbad De Zwaaijkom

Nen dag noar et straad hen tusken Hengel en Eanske? Zwemmen in et kanaal? In de joaren 30 van de veurige eeuw is dat niks aparts. Meneer Strookappe en zienen skoonzonne Smink kriegt zelfs ne vergunning um van'n dreeikolk in et Twentekanaal een volweardig zwem- en straadbad te maken. Zee legt der een zaandstraad to en trekket kleedhuuskes, een kassahukske en een slikkerieje-kröamken in de been. Ok maakt ze nen steiger en ne dubbele doekplank. Vuur 25 ceant ma'j zwemmen.

'n Tweeden Wereldoorlog slöt de Zwaaijkom nich oaver. Engelse vlegeniers zeet de geböwkes an vuur ne Duitse kazerne en 'n

watertoren vuur nen oetkiek. Et spul wördt hoast volledig platpleard. In 1946 kan et weer lös, mer et kanaalwater raakt verdan mear versmeard en dat nekket ear. In 1960 trek de gemeente Hengel de vergunning in. Beheerde Jan Smink löt een niej zwembad anlegen: et Kristalbad. Leu oet Hengel en Eanske goat der nog altied gearne hen zwemmen, mer aandere leu könt ok körter bie hoes in nieje zwembaden terecht. Seed 1991 is der niks van oaver as nen zwemviever vuur campinggäste. Mer de name De Zwaaijkom is nog altied bekeand.

Met daankzeggen an familie Smink en Museum Hengelo.

Met dank aan familie Smink en Museum Hengelo.

Strandbad De Zwaaijkom

Strandplezier tussen Hengelo en Enschede? Zwemmen in het kanaal? In de jaren dertig is het heel normaal. De heer Strookappe en zijn schoonzoon Smink krijgen zelfs een vergunning om van de zwaaijkom in het Twentekanaal een heus zwem- en straadbad te maken. Ze leggen een zandstrand aan en plaatsen badhokjes, een kassa en een snoephokje. Er komen ook steigers en een dubbele duikplank. Zwemmen kost 25 cent.

De oorlogsjaren gaan niet ongemerkt voorbij aan het strandbad. Engelse piloten zien de bouwsels aan voor een Duitse

kazerne en denken dat de watertoren een uitkijkpost is. De Zwaaijkom loopt door de luchtaanval zware schade op. Vanaf 1946 kan het bad weer badgäste ontvangen, maar de toenemende verontreiniging van het kanaalwater maakt hieraan een abrupt einde. De gemeente Hengel trekt in 1960 de vergunning in, reden voor exploitant Jan Smink een nieuw zwembad aan te leggen: het Kristalbad. Veel Hengeloërs en Enschedeërs komen er graag zwemmen. Door nieuwe zwem mogelijkheden in de buurt lopen de bezoekersaantallen van het bad terug en blijft vanaf 1991 alleen nog een bescheiden zwemwater over voor de

campinggäste. Maar de naam De Zwaaijkom is altijd blijven bestaan.

Strandbad De Zwaaijkom

Strandvergnügen zwischen Hengelo und Enschede? Schwimmen im Kanal? In den 1930er Jahren ist das ganz normal. Herr Strookappe und sein Schwiegersohn Smink erhalten sogar die Genehmigung, das Wendebecken (zwaaijkom) im Twentekanal in ein richtiges Schwimm- und Strandbad zu verwandeln. Sie legen einen Sandstrand an und stellen Badekabinen, ein Kassenhäuschen und eine Süßwarenbude auf. Außerdem werden Stege und ein Doppelsprungbrett installiert. Schwimmen kostet 25 Cent.

Die Kriegsjahre sind am Strandbad nicht spurlos vorübergegangen. Englische Piloten halten die Gebäude für deutsche Kasernen und den Wasserturm für einen Beobachtungsposten.

De Zwaaijkom wird bei dem Luftangriff schwer beschädigt. Ab 1946 kann das Bad wieder Badegäste empfangen, doch die zunehmende Verschmutzung des Kanalwassers bereitet dem ein jähes Ende. Die Gemeinde Hengelo entzieht 1960 die Konzession, woraufhin der Betreiber Jan Smink ein neues Schwimmbad baut: das Kristalbad. Viele Leute aus Hengelo und Enschede gehen dort gerne schwimmen. Aufgrund neuer Bademöglichkeiten in der näheren Umgebung sinken die Besucherzahlen des Bads und ab 1991 bleibt nur noch ein bescheidener Badebetrieb für Campinggäste übrig. Aber der Name De Zwaaijkom ist immer geblieben.

Mit freundlicher Genehmigung: familie Smink en Museum Hengelo.

Beach Pool De Zwaaijkom

Beach fun between Hengelo and Enschede? Swimming in the canal? In the 1930s, this is quite normal. Mr. Strookappe and his son-in-law Smink even get a permit to turn the winding hole in the Twentekanal into a full-fledged swimming and beach pool. They install a sandy beach, put up cabins, a tilling booth and a sweets stall. They also build a pier and a double diving board. Swimming costs 25 cents.

The Second World War doesn't miss the beach pool. English pilots mistake the buildings for German barracks, and think that the water tower is a lookout. The ensuing air raid all but destroys

De Zwaaijkom. In 1946, the pool reopens to the public, but rising pollution in the canal's water puts a stop to it. The municipality of Hengelo rescinds the permit in 1960, which is a reason for manager Jan Smink to build a new swimming pool: the Kristalbad. Many people from Hengelo and Enschede love to go there, but new swimming facilities in the region cause visitor numbers to drop. Since 1991, nothing but a swimming hole for campsite guests remains. But the name De Zwaaijkom has lasted.

With special thanks to familie Smink en Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Elsbeekweg, Enschede**

Koalden Oorlog in Twekkelo

Begin joaren zestig hebt de leu et alverdan oawer nen atoomoorlog den der an zit te kommen. Tuske Amerika en de Sovjet-Unie. Ok de noaberschop Twekkelo hef hiermet van doon. De Nederlandse defensieleiding höld rekkening met nen Russischen anval met atoombommen op Vliegbasis Twenthe. Doarum bint ze an' Haimersweg met 'n geheim militair spul an't bouwen. Wied genog van't vleegveld of.

Et hef 'n oorlogscommandocentrum, twee zeandpöal, ne opslagruimte veur doktersgrei en nen studio veur et maken van tv- en radio-oetzeanderingen. 'Zendersite

Twekkelo' lig zuud-west van de vleegbasis. Net as zon spul wa'j der met vergelieken könt in Beckum. Dat is extra zo doan. Dan zit iej nog heel klean betke an de kookaant. At der nen atoomanval kump gef et hier wat minder rap radioactieve neerslag mu'j wetten. In Nederland he' ja meest nen zuudwestelijken weend. Doarverdan. In 1989 is de Muur vallen, en de zeanderstie steeft der vanof den tied wat verleuren biej. De militairen bint dan mer votgoan oet Twekkel. En dat bint ze.

Met daankzeggen an Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Koude Oorlog in Twekkelo

Aan het begin van de jaren zestig is de wereld in de ban van een dreigende atoomoorlog tussen Amerika en de Sovjet-Unie. Ook de buurtschap Twekkelo krijgt hiermee te maken. De Nederlandse defensieleiding sluit een Russische aanval met atoombommen op vliegbasis Twenthe

niet uit. Daarom wordt aan de Haimersweg, op veilige afstand van het vliegveld, een geheim militair complex gebouwd.

Het bestaat uit een oorlogscommandocentrum, twee zendmasten, een opslagruimte voor geneeskundige

middelen en een studio voor het maken van tv- en radiouitzendingen. 'Zendersite' Twekkelo ligt (net als een vergelijkbaar complex bij Beckum) ten zuidwesten van de vliegbasis en dat is geen toeval. Bij een atoomaanval is de kans op radioactieve neerslag hier kleiner, omdat de windrichting in Nederland over

het algemeen zuidwestelijk is. Na de val van de Muur in 1989 heeft de zendersite zijn functie verloren en vertrekken de militairen uit Twekkelo.

Met dank aan Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Kalter Krieg in Twekkelo

Zu Beginn der 1960er Jahre steht die Welt im Bann eines drohenden Atomkriegs zwischen Amerika und der Sowjetunion. Der Weiler Twekkelo ist ebenfalls davon betroffen. Die niederländische Verteidigungsführung schließt einen russischen Angriff mit Atombomben auf den Luftstützpunkt Twenthe nicht aus. Deshalb wird am Haimersweg, in sicherer Entfernung zum Flughafen, ein geheimer Militärkomplex errichtet.

Es besteht aus einer Kommandozentrale, zwei Sendemasten, einem Sanitätslager und einem Studio für Fernseh- und

Radiosendungen. Die „Sendeanlage“ Twekkelo liegt (wie ein ähnlicher Komplex bei Beckum) südwestlich des Luftstützpunkts, und das ist kein Zufall. Im Falle eines Atomangriffs ist die Wahrscheinlichkeit eines radioaktiven Niederschlags hier geringer, da der Wind in den Niederlanden im Allgemeinen aus Südwesten kommt. Nach dem Fall der Mauer 1989 verlor die Sendeanlage ihre Funktion und das Militär verließ Twekkelo.

Mit freundlicher Genehmigung: Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Cold War in Twekkelo

Early 1960s, the world is under the spell of a looming nuclear war between the United States and the Soviet Union. The hamlet of Twekkelo also gets a taste. The Dutch defence forces cannot exclude a Russian nuclear attack on Twenthe Airbase. On a safe distance from the airstrip, a secret military base is built.

It comprises a war command centre, two broadcasting masts, a storage facility for medicines and a studio for creating TV and radio broadcasts. Much like a comparable

complex near Beckum, 'Broadcasting Site' Twekkelo is situated on the southwestern end of the air base, and it is no coincidence. In case of a nuclear strike, the chance of radioactive fallout is much lower here, because the main wind direction in the Netherlands is usually southwestern. After the fall of the Wall in 1989, the broadcasting site has lost its purpose, and the military personnel leave Twekkelo.

With special thanks to Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Haimersweg 225, Enschede**

Jeneverstokkern in de klas

Rondum Eanske hen bint der nog lange tied oarig wat maarkescholen. De geböwkes möj oe nich al te völ biej veurstellen. De boerenkeender kriejt les onder 'n reten dak. En et törf braant doar op ne vloor van klei. De school is eankeld lös in'weenterdag. Zommerdagens möt de keender ja healpen op de boerderie. Vanof 1726 hef ok Twekkel zon scheulken. De meister geet oawer de leerlingen. Den möt et doon met vietig geulden in et joar. Mer doarnöast krig he nog wat met van 'het geslachte', en wat botter en eier van de boeren. Et was gen zat-etten. Völ meisters verdeent nog nen stuwer.

biej met in de klas, at de keender eer leskes oprebbelt, kloomp te poeten of sökke te stoppen. Meister Herman Geuverink van de Twekkelerschool pakt et in 1813 aans an. Hee begeent met stille jeneawerstokkerij. At de börgemeester van Lönnerk doar wet van krig, vlög Geuverink der dreks oet. Mer op andringen van de boeren in Twekkel kump he toch wier op de maarkeschool. Hee blif meister töt an't pensioen. Mer et stokkern möt he loaten.

Met daankzeggen an Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Jeneverstoken in de klas

Rondom Enschede vind je lange tijd een groot aantal markescholen. De gebouwtjes stellen niet veel voor. De boerenkinderen krijgen les onder een rieten dak, terwijl op een lemen vloer het turfvuur brandt. De school is alleen 's winters open, want in de zomer moeten de kinderen helpen op de boerderij.

Ook in Twekkelo staat sinds 1726 zo'n schooltje. De leiding over de leerlingen

berust bij 'de meister', die naast het karge salaris van 50 gulden per jaar meedeelt in 'het geslachte', de boter en de eieren van de boeren. Het is geen vetpot. Veel 'meisters' verdienen wat bij door in de klas klompen te poeten of kousen te stoppen, terwijl de kinderen hun lesjes opdreunen. 'Meister' Herman Geuverink van de Twekkelerschool pakt het in 1813 anders aan. Hij begint in het gebouwtje een illegale jeneverstokerij. Als de burgemeester van Lonneker

daar lucht van krijgt, volgt meteen ontslag. Op aandrang van de boeren in Twekkelo keert Geuverink echter terug op de markeschool. Hij blijft 'meister' tot aan zijn pensionering, maar de stokerij moet hij opgeven.

Met dank aan Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Genever-Brenner im Klassenzimmer

In der Umgebung von Enschede gibt es schon seit langem eine große Anzahl von einfachen Volksschulen. Die Gebäude sind primitiv. Die Bauernkinder werden unter einem Reetdach unterrichtet, während ein Torffeuер auf dem Lehmboden flackert. Die Schule ist nur im Winter geöffnet, denn im Sommer müssen die Kinder auf dem Bauernhof helfen. Auch in Twekkelo gibt es seit 1726 eine solche Schule. Der „Meister“ hat das Sagen über die Schüler. Er erhält einen kargen Lohn von 50 Gulden im Jahr und einen Anteil an der „Schlachtung“, der Butter und den Eiern der Bauern. Davon kann man kaum leben. Viele „Meister“ verdienen sich ein Zubrot, indem sie im Klassenzimmer Holzschuhe putzen oder

Strümpfe stopfen, während die Kinder den Schulstoff herunterleien. „Meister“ Herman Geuverink von der Twekkeler Schule findet 1813 noch einen anderen Nebenverdienst. Er richtet in dem kleinen Gebäude eine illegale Geňever-Brennerei ein. Als der Bürgermeister von Lonneker davon Wind bekommt, folgt die Kündigung auf dem Fuße. Auf Drängen der Bauern in Twekkelo kehrt Geuverink jedoch in die Volksschule zurück. Er bleibt bis zu seiner Pensionierung „Meister“, muss aber die Brennerei aufgeben.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.*

A Gin Distiller in Class

Around Enschede, there have been rural schools for a long time. The buildings aren't much to look at. The farm children receive education under a thatched roof, while a peat fire burns on the loam floor. The school is only opened during winters, because the children are expected to help on the farms during the summers. Twekkelo, too, has a school like that since 1726. Tuition is in the hands of the 'meister', who earns a meagre 50 guilders a year, as well as a share of the farmers' slaughtered meat, butter and eggs. It's no feast. Many meisters earn a penny on the side by

sanding clogs or darning socks while the children droned up their lessons. Meister Herman Geuverink of the Twekkelerschool takes a different approach in 1813. He runs an illegal gin distillery in class. When the mayor of Lonneker gets wind of this, immediate dismissal follows. But the Twekkelo farmers protest, and Geuverink returns to the school. He remains a meister until his retirement, but he must give up his distillery.

*With special thanks to
Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Twekkelerweg 110, Enschede**

Habakuk oet Ossel

Herman Hendrik (Harry) ter Balkt is der een oet Ossel, joonk wörden in 1938. Nums wet dan nog dat he joaren later de P.C. Hooftprijs winnen zal. Et jungske Harry is wies met de natuur en spölt geern in' Mastbos biej'n Hof in Bokel. Ziene grootoalders wont doar. Hee kleemp in de beum en spölt met de deers. In nen beukenboom krasket et 8-joarig keerlken ziene naam.

'n Joar later döt Harry zien eerste verske maken. Et idee doarveur hef he haald oet de buske en de natuur. Net as biej et waark dat he later maakt. Zienen eersten beundel het ok nich veur niks 'Boerengedichten'.

Habakuk uit Usselo

Herman Hendrik (Harry) ter Balkt is een kind van Usselo, geboren in 1938. Niemand weet op dat moment nog dat hij jaren later de P.C. Hooftprijs zal winnen. De jonge Harry is een natuurliefhebber en speelt graag in het Mastbos bij de Hof te Boekelo, waar zijn grootouders wonen. Hij klimt in bomen en speelt er met de dieren. Op een beuk krast de 8-jarige zijn naam.

In Dichter huust dan a nich meer in Tweante mer steet veur de klas in Nijmegen. Doar is he a rap 'n moal kloar met. "A'jn kop vol poëzie hebt lukt oe dat nich," is he achter köommen. In alns is oons Harry nen dichter. Hee döt nich alleen met zienen eagen naam publiceren, mer broekt ok biejsnamen as Habakuk II de Balkter en Foel Aos ('dorpsgek'). Töt an zienen dood in 2015 blif he trouw an et thema van ziene jonge joaren: et Tweantse laandschap en benaamd de row op'n Osseler es.

Met daankzeggen an Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Een jaar later maakt Harry zijn eerste gedichtje. Het is geïnspireerd op de bossen en de natuur, net zoals zijn latere werk. Zijn debuutbundel in 1969 heet niet voor niets 'Boerengedichten'. De dichter woont dan niet meer in Twente, maar staat voor de klas in Nijmegen. Als leraar houdt hij het maar eventjes vol. "Als je de kop vol poëzie hebt, lukt dat niet", is zijn ervaring. Harry is in

alles een dichter, die niet alleen onder zijn eigen naam publiceert maar ook onder de pseudoniemen Habakuk II de Balkter en Foel Aos ('dorpsgek') gebruikt. Tot aan zijn dood in 2015 blijft hij trouw aan het thema van zijn jeugd:

het Twentse landschap en vooral de rogge op de Usseler Es.

Met dank aan Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Habakuk aus Usselo

Herman Hendrik (Harry) ter Balkt ist ein echtes Usseloer Kind, geboren 1938. Niemand ahnt zu diesem Zeitpunkt, dass er Jahre später den P.C. Hooftprijs für Literatur gewinnen wird. Der kleine Harry liebt die Natur und spielt gerne im Mastbos in der Nähe von Hof te Boekelo, wo seine Großeltern wohnen. Er klettert auf Bäume und spielt mit den Tieren. Der 8-Jährige ritzt seinen Namen in eine Buche.

Ein Jahr später verfasst Harry sein erstes Gedicht. Es wird vom Wald und der Natur inspiriert, genau wie sein späteres Werk. Sein Debütband aus dem Jahr 1969 heißt nicht umsonst „Bauerngedichte“.

Habakuk from Usselo

Herman Hendrik (Harry) ter Balkt is a child of Usselo, born in 1938. Nobody knows at the time that he will one day win the prestigious literary P.C. Hooftprijs. Young Harry loves nature, and usually plays in the Mastbos Forest near the Hof te Boekelo Estate, where his grandparents live. He climbs trees and plays with the animals. The 8-year-old carves his name in a beech tree.

A year later, Harry writes his first poem. It's inspired by the woods and nature, much like his later works. Naturally, his debut collection of 1969 is called 'Farmer Poems'. The poet no longer lives

Der Dichter wohnt nicht mehr in Twente, sondern unterrichtet in Nijmegen. Als Lehrer hält er es jedoch nur kurze Zeit aus. „Wenn dein Kopf voller Poesie ist, klappt das nicht“, ist seine Erfahrung. Harry ist durch und durch Dichter, der nicht nur unter seinem eigenen Namen, sondern auch unter den Pseudonymen Habakuk II. der Balkter und Foel Aos („Dorftrödel“) veröffentlicht. Bis zu seinem Tod im Jahr 2015 bleibt er dem Thema seiner Jugend treu: der Twenter Landschaft und insbesondere dem Roggen auf dem Usseler Es.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.*

in Twente by then, but is a school teacher in the city of Nijmegen. As a teacher, he doesn't last. "If you've got a head full of poetry, you can't work," is his experience. Harry is a full-fledged poet, who not only publishes under his own name, but also under the pseudonyms Habakuk II de Balkter and Foel Aos (Low Saxon for 'Village Fool'). Until his death in 2015, he remains loyal to theme of his youth: the Twente landscape and the rye on the Usseler Es.

*With special thanks to
Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Usselerhofweg 5-2, Enschede**

Nen eigengedraiden scheidsrechter

Sem Wellinga oet Bokel is in de joaren zeuvntig nen bekeanden voetbal-scheidsrechter. Hee hef der niks biej um topduels in de eredivisie te fluiten. Wellinga is nen amparten en de leu zheet em as eigengedraaid. Mangs döt he'n oavnd veur nen wedstried nog mooi deurzakken en mangs ok verget he nen spöller noa twee gelle kaarten van et veald te sturen. Veur dat leste hef he 'n moal de Knudde-trofee kreagen, nen geekscheerderspries van wat sportjournalisten.

Op 7 oktober 1972 hef Wellinga kort in de buurt nen biezundren wedstried te fluiten. Op et veald an de Helmerstraat spölt 'n Turks elftal teagen studenten van de Enschedese Sociale Academie. Ze weelt hiermet Nederlanders en gastarbeiders wat nöager biej mekaar brengen. Et gealld wat ze doarmet ophaalt is veur et bouwen van ne moskee in Almelo. Voetbal is oorlog, zejt ze vaak, mer dizzen zoaternoamirrag hoof Wellinga genne gelle kaart te trekken. Et is 'n plezerig an-noabern, en dat is't.

Met daankzeggen an Nationaal Archief.

De eigenwijze scheids

Wat golfen en pijproken met elkaar te maken hebben? Alles, Siem Wellinga uit Boekelo is in de jaren zeventig een bekende voetbalscheidsrechter. Voor topduels in de eredivisie of zelfs in het buitenland draait hij zijn hand niet om. Wellinga is

niet bepaald doorsnee en wordt gezien als eigenwijs. Soms zakt hij de avond voor een wedstrijd nog even lekker door, een andere keer vergeet hij een speler na een tweede gele kaart van het veld te sturen. Dat laatste levert

hem de Knudde-trofee op, een spotprijs van enkele sportjournalisten.

Op 7 oktober 1972 fluit Wellinga een bijzondere wedstrijd in zijn achtertuin. Op het veld aan de Helmerstraat speelt een Turks elftal tegen een team met studenten van de Enschedese Sociale Academie. Het doel van de ontmoeting

is om de toenadering tussen Nederlanders en gastarbeiders te bevorderen. De opbrengst is voor de bouw van een moskee in Almelo. Voetbal is oorlog, zeggen ze vaak, maar deze zaterdagmiddag hoeft Wellinga geen gele kaart te trekken. Het is een feest van verbroedering.

Met dank aan Nationaal Archief.

Der eigensinnige Schiedsrichter

Siem Wellinga aus Boekelo ist in den 1970er Jahren ein bekannter Fußballschiedsrichter. Spitzenspiele in der Nationalliga oder sogar im Ausland zu pfeifen war für ihn keine große Sache. Wellinga ist aber kein durchschnittlicher Schiedsrichter und gilt als eigensinnig. Manchmal zieht er fröhlich am Abend vor einem Spiel, ein anderes Mal vergisst er, einen Spieler nach einer zweiten gelben Karte vom Platz zu schicken. Letzteres brachte ihm die Knudde-Trophäe (knudde = unter aller Kanone) ein, ein Negativ-Preis von Sportjournalisten.

Am 7. Oktober 1972 pfeift Wellinga in seinem Garten ein besonderes Spiel. Auf dem Spielfeld in der Helmerstraat spielt eine türkische Mannschaft gegen Studenten der Sozialakademie Enschede. Ziel des Treffens ist es, die Annäherung zwischen Niederländern und Gastarbeitern zu fördern. Der Erlös ist für den Bau einer Moschee in Almelo bestimmt. Fußball ist Krieg, heißt es oft, aber an diesem Samstagnachmittag muss Wellinga keine gelbe Karte ziehen. Es ist ein Fest der Verbrüderung.

Mit freundlicher Genehmigung: Nationaal Archief.

The Hard-Headed Referee

In the 1970s, Siem Wellinga from Boekelo is a well-known football referee. Big games in the Dutch Eredivisie (the League of Honour) or even abroad, it's all the same to him. Wellinga is not exactly run-of-the-mill and is regarded as stubborn. Sometimes he pulls an all-nighter right before a match, other times he forgets to send players off the pitch who he has just given their second yellow card. That last fact earns him the Knudde Trophy, a parody award from some sports journalists.

On 7 October 1972, Wellinga leads a match in his backyard. On the Helmerstraat pitch, a Turkish team plays against a student team from the Enschede Social Academy. Goal of the match is to close the gap between the Dutch and migrant workers. Match proceeds are used for funding a mosque in Almelo. 'Football is war' is a clichéd quote, but this Saturday afternoon, Wellinga pulls not a single yellow card. It's a festival of fraternity.

With special thanks to Nationaal Archief.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Helweg 80, Enschede**

Et speukend rad

Et Duitse städke Stadtlohn is in et miln van de 18e eeuw 'n bedevaartspleatske woar oarig wat leu op ofkomt. Völ roomsen oet Tweante goat'n poal oawer um in processie angs et Mariabeeld in de Hilgenbeargkapel te paraderen. Himmalo as et verhaal geet van nen man oet Olnzel: den har wat slim brökken, en in Stadtlohn is dat op woorderlike wieze hersteald. Dat gebeuren op Maria Hemmelvoart, 15 augustus 1745.

De Tweantse pelgrims goat op weg noar de Pruus, aait oawer et laand van boer Herman Broenink, in de boerschop

Brookheurne in Eanske. Den is doar nik s blier met. Op nen dag hef Broenink der zo schoon genog van dat he zienen knecht met peerd en waag op de bidieu löt inrien. Mer et peerd geet op'n llop en de raar komt los van de waag. Vanof den tied lig der 'n wagenrad op'n putreenk biej de boerderie. Et verhaal geet dat et alle oavn oet zichzölf begeent te dreainen. Of hef boer Broenink dat spookverhaal verzunnen um te maken dat vrömdé leu nich biej em op'n bölt komt?

Met daankzeggen an Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Het spookrad

Het Duitse stadje Stadtlohn is in het midden van de 18e eeuw een populair bedevaartoord. Veel katholieke inwoners van Twente trekken de grens over voor de processie langs het Mariabeeld in de Hilgenbergkapel. Hun aantal neemt sterk toe na het verhaal van

een Oldenzaalse man, die op 15 augustus 1745 (Mariahemelvaart) in Stadtlohn op wonderbaarlike wijze geneest van een zware botbreuk.

De Tweantse pelgrims lopen op weg naar Duitsland altijd over het land

van boer Herman Brunink in de Enschedese buurtschap Broekheurne. Die is daar helemaal niet blij mee. Op een dag is Brunink het zo zat, dat hij zijn knecht met paard en wagen op de bedevaartgangers laat inrijden. Maar het paard slaat op hol en de wielen raken los van de wagen. Sindsdien ligt een wagenrad op de put bij de

boerderij. Het verhaal gaat dat het elke avond uit zichzelf begint te draaien. Of heeft boer Brunink het spookverhaal verzonden om vreemden van zijn erf te weren?

Met dank aan Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Das Geisterrad

Stadtlohn im Münsterland ist in der Mitte des 18. Jahrhunderts ein beliebter Wallfahrtsort. Viele katholische Einwohner von Twente überqueren die Grenze, um an der Prozession zur Marienstatue in der Hilgenberg-Kapelle teilzunehmen. Ihre Zahl steigt stark an nach dem Bericht eines Oldenzaalers, der am 15. August 1745 (Mariä Himmelfahrt) in Stadtlohn auf wundersame Weise von einem schweren Knochenbruch geheilt wird.

Die Pilger aus Twente gehen auf ihrem Weg nach Deutschland immer über das Land von Bauer Herman Brunink im Enscheder Ortsteil

Broekheurne. Das gefällt ihm aber überhaupt nicht. Eines Tages hat Brunink so die Nase voll, dass er seinen Knecht mit einem Pferdewagen auf die Pilger zurasen lässt. Aber das Pferd geht durch und die Räder lösen sich vom Wagen. Seitdem liegt ein Wagenrad auf dem Brunnen beim Bauernhof. Es wird erzählt, dass sich dieses jede Nacht von selbst zu drehen beginnt. Oder hat Bauer Brunink die Geistergeschichte erfunden, um Fremde von seinem Hof fernzuhalten?

Mit freundlicher Genehmigung: Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

The Haunted Cartwheel

During the 18th century, the German town of Stadtlohn is a popular pilgrims' destination. Many Catholics from Twente cross the border for a procession at the statue of Mary in the Hilgenberg Chapel. Their numbers rapidly increase after word gets round of a man from Oldenzaal, who on 15 August of 1745 (at Mary's Ascension) in Stadtlohn is miraculously cured from a severe bone fracture.

The Twents pilgrims always walk across the land of farmer Herman Brunink in the Enschede hamlet

of Broekheurne. He does not like it at all. One day, Brunink is so sick of it, that he orders his farmhand to run a horse and carriage into the column of pilgrims. But the horse bolts, and the wheels come off the wagon. Since that time, the wheel is on the water hole near the farm. The story goes that every night, it starts spinning on its own. Or did farmer Brunink make it up to keep strangers off his lands?

With special thanks to Historische Sociëteit Enschede-Lonneker.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Bruninkselaan, Enschede**

De teckelheundkes van Edwina

Et bouwen van boetenverblyf Zonnebeek in 1906 is ne persoonlike angeleagheid van Edwina van Heek-Burr Ewing (1872-1945). Zee is de Amerikaanse vrouw van textielheer Jan Bernard van Heek. Zo-at' is tekend is himmoal zo-at zee et hef oetdach. Et döt eer herinnern an wat zee nog wet oet eer jonge joaren. Et heerschopshoes is in koloniale stiel bouwd en lik op 'n Amerikaans plantershoe.

Edwina höld van niejerwets en is eagen-gedreaid. De tegels dee architect Arend Beltman oetzoch hef, bint wat aans as zee zich har oetdach. Ze stoot eer nich an en de tegels goat noar de meterkast hen. De badkamer krig aandre tegels.

Edwina is naar wies met eer vief teckel-heundkes. Ze bint as keender veur eer en goat oaweral met hen. Et hele hoes steet vol met kleane beelden van heundkes. Dee koch zee at ze deur Europa reist. Ok is de fabrikaantenvrouw slim wies met eer keenderbeukkes met avonturen van Teckelheundkes. Biej de toafel in de serre steet aait nen stool kloar veur een van de teckels. Op nen stool in de zitkamer lig zölf's 'n kussen waar de naams van eer pupkes is borduurd: Reuben, Fritz, Dinkie, Maxime en Fussie.

Met daankzeggen an Stichting Edwina van Heek.

geboudurde namen van haar oogappels: Reuben, Fritz, Dinkie, Maxime en Fussie.

Met dank aan Stichting Edwina van Heek.

Die Dackel von Edwina

Der Bau des Landhauses Zonnebeek im Jahr 1906 war ein persönliches Projekt von Edwina van Heek-Burr Ewing (1872-1945), der amerikanischen Ehefrau des Textilfabrikanten Jan Bernard van Heek. Der Entwurf basiert auf ihren Stilkenntnissen und vor allem auf ihren Kindheitserinnerungen: Die Villa im Kolonialstil ähnelt einem amerikanischen Pflanzerhaus.

Edwina hat einen modernen Geschmack und ist eigenwillig. Als der Architekt Arend Beltman die Badezimmerfliesen ausgesucht hat, die ihr nicht gefallen, schreitet die Fabrikantenfrau persönlich ein: Die Fliesen gefallen ihr nicht, und sie landen im Zählerkasten. Das Badezimmer bekommt andere Fliesen.

Edwina ist ganz vernarrt in die fünf Dackel, die sie im Laufe ihres Lebens hatte. Sie sind wie Kinder für sie und dürfen überall mit ihr hin. Das Haus ist voll von kleinen Hundefiguren, die sie auf ihren Reisen durch Europa gekauft hat. Die Fabrikantenfrau hütet auch ihre Kinderbücher über Dackelabenteuer wie einen Schatz. Am Tisch im Wintergarten steht immer ein zusätzlicher Stuhl für einen der Dackel bereit. Auf einem Esszimmerstuhl liegt sogar ein Kissen mit den gestickten Namen ihrer Augäpfelchen: Reuben, Fritz, Dinkie, Maxime und Fussie.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Stichting Edwina van Heek.*

Edwina's Dachshunds

The construction of country house Zonnebeek in 1906 is a personal project for Edwina van Heek - Burr Ewing (1872 – 1945), the American wife of textile magnate Jan Bernard van Heek. The design is based on her tastes and, more so, on her youth memories: the colonial-style villa looks like an American planters' house.

Edwina has a modern taste and is quite headstrong. When architect Arend Beltman has selected bathroom tiles that are not to her liking, the manufacturer's lady personally intervenes: the tiles end up in the fuse box cupboard. The bathroom gets new tiles.

Edwina dotes on her five dachshund dogs. They're like her children and she takes them everywhere she goes. The house is full of little dog statues, which she's bought during her trips around Europe. She also cherishes her children's books about dachshund adventures. There is always an extra chair at the table in the conservatory, reserved for her dachshunds. On one of her chairs is an embroidered pillow with the names of the apples of her eye: Reuben, Fritz, Dinkie, Maxime and Fussie.

With special thanks to Stichting Edwina van Heek.

De teckels van Edwina

De bouw van buitenhuis Zonnebeek in 1906 is een persoonlijk project van Edwina van Heek-Burr Ewing (1872-1945), de Amerikaanse vrouw van textielfabrikant Jan Bernard van Heek. Het ontwerp is gebaseerd op haar stijlinsichten en vooral haar jeugdherinneringen: de villa in koloniale stijl lijkt op een Amerikaanse planterswoning.

Edwina heeft een moderne smaak en is eigenzinnig. Wanneer architect Arend Beltman de badkamertegels heeft uitgezocht die haar niet bevallen, grijpt de fabrikanten-

vrouw hoogstpersoonlijk in: de tegels bevallen haar niet en gaan naar de meterkast. De badkamer krijgt andere tegels.

Edwina is gek op de vijf teckels in haar leven. Ze zijn als kinderen voor haar en gaan overal mee naar toe. Het huis staat vol kleine hondenbeeldjes, die zij heeft gekocht op haar reizen door Europa. Ook koestert de fabrikantenvrouw haar kinderboekjes over teckelavonturen. Bij de tafel in de serre staat altijd een extra stoel klaar voor een van de teckels. Op een zitkamerstoel ligt zelfs een kussen met de

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Oude Buurserdijk, Enschede**

Angstige tiden in et hoonderhok

Wat der nog oawer is van et hoonderhok op laandgood de Weele, hier kortbij, döt herinnern an de benauwde joaren van negen Jödden dee doar onderdoekt.

Eén van eer is Lotte Lehrman, 19 joar oald, oet'n Haag. Zee wont a vanof 1940 in Bokel. Zee wil geern leren hoo of et wearken op et laand geet, doarum zit ze doar. Met wat ze dan leerd hef wil zee 'n niej bestoan opbouwen in Israël. In 1942, as et veur Jödden gevöärlicher is wörden, hef Lotte beslotten onder te doeken. Zo kump zee op laandgood de Weele. Lotte krig te heuren dat ze eer hele gezin heft oppakt bieje ne razzia. Mer et verzet hef nog Lottes

breur Berni oet'n trein noar Auschwitz haald, en zo is Berni vriejkömmien. Hee en Lotte wördt wier biej meekaar brach en ze zit den helen weenter met zeuvn aandere leu in 'n groot hoonderhok. Et is nen angstigen tied. Himmoal a'j rekken dat der op et laandgood ok officieren oet de Pruis zit. Personeel, noabers en boerenknechen doot etten brengen, grei um met te handwerken, en beuke. Nichterum wördt de negen onderduikers verroan. Eankeld Lotte en Berni oawerleawt'n oorlog. Ze emigreert later noar Israël hen.

Met daankzeggen an Stichting Edwina van Heek.

Angstige tijden in het kippenhok

De restanten van het kippenhok op landgoed De Weele, hier vlakbij, herinneren aan de bange oorlogsdagen van negen Joodse onderduikers.

Eén van hen is de 19-jarige Lotte Lehrman uit Den Haag. Zij woonde al sinds 1940 in Boekelo omdat ze op het land wilde leren werken. Met die kennis hoopte ze

een nieuw leven in Israël op te bouwen. In 1942, als de situatie voor Joden nijpender is geworden, besluit Lotte onder te duiken. Zo komt ze terecht op landgoed De Weele. Lotte hoort dat haar hele gezin is opgepakt bij een razzia, maar haar broer Berni blijkt door het verzet uit de trein naar Auschwitz te zijn bevrijd. Berni en Lotte worden herenigd en verblijven een winter lang met

zeven anderen in een grote kippenschuur. Het is een angstige periode, des te meer omdat op het landgoed ook Duitse officieren zijn gestationeerd. Personeel, buurtbewoners en boerenknechten brengen eten, handwerkspullen en boeken.

Toch wordt verraad de negen onderduikers fataal. Alleen Lotte en Berni overleven de oorlog. Ze emigreeren later naar Israël.

Met dank aan Stichting Edwina van Heek.

Zeiten voller Angst im Hühnerstall

Die Überreste des Hühnerstalls auf dem Landgut De Weele in der Nähe erinnern an die bangen Kriegstage von neun jüdischen untergetauchten Menschen.

Eine von ihnen ist die 19-jährige Lotte Lehrman aus Den Haag. Sie lebte seit 1940 in Boekelo, weil sie die Landarbeit erlernen wollte. Mit diesem Wissen hoffte sie, sich in Israel ein neues Leben aufzubauen zu können. Als sich die Situation im Jahr 1942 für Juden dramatisch verschlechtert, beschließt Lotte, unterzutauchen. Sie landet auf dem Gut De Weele. Lotte erfährt, dass ihre ganze Familie bei einer Razzia festgenommen wurde, aber ihr Bruder Berni von Widerstandskämpfern

aus dem Zug nach Auschwitz befreit wurde. Berni und Lotte sind wieder vereint und verbringen den Winter mit sieben anderen Menschen in einem großen Hühnerstall. Es ist eine beängstigende Situation, vor allem, weil auch deutsche Offiziere auf dem Landgut stationiert sind. Hauspersonal, Nachbarn und Bauernknechte bringen Lebensmittel, Handarbeitszeug und Bücher. Doch dann wird das Versteck verraten, mit tödlichen Folgen. Nur Lotte und Berni überleben den Krieg. Später wandern sie nach Israel aus.

Mit freundlicher Genehmigung: Stichting Edwina van Heek.

Frightening Times in the Chicken Coop

The remains of the hen house at the De Weele estate, close by, remember us of frightful days of war for nine Jewish people in hiding.

One of them is the 19-year-old Lotte Lehrman from The Hague. She's been living in Boekelo since 1940 because she wants to learn how to work the land. With the acquired knowledge she intends to build a new life in Israel. In 1942, when the situation becomes tense for Jews, Lotte decides to go into hiding. She ends up on the De Weele estate. Lotte hears her whole family

has been arrested in a raid, but resistance fighters free her brother Berni from the train to Auschwitz. Berni and Lotte are reunited and spend a winter with seven others in a large chicken barn. It's a frightening time, more so because German officers are stationed on the estate as well. Personnel, neighbours, and farmhands bring food, handiwork projects and books. Still, eventually the nine hideaways are betrayed. Only Lotte and Berni survive. They emigrate to Israel.

With special thanks to Stichting Edwina van Heek.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Rutbekerveldweg, Enschede**

n Vealdslag van Swartenhondt

In'Tachtigjarigen Oorlog hebt de leu in Tweante völ te lien van de legers. At de soldoaten te weinig oetbetaald kriejt goat ze de huuz in, gapt etten en houwt um zich hen. Vaak genog ok komt ze vast te zitten tuske twee legers. Zo geet Maurits van Oranje en legeraanvoerder Joachim Swartenhondt noar Bokel hen. Ze hebt met mekaar wat bedach um de Spanjolen te pakken te nemmen. Ze breangt'n vals prötate (nepnieuws, um zo te zeggen) op' diek. In Bokel zollen zon viertig borgers'n prötelt oawer hebben nömmen en de Spaanse könning de gek anstekken. At de Spaanse garnizoenscommandant Menno dervan heurt, mesjeert he met 200 man

op Bokel op an. At he doar eenmoal is zöt he nijs genne obstenoate borgers. Wat he wa zöt is et Staatse leger met zon 400 man an soldoaten. Doar is gen beginnen an. Dartig Spanjolen wördt dreks doodmaakt, wat der oawer is trek de pöäl en geet'n bos in. En doar stoot de Staatsen kloar um et of te maken. Nich meer as veertig van de 200 soldoaten oawerleawt'n vealdslag en wördt inrekend. n Vealdslag van Swartenhondt in 1591 is töt an'Tweeden Weerdoorlog et greutste militaire opereren op Tweantse grond.

Met daankzeggen an Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.

De veldslag van Swartenhondt

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog hebben de inwoners van Twente veel te lijden onder het Spaanse leger. Omdat de soldaten te weinig loon krijgen, slopen ze huizen en stelen ze voedsel. Als Maurits van Oranje hiervan hoort, bedenkt hij samen met zijn legeraanvoerder Joachim

Swartenhondt een valkuil. Ze roepen een vals gerucht in het leven: in Boekelo zouden zo'n vijftig burgers het heft in handen hebben genomen en de Spaanse koning belachelijk maken. Als de Spaanse garnizoenscommandant Mendo dit hoort, rukt hij met 200 man sterk uit richting

Boekelo. Eenmaal aangekomen, treft hij geen opstandige burgers aan, maar het Staatse leger met zo'n 400 soldaten. Het is een ongelijke strijd. Dertig Spanjaarden vinden de dood, de rest vlucht het bos in waar de vijand hen opwacht. Slechts veertig van de 200 Spaanse soldaten overleven de veldslag en worden gevangengenomen.

De veldslag van Swartenhondt in 1591 is tot aan de Tweede Wereldoorlog de grootste militaire operatie op Twents grondgebied.

Met dank aan Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.

Die Schlacht von Swartenhondt

Während des Achtzigjährigen Krieges leiden die Einwohner von Twente sehr unter der spanischen Armee. Da der Sold der Soldaten zu karg ist, demolieren sie Häuser und stehlen Lebensmittel. Als Maurice von Oranien davon erfährt, stellen er und sein Befehlshaber Joachim Swartenhondt eine Falle. Sie verbreiten ein falsches Gerücht: Etwa fünfzig Bürger in Boekelo sollen zu den Waffen gegriffen und den spanischen König verhöhnt haben. Als der spanische Garnisonkommandant Mendo davon erfährt, marschiert er mit 200 Mann in Richtung Boekelo. Dort angekommen, findet er keine

rebellischen Bürger vor, sondern die Armee der General-Staaten mit rund 400 Soldaten. Es ist ein ungleicher Kampf. Dreißig Spanier werden getötet, der Rest flieht in den Wald, wo der Feind auf sie wartet. Nur vierzig der 200 spanischen Soldaten überleben die Schlacht und werden gefangen genommen. Die Schlacht von Swartenhondt im Jahr 1591 ist die größte militärische Operation auf Twenter Gebiet vor dem Zweiten Weltkrieg.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.*

The Swartenhondt Battle

During the Eighty Years' War, citizens of Twente suffer greatly at the hands of the Spanish army. Because the soldiers aren't payed enough, they regularly ransack houses and plunder for food. When Maurits of Orange hears of this, he and his commander Joachim Swartenhondt devise a trap. They spread a false rumour: in Boekelo, about fifty civilians have taken matters into their own hands, and insulted the Spanish king. When Spanish garrison commander Mendo hears about this, he marches on Boekelo with 200 soldiers. When he arrives, however, he doesn't find

revolting citizens, but a State army of about 400 soldiers. It's an unequal battle. Thirty Spaniards die, the rest flees through the woods, where the enemy further awaits them. About forty of the 200 Spanish soldiers survive and are captured. Until the Second World War, the Swartenhondt Battle in 1591 is the biggest military operation on Twente's soil.

With special thanks to Historische Kring Boekelo Usselo Tweekkelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Oude Deldenerweg 203, Enschede →**

Jodelkoningin oet Bokel

Olga Musters (1924-1994) löt zich anzeen as 'n gewoon meken, dochter van de chef-stoker biej de Koninklijke Zoutindustrie. Eren veurnaam hef ze te daanken an et kachelmeark Olga, waar vaar Musters zo oawer te sprekkien is. Olga döt nijs lever as zingen, net as eer breurs, de eavenoalders Jan en Inge. Noadat dee 'n moal succes harn met 'n optreden in de schoolrevue, heft de beare breurs 'n bandje oprich. Ze deuden veurnamelijk cowboyleedkes spölken op feesten in Eanske en doarumtoo. At de jodelbreur van Olga'n board in'haals krig, möt der nen vervanger kommen. Et zuske wördt vrogd en ze löt de kaans nich veurbieb goan.

Deur et knappe jodeln van eer keant ze Olga a rap in et gaanse laand, as Olga Lowina. In de joaren vifftig en zestig is ze hoast alle daag op de radio te heuren. Ok oawer'n poal hef ze succes. In Oostenriek, waar ze et jodeln praktisch heft oetveunden, wördt ze zölf's ereburger van Steinbach maakt. At ze 64 is jodelt zee 'n oetverkoch Paradiso biej mekaar. In 1994 kump de jodelkoningin oet Bokel oet de tied in Rotterdam.

Met daankzeggen an Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Jodelkoningin uit Boekelo

Olga Musters (1924-1994) lijkt op het eerste gezicht een gewoon meisje uit Boekelo, dochter van de chef-stoker bij de Koninklijke Zoutindustrie. Haar voornaam dankt ze aan het gelijknamige kachelmerk, waarover vader Musters zo tevreden is. Olga doet niets liever dan zingen en dat geldt ook voor haar tweelingbroers Jan en Inge. Na een succesvol optreden in de schoolrevue

richten de broers een bandje op dat vooral cowboyliedjes speelt op feesten in Enschede en omgeving. Als de jodelende zanger de baard in de keel krijgt, moet er een vervanger komen. Olga wordt gevraagd en grijpt haar kans.

Met haar jodelkwaliteiten breekt ze landelijk door onder de artiestennaam Olga Lowina. Ze is in de jaren vifftig en

zestig bijna dagelijks op de radio te horen. Het succes beperkt zich niet tot Nederland alleen. Olga wordt in het Oostenrijkse Steinach, de bakermat van het jodelen, zelfs tot ereburger uitgeroepen. Op 64-jarige leeftijd treedt ze op

in een uitverkocht Paradiso. In 1994 overlijdt de jodelkoningin uit Boekelo in Rotterdam.

Met dank aan Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Jodelkönigin aus Boekelo

Auf den ersten Blick sieht Olga Musters (1924-1994) wie ein ganz normales Mädchen aus Boekelo aus, Tochter des Chef-Heizers der Königlichen Salzindustrie. Ihren Vornamen verdankt sie der gleichnamigen Ofenmarke, die Vater Musters so gut gefiel. Olga liebt nichts mehr als das Singen, ebenso wie ihre Zwillingsschwestern Jan und Inge. Nach einem erfolgreichen Auftritt in der Schulrevue gründen die Schwestern eine Band, die hauptsächlich Cowboysongs auf Partys in Enschede und Umgebung spielt. Als der Jodelsänger in den Stimmbrech kommt, muss ein Ersatz gefunden werden. Olga wird gefragt und ergreift ihre Chance.

Mit ihren Jodelkünsten gelingt ihr unter dem Künstlernamen Olga Lowina der nationale Durchbruch. In den 1950er und 1960er Jahren ist sie fast täglich im Radio zu hören. Sie feiert jedoch nicht nur in den Niederlanden Erfolge. Olga wird sogar zur Ehrenbürgerin von Steinach (A), der Wiege der Jodelkunst, ernannt. Im Alter von 64 Jahren tritt sie in einem ausverkauften Paradiso in Amsterdam auf. 1994 stirbt die Jodelkönigin aus Boekelo in Rotterdam.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.*

The Boekelo Yodel Queen

At first glance, Olga Musters (1924-1994) is a regular girl from Boekelo. She's the daughter of the chief stoker at the Royal Salt Industry. She's named after father Muster's favourite stove brand. Olga loves to sing, as do her twin sisters Jan and Inge. After a successful performance at a school revue, the twins start a band and mainly play cowboy songs at parties in the vicinity of Enschede. When one of the singers' voices breaks, they need a replacement. They ask Olga, and she grabs her chance.

Under her stage name Olga Lowina, her yodelling qualities make her a national celebrity. Throughout the 1950s and 1960s, she's played on radio stations almost daily. Her success doesn't stop at the Dutch border. The Austrian town of Steinach, the birthplace of yodelling, even declares her an honorary citizen. At the age of 64, she performs at a sold-out Paradiso, a famous music venue in Amsterdam. In 1994, the yodel queen from Boekelo passes away in Rotterdam.

With special thanks to Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Windmolenweg 55-41, Boekelo** →

Nen eigengedreadien schoolmeister

Hennik Buskes (Hendrik Busschers, 1750-1829) gefjoaren achter mekaar les op de dorpschool in Bokel. Doar wörden nooit 'n probleem van maakt, mer in 1813 (at de Fraansen et veur et zeggen hebt in Nederland), op-ees wa. De nieje wet oawer et "schoolmeesterschap" wil hebben at alle oonderwiezers op school der ok veur leerd hebt. Mer Hennik hef de pepieren nich en ze doot em der-oet. Effen later kump der nen niejen schoolmeister anzettien den de pepieren wa hef. Den wet nich wa he zöt. Hennik is domweg wier veur de klas goan stoan.

Hee blif stief zitten waar he zit, alle dagen en nachen is he op school. Mer dan döt'n bòrgemeester Hennik gen loon meer. Dat wòrdt'n eigengedreadien schoolmeister te vòl en hee gef't op. Mer noa de Fraanse tied geet Hennik wier met'n oalden droad verdan. Töt an de leste joaren van zien leewen gef he les. Et stek em nik dat he zo oald is dat he nich meer lopen kan: hee löt zich alle daag in ne schoefkoar noar school hen veuren.

Met daankzeggen an Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

De opstandige schoolmeester

Hendrik Busschers (Hennik Buskes, 1750-1829) geeft jarenlang les op de Boekelose dorpschool. Dat was nooit een probleem, maar in 1813 (wanneer Nederland onder Frans bestuur valt) opeens wél. De nieuwe wet over het 'schoolmeesterschap' eist namelijk dat op elke school een

gekwalificeerde docent werkt. Maar Hendrik heeft de benodigde papieren niet en wordt ontslagen. Een nieuwe, gediplomeerde schoolmeester meldt zich en treft tot z'n stomme verbazing zijn ontslagen voorganger gewoon aan in het klaslokaal.

Hendrik weet van geen wijken: dag en nacht verblijft hij op school. Als de burgemeester hem geen salaris meer geeft, ziet de opstandige leraar zich gedwongen de bezetting op te geven. Maar na de Franse periode pakt Hendrik de draad weer op. Tot in de laatste jaren van zijn leven geeft hij les.

Dat Hennik door zijn hoge leeftijd niet meer zelf naar school kan lopen, maakt hem niks uit: hij laat zich dagelijks per kruiwagen naar school rijden.

Met dank aan Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Der widerspenstige Schulmeister

Hendrik Busschers (Hennik Buskes, 1750-1829) war viele Jahre lang Lehrer an der Dorfschule von Boekelo. Dabei gab es nie Probleme, aber 1813 (als die Niederlande unter französische Herrschaft kamen) ändert sich die Situation schlagartig. Das neue Gesetz über das Schulwesen schreibt vor, dass in jeder Schule eine qualifizierte Lehrkraft arbeiten muss. Hendrik hat jedoch nicht die erforderlichen Papiere und wird entlassen. Ein neuer, diplomierte Schulmeister meldet sich zum Dienst und findet zu seinem Erstaunen seinen entlassenen Vorgänger im Klassenzimmer vor.

Hendrik weicht und wankt nicht: Er bleibt Tag und Nacht in der Schule. Als der

Bürgermeister ihm seinen Lohn nicht mehr zahlt, ist der widerspenstige Lehrer gezwungen, seine Besetzung einzustellen. Doch nach der französischen Periode nimmt Henry den Faden wieder auf. Er unterrichtete bis zu seinen letzten Lebensjahren. Auch als Hennik aufgrund seines fortgeschrittenen Alters nicht mehr selbst zur Schule gehen kann, ist das kein Hindernis für ihn: Er lässt sich jeden Tag in einer Schubkarre zur Schule kutschieren.

Mit freundlicher Genehmigung: Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

The Defiant Teacher

Hendrik Busschers (Hennik Buskes, 1750-1829) has been a teacher at the Boekelo village school for years. This has never been a problem, until 1813, when the Netherlands is ruled by the French. A new School Teaching Law demands that every school should be led by a certified school teacher. Hendrik does not have the required paperwork and is fired. A new, certified school teacher comes in, only to find his sacked predecessor comfortably in the classroom.

Hendrik does not budge: he stays in school day and night. When the mayor cuts his salary, the defiant teacher is forced to give up his siege. But after the French period, Hendrik simply picks up where he left off. He teaches well into his final years. He doesn't even care that his advanced age prevents him from walking: he lets himself be wheelbarrowed into school.

With special thanks to Historische Kring Boekelo Usselo Twekkelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Keizerweg 12, Boekelo**

Pastoor en streuper

"Gewone leu doot allens um van öare doenärdigheden of te kommen. Pastoor Osse van Beckum bewoart ze vuur et noageslacht." Dudelik umskreven duur skriever en hoogleraar Anton van Duinkerken oaver Heeruum Osse, den as leaven van 1865 tot 1940. Hee is 'n kluurriksten kearkenkearl den as Beckum ooit zeen hef. Kan ok nich anders as dat ze ne stroate noar em verneumd heft.

Vuur Chrisjaan Osse drit alleman dezelfde kleur. Al ziene missen begint he met de Tweantse wörde 'Leu, goat zitten,' en preaken lik hee gewoon vuur 'n voest vort te doon. Strikke zetten dut hee ook regelmoatig, zelfs as hee der van

'n opzichter ne bote vuur krig. In et parochiehoes dut Osse gearne kokken, hee verzörget ziene beeste en as et mut geet hee zelf et dak op um et te maken. De opbrengste van ziene vruchtbeume goat rechtstreeks in de kearkenknippe.

Ok biezeunder is dat 'n pastoor niks ophef met allemaal kearken näast mekoar. Hee maakt zik steark vuur algemeen, openbaar onderwies. Dat tredt de traditionele katholieken vuur de kennen, dat zal Heeruum Osse an et gat jökken. Alle hearfste zet hee een bröd in 'n hof: 'Te koop, appels en peren, ook voor gereformeerden.'

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

Pastoor en stroper

"Gewone mensen proberen van hun eigenaardigheden af te komen, maar pastoor Osse van Beckum conserveret ze voor het nageslacht." Typerende woorden van schrijver en hoogleraar Anton van Duinkerken over 'Heeroom Osse' (1865-1940), de kleurrijkste geestelijke die Beckum heeft gekend. Geen wonder dat een straat naar hem is vernoemd.

Voor Chrisjaan Osse bestaat geen onderscheid in rang en stand. Hij spreekt gewoon Twents, begint de mis altijd met 'Leu goat zitt'n' en preekt onnavolgbaar uit

de losse pols. Van stropen is hij niet vies, ook al levert dat een bekeuring op van de jachtopziener. In de pastorie staat Osse graag achter het fornuis, verzorgt hij het vee en repareert hij zo nodig zelf het dak. De fruitopbrengst uit zijn boomgaard gaat rechtstreeks naar de kerk.

Ook bijzonder: de pastoor moet niets hebben van verzuiling. Hij is een groot voorstander van algemeen openbaar onderwijs. Dat laatste is tegen het zere been van de traditionele katholieken, maar Heeroom Osse trekt zich er niets van aan.

Elke herfst zet hij gewoon het bord in de tuin: Te koop: appels en peren, ook voor gereformeerden.

Met dank aan Museum Hengelo.

Pastor und Wilderer

"Normale Menschen versuchen, ihre Macken loszuwerden, aber Pastor Osse aus Beckum bewahrt sie sorgfältig für die Nachwelt." Typische Worte des Schriftstellers und Professors Anton van Duinkerken über Heeroom Osse (1865-1940), den schillerndsten Geistlichen von Beckum. Kein Wunder, dass eine Straße nach ihm benannt ist.

Für Chrisjaan Osse gibt es keine Unterscheidung nach Rang und Position. Er spricht einfach Twents, beginnt die Messe immer mit „Leute, setzt euch doch“ und predigt unnachahmlich aus dem Stegreif. Er ist der Wilderei nicht abgeneigt, auch wenn ihm der Jagdaufseher dafür ein Bußgeld aufbrummt. Im Pfarrhaus steht Osse

gerne hinter dem Herd, kümmert sich um das Vieh und repariert, im Notfall, selbst das Dach. Die Ernteerträge aus seinem Obstbaumgarten kommen direkt der Kirche zugute.

Eine weitere Besonderheit: Der Pfarrer ist nicht an einer Versäulung interessiert. Er ist ein starker Befürworter der allgemeinen öffentlichen Bildung. Letzteres geht den traditionellen Katholiken gegen den Strich, aber das ist Heeroom Osse herzlich egal. Jeden Herbst stellt er folgendes Schild in den Garten: Zum Verkauf: Äpfel und Birnen, auch für Reformierte.

Mit freundlicher Genehmigung: Museum Hengelo.

Pastor and Poacher

"Ordinary people try to lose their peculiarities, but Pastor Osse of Beckum preserves them for posterity." Characterising words by writer and lector Anton van Duinkerken about Heeroom Osse (Lord-Uncle Osse), who lived from 1865 to 1940. He was the most colourful clergyman Beckum has ever known. Small wonder there is a street named after him.

Class or creed means nothing to Chrisjaan Osse. He starts every mass in Twents Low Saxon, with the words 'Do sit down, folks,' and seems to improvise his sermons on the spot. He doesn't shy away from the odd poaching, even if it results in a fine from the local gamekeeper. In the parochial

home, Osse loves to cook, he takes care of his cattle, and he repairs his own roof if necessary. The profits of his fruit orchard go directly into the church's coffers.

Another quite remarkable trait is that the pastor doesn't like the denominational pillarisation that splits Dutch society at the time. He is a strong advocate of general, public education. That flies in the face of the more traditional Catholics, yet Lord-Uncle Osse couldn't care less. Every autumn, he plants a sign in his front yard: 'For sale: fruits of all sorts.'

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Beckumerkerkweg, Beckum**

Et tragische lot van Gerrit Knoef

Op 'n 30sten oktober van 1808 dok Gerrit Knoef in mekaar in de buske bie de boerderieje van Altena. Hee is ene van de viftig bewapende boeren dee met zwartskilderde snoetens nen trop kommiezen ligt op te wochten. Zee wet dat de groep wierkeump van ne slaagde missie bie de greanze met Buurse. Wat soldoaten hebt daar beslag legd op een paar wagens vol zoalt en zepe. De smokkelders wollen dee illegaal de greanze oaverkriegen.

As de trop bie Beckum keump met öaren skat, begint de boeren der op te knappen. Twee grenswachters wordt raakt, nen

anmoonsteringsofficier keump oet de tied. 'n 30-jöarigen Gerrit Knoef keump ook um. Vuur 'n laanddrost, 'n heugsten bestuursman van Tweante, is dat nog nich genog. Hee veroordeelt et liek van Knoef töt verhanging bie de bene, as schrik vuur alleman wat et zik in 'n kop haalt. De veroordelingstekst wördt duur alle döärpe en städkes van Twente roondstuurd. Op 'n 7den november van 1808 voltrekket soldoaten et vonnis. Oetdagend bölket ze der bie: "Lang leave 'n köanink!"

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

Het tragische einde van Gerrit Knoef

Op 30 oktober 1808 verschanst Gerrit Knoef zich in het bos bij Erve Altena, hier niet ver vandaan. Hij is een van de vijftig gewapende boeren die met zwartgemaakte gezichten een escorte met grensjagers opwacht. Ze weten dat de groep terugkeert van een succesvolle operatie aan de grens bij Buurse. Daar hebben de militairen enkele wagons met zout en zeep in beslag genomen,

die de smokkelaars illegaal de grens over wilden brengen.

Als de escorte met de buit bij Beckum is gekomen, openen de boeren het vuur. Twee grenswachters raken gewond, een wervingsofficier wordt dodelijk getroffen. Ook de 30-jarige Gerrit Knoef uit de buurtschap Stepelo overleeft het vuurgevecht niet. Voor de landdrost, de hoogste

bestuurder in Twente, is dat niet genoeg. Hij veroordeelt Knoef postuum tot de galg en beveelt dat het slachtoffer als afschrikwekkend voorbeeld aan de benen moet worden opgehangen. De tekst van de veroordeling wordt massaal verspreid in

de Twentse dorpen en steden. Op 7 november 1808 voltrekken soldaten het vonnis en roepen daarna demonstratief: 'Leve de koning!'

Met dank aan Museum Hengelo.

Das tragische Ende von Gerrit Knoef

Am 30. Oktober 1808 verschanzt sich Gerrit Knoef in den Wäldern bei Erve Altena, nicht weit von hier. Er ist einer von fünfzig bewaffneten Bauern mit geschwärzten Gesichtern, die auf eine Eskorte von Grenzjägern warten. Sie wissen, dass die Gruppe von einer erfolgreichen Operation an der Grenze bei Buurse zurückkehrt. Dort beschlagnahmte das Militär einige Fuhrwerke voller Salz und Seife, welche die Schmuggler illegal über die Grenze bringen wollten.

Als die Eskorte mit der Beute Beckum erreicht hat, eröffnen die Bauern das Feuer. Zwei Grenzwachen werden verletzt, ein Rekrutierungsoffizier wird

tödlich verwundet. Auch der 30-jährige Gerrit Knoef aus dem Weiler Stepelo überlebt das Feuergefecht nicht. Für den Landdrost, den obersten Verwalter in Twente, ist das nicht genug. Er verurteilt Knoef posthum zum Tod durch den Galgen und befiehlt, das Opfer zur Abschreckung an den Beinen aufzuhängen. Der Text der Verurteilung wird massenhaft in den Dörfern und Städten von Twente verteilt. Am 7. November 1808 vollstrecken die Soldaten das Urteil und rufen anschließend demonstrativ: „Lang lebe der König!“

Mit freundlicher Genehmigung: Museum Hengelo.

The Tragic Demise of Gerrit Knoef

On 30 October 1808, Gerrit Knoef hunkers down in the woodlands near the Altena farmstead. He is one of fifty armed farmers who, with faces painted black, lie in ambush for an escort of border patrollers. They know the group is returning from a successful operation near the border at Buurse. Some soldiers there have confiscated a few carts with salt and soap, which the smugglers wanted to get across the border illegally.

When the escort reaches Beckum with their wares, the farmers open fire. Two border guards

are wounded, a recruiting officer is fatally hit. The 30-year-old Gerrit Knoef from the hamlet of Stepelo also loses his life. For the landdrost, the regional chief magistrate, this isn't enough. He sentences Knoef to the gallows posthumously, and orders that the corpse be hanged by the legs as an abhorrent example. The sentencing's text is shared far and wide throughout the villages and towns of Twente. On 7 November 1808, soldiers carry out the sentence, and shout demonstratively: 'Long live the king!'

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Beckumerschoolweg 50-52, Beckum** →

Spannende ogenblikken op de Kettenbrug

Begin 20e eeuw is Café-Restaurant 'De Oud-Hollandsche Kettingbrug' aan de Rieksstraat tusken Hengel en Eanske nen vasten naam. Et is ne geleefde stie bie gezinnen, veural um 'n hoonderhof, et bos en ne spöplaats met bungelige Kettenbrug oaver et water. Et steet wied en zied bekeand um de ballonwedstrieden (50 cent vuur nen ballon, ranja en een ijesco) en de reclames met sprökken as 'leider kind keump zeker weer bie Kettenbrug, veur nog nen rit op ne ezzelsrug.'

Vanof 1973 keump der nen aandern oetbater op, den as een heel aander

publiek wil ansprekken. Verhuusd vanof de Möllenstroat in Eanske döt Wiener Café Nightclub de deuren lös. Alle oavende (mer nich op zundag) drif'n niejen bar dansshows met vroulewou wat oet de klear goat. De spöplaats wördt ne parkeerstea. 'n Nachtclub wördt later umdeupt tot Scaramouche, tot at nen groten brand der in 1973 nen ende an maakt. Van et gebouw is eankel de fundering der nog. Mer ok de grote verhalen en de naam Kettingbrugweg.

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

Spannende momenten op de Kettingbrug

Café-restaurant 'De Oud-Hollandsche Kettingbrug' aan de Rieksstraatweg tussen Hengelo en Enschede is vanaf het begin van de twintigste eeuw een begrip. Een geliefd doel voor een zondags uitstapje met het hele gezin, vooral vanwege een hoenderpark, een dennenbos en een speeltuin met een wiebelende kettingbrug over het water. De uitspanning geniet grote

bekendheid dankzij ballonnenwedstrijden (50 cent voor een ballon, ranja en een ijesco) en advertenties als 'Geen kind kan daar haast van scheiden, bij de Kettingbrug ezeltjes rijden'.

Vanaf 1973 boort de horecazaak een geheel andere doelgroep aan. Nachtclub Wiener Café, die eerder was gevestigd

aan de Molenstraat in Enschede, opent zijn deuren. Er worden elke nacht (behalve op zondag) stripteaseshows gegeven. De speeltuin buiten maakt plaats voor een parkeerplaats. Later heet de nachtclub Scaramouche, totdat een verwoestende brand in 1973 een einde

maakt aan een roemrucht tijdperk. Wat rest zijn de fundamenten van het gebouw, de sterke verhalen over spannende momenten én de naam Kettingbrugweg.

Met dank aan Museum Hengelo.

Spannende Momente bei Kettingbrug

Das Kneipen-Restaurant 'De Oud-Hollandsche Kettingbrug' am Rieksstraatweg zwischen Hengelo und Enschede ist seit Anfang des 20. Jahrhunderts ein Begriff. Ein beliebtes Ziel für einen Sonntagsausflug mit der ganzen Familie mit den Hauptattraktionen: Geflügelpark, Kiefernwald und Spielplatz mit einer wackeligen Ketten-Hängebrücke über dem Wasser. Das Ausflugslokal ist bekannt für seine Luftballonwettbewerbe (50 Cent für einen Luftballon, Orangeade und Eis) und Werbesprüche wie „Alle Kinder werden streiten, dürfen sie bei Kettingbrug nicht Esel reiten.“

Ab 1973 erschließt der Gastronomiebetrieb eine ganz andere Zielgruppe. Der Nachtclub Wiener Café, vorher mit Sitz in der Molenstraat in Enschede, öffnet seine Türen. Jeden Abend gibt es Striptease-Shows (außer sonntags). Der Spielplatz im Freien weicht einem Parkplatz. Später heißt der Nachtclub Scaramouche, bis ein verheerender Brand im Jahr 1973 einer glanzvollen Ära ein Ende bereitet. Was bleibt, sind die Fundamente des Gebäudes, die spannenden Anekdoten und der Name Kettingbrugweg.

Mit freundlicher Genehmigung: Museum Hengelo.

Exciting Moments on the Chain Bridge

Café-Restaurant 'De Oud-Hollandsche Kettingbrug' (the Old-Hollandic Chain Bridge) on the Rieksstraatweg between Hengelo and Enschede is a household name at the turn of the 20th century. It is a beloved destination for Sunday family trips, especially because of its petting zoo, a fir forest, and a playground with a wobbly chain bridge across the water. The facility is renowned wide and far because of its balloon releases (50 cents for a balloon, lemonade and an ice cone), and advertises with slogans like 'Any child would surely decide, to return to Chain Bridge for a donkey ride.'

As per 1973, the hospitality establishment decides on a completely different audience. Nightclub Wiener Café, previously situated on the Molenstraat in Enschede, opens its doors. Every night (except for Sundays) the new bar hosts striptease shows. The playground is turned into a parking lot. The nightclub is later renamed to Scaramouche, until a devastating fire in 1973 ends this illustrious era. Only the building's foundations remain, as well as the tall tales about the exciting moments, and the name Kettingbrugweg.

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Kettingbrugweg 40-48, Hengelo** →

Den Golf-spöller met de piep

Wat hebt golfspölle en pieproken met mekaar van doon? Alns, a'j Hendrik Willem Jordaan, den ze ok wa Henny neumt, vraagt. Hee is en textielheer oet Hoksearge. In de beginjoaren was hee vasten bespöller van de golfbaan dee de Twentsche Golfclub hier in 1926 anleg. Dikkers, nen Hengeler industrieel, hef 'n stuk grond vriejmaakt dat ze doarveur broeken majt. Den Dikkers wont in villa De Belder an'n oawerkaant van de Eanskestroat.

As Henny Jordaan op de baan steet hef he ait ne piep in'n moond. Hee spölt der nik meender um. Iej zollen haost zeggen, 't is aansum: hee brech zienen golfhandicap truw töt nul. Hee is'n eersten golfspöller

in Oost-Nederland den dat veur meakaar krig. Hee wordt a rap nen nationalen topfer en bij internationale wedstrieden kump he verscheidne moalen oet veur et nationale golftteam. Henny Jordaan kump in 1995 oet de tied. Hee is dan 96 joar oald. Et fabriek van em in Hoksearge besteeft dan a nich meer. In de beste joaren hebt doar meer as doezend man wearkt. Twee joar noa'n dood van Jordaan verhuist de Twentsche Golfclub noar ne 18-holesbaan op et laandgood Twickel in Amst-Dealden. Golfclub Driene döt noe golfen op et oale terrein.

*Met daankzeggen an Marcel Kienhuis/
Twentsche Golfclub.*

De golfer met de pijp

Wat golfen en pijproken met elkaar te maken hebben? Alles, volgens de Haaksbergse textielfabrikant Hendrik Willem (Henny) Jordaan. In de beginjaren is hij vaste bespeler van de negen-holesbaan, die de Twentsche Golfclub in 1926 hier aanlegt. Het terrein is beschikbaar gesteld door de Hengelose industrieel Dikkers, bewoner van villa De Belder aan de overkant van de Enschedesestraat.

Als Henny Jordaan op de baan staat, heeft hij altijd een pijp in de mond. Zijn spel heeft er niet onder te lijden. Integendeel: tijdens een golfronde in 1943 op de baan hiernaast

weet hij zijn golfhandicap tot nul te verlagen. Hij is de eerste speler in Oost-Nederland die dat lukt. Jordaan groeit uit tot een nationale topfer en komt diverse keren uit voor het Nederlandse golftteam tijdens internationale wedstrijden. Een tijdlang is hij vicevoorzitter van de Nederlandse Golf Federatie. En altijd is er die onafscheidelijke pijp in zijn mond. Henny Jordaan overlijdt in 1995 op 96-jarige leeftijd. Zijn textielfabriek in Haaksbergen, waar op het hoogtepunt meer dan duizend mensen werkten, bestaat dan al niet meer. Twee jaar na zijn dood verhuist de Twentsche Golfclub naar een 18-holes-baan op landgoed Twickel

in Amst-Delden. De gebruiker van het terrein is sindsdien Golfclub Driene.

*Met dank aan Marcel Kienhuis/
Twentsche Golfclub.*

Der Golfer mit der Pfeife

Was haben Golf und Pfeiferauchen miteinander zu tun? Alles, so meint der Haaksberger Textilfabrikant Hendrik Willem (Henny) Jordaan. In den ersten Jahren ist er regelmäßiger Spieler auf dem Neun-Loch-Platz, den der Twentsche Golf Club 1926 hier anlegt. Das Grundstück wird von dem Hengeloer Industriellen Dikkers zur Verfügung gestellt, der die Villa De Belder auf der anderen Seite der Enschedesestraat bewohnt.

Wenn Henny Jordaan auf der Bahn ist, hat er immer eine Pfeife im Mund. Sein Spiel leidet nicht darunter. Im Gegenteil: Bei einer Golfrunde im Jahr 1943 auf dem Golfplatz hier nebenan gelingt ihm ein Handicap von Null. Er ist der erste Spieler der Ost-Niederlande, dem dies gelungen ist.

Jordaan entwickelt sich zu einem nationalen Star und tritt mehrmals für das niederländische Golf-Team bei internationalen Wettbewerben an. Eine Zeit lang ist er Vizepräsident des niederländischen Golfverbandes. Die Pfeife im Mund bleibt sein Markenzeichen. Henny Jordaan stirbt 1995 im Alter von 96 Jahren. Seine Textilfabrik in Haaksbergen, die in ihrer Blütezeit mehr als tausend Menschen beschäftigte, existiert nicht mehr. Zwei Jahre nach seinem Tod erfolgt der Umzug des Twentsche Golfclub auf einen 18-Loch-Platz auf dem Gut Twickel in Amst-Delden. Der Nutzer des Geländes ist mittlerweile der Golfclub Driene.

*Mit freundlicher Genehmigung: Marcel Kienhuis/
Twentsche Golfclub.*

The Piped Golfer

What does golfing have to do with smoking a pipe? Everything, according to textiles manufacturer Hendrik Willem "Henny" Jordaan from Haaksbergen. He is a local at the nine-holes court of the Twentsche Golfclub, created in 1926. The terrain is gifted by industrialist Dikkers from Hengelo, who lives in villa De Belder across the Enschedestraat.

When Henny Jordaan is out on the green, he always sports a pipe between his teeth. His game doesn't suffer one bit. On the contrary: during a round of golf in 1943 on the adjacent court, he manages to reduce his handicap to zero. He is the first player in the Eastern Netherlands to manage

that. Jordaan becomes a national headliner, and represents the Netherlands several times during international tournaments. For a while, he is the Dutch Golf Federation's vice president. And always accompanied by his pipe. Henny Jordaan passes away in 1995 at the age of 96. His textile factory in Haaksbergen, which at its height employed some thousand people, no longer exists by then. Two years after his death, the Twentsche Golfclub relocates to a court of 18 holes at the Twickel estate in Amst-Delden. This current court has been in use by Golfclub Driene ever since.

*With special thanks to Marcel Kienhuis/
Twentsche Golfclub.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Morsinkhoekweg 16, Hengelo**

'n Paradies veur keender

Loop iej doar mooi heanig deur'n bos te waandeln, wō'j in eenmoal op de hoed vallen deur ne koppel joewelnde keender dee verkleed bint as indiaan of cowboy. In de joaren veertig en viftig van de twintigste eeuw kon oe dat zomaar gebeuren biej et Lonnekermeer. Et laandgood is in den tied de stie woa'j wean mut veur de vakaansiespöllerijen. Doezen keender hebt hier 'n paar wek de tied van eer leavn.

De buitenplaats van'n Hengelosen fabriksbaas Otto Stork (1867-1923) is noa'n oorlog et terrein van de AMVJ (Algemene Maatschappij Voor Jongeren). Et lik wat op wat ze in Amerika de YMCA neumt, mer dan algemeen en nich christelijk. De keender

sloapt in teanten op et laand en de villa is et heufdkerteer van de jeugdleiders. Der is ne internationale jamboree veur padveenders, jonge atleten doot kieken wel et hardste lopen kan en der is vaak wat te doon in et lösse theater dat deur de AMVJ is anleg. Himmoal mooi is et Vliegveld Twente woa'j zo henlopen keunt. Veur de keender ne teuverachtige stie. Op nen mooien augustusdag in 1949 veendt ze kort biej de landingsbaan 'n stuk of wat deksels, woa'j meziek met maken keunt. En zo inen is der 'n jeugdorkest. Met völ kabaal geet et in en optocht wier truw op et Lonnekermeer op an.

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

Een paradijs voor kinderen

Loop je als argeloze wandelaar rustig door het bos, word je opeens overvalen door een paar joelende kinderen die verkleed zijn als indiaan of cowboy. In de jaren veertig en vijftig van de twintigste eeuw kan zoets zomaar gebeuren bij het Lonnekermeer. Landgoed Het Oosterveld is in die tijd de plek voor de vakantiespelen. Duizenden kinderen uit heel Twente hebben hier een paar weken de tijd van hun leven.

De buitenplaats van de Hengelose textielfabrikant Otto Stork (1867-1923) is na de oorlog het domein van de AMVJ (Algemene Maatschappij Voor Jongeren),

de Nederlandse tegenhanger van de Amerikaanse jeugdbeweging YMCA. De kinderen slapen in tenten op het terrein, de villa is het hoofdkwartier van de jeugdleiders. Ook vindt een internationale jamboree voor padvinders plaats, meten jonge atleten hun krachten in loopwedstrijden en wordt het door de AMVJ aangelegde openluchttheater intensief gebruikt. Speciale attractie is het op loopafstand gelegen Vliegveld Twente, voor de kinderen een magische plek. Op een mooie augustusdag in 1949 vinden ze vlak bij de landingsbaan enkele deksels, die kunnen dienen als muziekinstrument. Zo ontstaat spontaan een jeugdorkest,

dat met veel lawaai in optocht terugkeert naar het Lonnekermeer.

Met dank aan Museum Hengelo.

Ein Paradies für Kinder

Da spaziert man arglos durch den Wald und auf einmal überfallen einen schreiende Kinder, die als Indianer oder Cowboys verkleidet sind. So etwas passiert manchmal in den 40er und 50er Jahren des 20. Jahrhunderts am Lonnekermeer. Das Landgut ist damals Austragungsort der Ferienspiele. Tausende von Kindern aus ganz Twente verbringen hier einige Wochen lang die schönste Zeit ihres Lebens.

Nach dem Krieg wird der Landsitz des Hengeloer Textilfabrikanten Otto Stork (1867-1923) Eigentum des AMVJ (Algemene Maatschappij Voor Jongeren), dem niederländischen Pendant der amerikanischen Jugendbewegung YMCA (CVJM). Die Kinder schlafen in Zelten auf dem Gelände, die Villa ist

das Hauptquartier der Jugendleiter. Außerdem findet ein internationales Pfadfindertreffen (Jamboree) statt, junge Sportler messen ihre Kräfte bei Laufwettbewerben, und die vom AMVJ errichtete Freilichtbühne wird intensiv genutzt.

Eine besondere Attraktion ist der nahe liegende Flugplatz Twente, der für die Kinder ein magischer Ort ist. An einem schönen Augusttag im Jahr 1949 finden sie in der Nähe der Landebahn einige Deckel, die als Musikinstrumente dienen können. So formiert sich spontan ein Jugendorchester, das als lärmender Festzug zum Lonnekermeer zurückkehrt.

Mit freundlicher Genehmigung: Museum Hengelo.

A Children's Paradise

As an unsuspecting hiker in these woods at the Lonnekermeer, you may be ambushed by a couple of howling kids dressed up as Cowboys and Indians. This is quite common in the 1940s and 1950s. In those days, the estate forms the centre for the holiday games. Thousands of children from all over Twente have the time of their lives here for a couple of weeks.

The country estate formerly belonged to textiles manufacturer Otto Stork (1867-1923). In the years after the war, it is home to the General Youth Society (AMVJ), the Dutch equivalent of the YMCA from the US. The children camp in tents out

on the terrain, while the villa is the supervisors' headquarters. The estate hosts the international Boy Scouts' Jamboree, running tournaments for young athletes, and theatrical performances in the AMVJ's open-air theatre.

At a walking distance is Twente Airport, a magical attraction to the children. On a lovely day in August of 1949, they find a couple of lids near the airstrip. These make for perfect musical instruments. They band up in a spontaneous children's orchestra, and march back towards the Lonnekermeer in a loud parade.

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Lonnekermeerweg, Enschede**

Good votkönnen

Den 11-en februari 1992 lik et wa oorlog in' Hasseler Es. Nen F-16 straaljager van Vliegbasis Twenthe krig ongemak boawaan de Hengeler woonwiek en kump met geweald daal. Harrie Smith van de Dinant Dijkhuisstraat zit dan in hoes an de koffie. Deur et raam zöt he wat langszied vleggen. Et is rood, lang en gleunig. Dan heurt he nen doonkern knap. Boeten is et enen groten kroam: kapotte dakpannen en roeten, en nen cockpit den in braand is vleugen. De zön ziene fiets lig op stroat en de jong is narns te zeen. Smith is bang veur et allerslimste, mer effen later blik de jong nikts te mankeren.

Ok'n noaber hef geluk had. Hee is vanoet ber naar de badkamer henlopen net op et memeant dat ne stuk van' vlöggel de slopkamer in kump zetten. En enen oet dezölfde stroat löt toovallig efkes de schop oet waar he met'n scooter gangs is. Vanoeft de woonkamer zöt he at de schop met zienen scooter kats der-of is. Ok den F16-piloot is der good met votkönnen. Hengel is dizzen dag völ verdreet en eeleand bespoard.

*Met daankzeggen an
familie Smith.*

Ontsnapt aan een ramp

Op 11 februari 1992 lijkt het even oorlog in de Hasseler Es. Een F16-straaljager van vliegbasis Twenthe raakt boven de Hengelse woonwijk in de problemen en stort neer. Harrie Smith zit op dat moment net koffie te drinken in zijn woning aan de Dinant Dijkhuisstraat. Hij ziet door het raam een lange rode gloed voorbijrazen en hoort

een doffe knal. Buiten is het één grote ravage: gebroken dakpannen, kapotte ruiten en een brandende cockpit. De fiets van zijn zoon ligt op straat en de jongen is nergens te bekennen. Smith vreest het allerergste, maar enkele momenten later blijkt zoonlief ongedeerd.

Ook de buurman mag van geluk spreken. Die is net uit bed naar de badkamer gelopen, als een vleugeldeel zich in zijn slaapkamer boort. En een straatgenoot, die in de schuur bezig is met de scooter, is toevallig net even weggelopen. Vanuit de woonkamer ziet hij dat de schuur

met z'n scooter compleet is verwoest. Ook de F16-piloot komt er zonder kleerscheuren van af. Hengelo is deze dag ontsnapt aan een ramp.

*Met dank aan
familie Smith.*

Der Katastrophe entronnen

Am 11. Februar 1992 sieht es im Hasseler Es kurzzeitig nach Kriegszustand aus. Ein F16-Kampfflugzeug vom Luftstützpunkt Twenthe gerät über dem Wohngebiet von Hengelo in Schwierigkeiten und stürzt ab. In diesem Moment trinkt Harrie Smith in seinem Haus in der Dinant Dijkhuisstraat Kaffee. Er sieht durch das Fenster etwas langes Rotglühendes vorbeirasen und hört einen dumpfen Knall. Draußen bietet sich ein Bild der Zerstörung: zerbrochene Dachziegel, kaputte Fenster und ein brennendes Cockpit. Das Fahrrad seines Sohnes liegt auf der Straße und der Junge ist nirgends zu sehen. Smith befürchtet das Schlimmste, aber wenige Augenblicke später stellt sich schon heraus, dass sein Sohn unverletzt ist.

Auch dem Nachbarn war das Glück hold. Er hat gerade sein Bett verlassen und ist ins Bad gegangen, als sich ein Flugzeugteil in sein Schlafzimmer bohrt. Ein anderer Anwohner, der gerade seinen Roller im Schuppen repariert, hat diesen zufällig kurz verlassen. Vom Wohnzimmer aus sieht er, dass der Schuppen mitsamt Roller völlig zerstört ist. Auch dem F16-Piloten wird kein Härchen gekrümmmt. Hengelo ist an diesem Tag einer Katastrophe entronnen.

*Mit freundlicher Genehmigung:
familie Smith.*

Escaping a Disaster

On 11 February 1992, it's as if war has broken out in the Hasseler Es. An F6 fighter jet from Airbase Twenthe gets in trouble over the Hengelo neighbourhood, and crashes. Harrie Smith is just taking a sip from his coffee in his house on the Dinant Dijkhuisstraat. Through the window, he sees a long, red glow swooshing past, followed by a loud bang. Outside, it's mayhem: broken rooftiles, burst windows, and a burning cockpit. His son's bike is on the street and the boy is nowhere to be seen. Smith fears the worst, but his

son turns up unharmed moments later. The neighbour can count himself lucky, too. He had just left the bedroom into the bathroom, moments before a wing part sliced through his bedroom. From the living room, he can see that his scooter shed is a total loss. The F16 pilot managed to get out unscathed. Hengelo escapes from disaster that day.

*With special thanks to
familie Smith.*

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Hesbeekpad, Hengelo**

Missie kleut

Cornelis Vosmer hef in 1680 grote plannen met et geleuf as he vanoet Dealft naar Tweante hen keump. Ze hebt em ansteld as schoolmeester in Hassel en Döarningn. Mer hee wil nik lewer as de kattelieken doar geriffermeerd maken. Den 'hervormde' schoolmeester zöt et as zienen taak um de leerlingen (en de oalders) te loaten 'ontwaken uit de onwetenheit des pausdoms tot kennis der waarheit'.

Mer zo makkkelk geet dat nich. Völ Tweantenaren döt et nog zeer, al dat

pleundern van 'Tachtigjarigen Oorlog (1568-1648) en de beare Meunster-oorlogen (tuske 1665 en 1674). Zee hebt zo eer eagen doon en gebroeken, en dee doot ze der nich geern achterhen, en dat doot ze nich. En ze zit a himmoal nich te wochen op de fiene ideeën van nen predikter oet' westen. Zölf Vosmer zienen eagen keender goat oawer op et kattelike geleuf. En dan is em de missie veur eeuwig en aaltied kleut.

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

De mislukte missie

Cornelis Vosmer komt in 1680 met religieuze idealen vanuit Delft naar Twente. Hij is aangesteld als schoolmeester in

Hasselo en Deurningen en wil de katholieke bevolking bekeren tot het protestantisme. De hervormde leraar beschouwt het als

zijn taak om de leerlingen (en hun ouders) te 'ontwaken uit de onwetenheit des pausdoms tot kennis der waarheit'.

Maar zo makkelijk gaat het niet. Veel Twentenaren likken nog hun wonderen na de plunderingen van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) en de twee Münsterse oorlogen (tussen 1665 en 1674). Ze hebben hun eigen gewoontes en

tradities, die ze niet zomaar willen opgeven. Op de protestantse ideeën van een zendeling uit Holland zitten ze helemaal niet te wachten. Zelfs Vosmers eigen kinderen kiezen voor het katholieke geloof. Daarmee is zijn missie definitief mislukt.

Met dank aan Museum Hengelo.

Die gescheiterte Mission

Cornelis Vosmer kommt 1680 mit religiösen Idealen aus Delft nach Twente. Er wird zum Schulmeister in Hasselo und Deurningen ernannt und will die katholische Bevölkerung zum Protestantismus bekehren. Der reformierte Lehrer sieht es als seine Aufgabe an, „die Schüler (und ihre Eltern) aus der Unwissenheit des Papsttums zur Erkenntnis der Wahrheit zu erwecken“.

Aber so einfach geht es nicht. Viele Einwohner von Twente lecken noch immer ihre Wunden

nach den Plünderungen des Achtzigjährigen Krieges (1568-1648) und der kriegerischen Aktivitäten im Münsterland (zwischen 1665 und 1674). Sie haben ihre eigenen Bräuche und Traditionen, die sie nicht aufgeben wollen. Protestantische Ideen eines Missionars aus Holland können sie überhaupt nicht gebrauchen. Sogar Vosmers eigene Kinder entscheiden sich für den katholischen Glauben. Damit ist seine Mission endgültig gescheitert.

Mit freundlicher Genehmigung: Museum Hengelo.

The Failed Mission

In 1680, Cornelis Vosmer moves from Delft to Twente. He is appointed as a schoolteacher in Hasselo and Deurningen and dreams of winning the Catholic inhabitants for Protestantism. The Reformed teacher thinks it is his task to help pupils (and their parents) 'awaken from their papal ignorance to the knowledge of truth'.

But it isn't all that easy. Many Twente folk are still licking their wounds after the ransackings

of the Eighty-Years' War (1568 – 1648) and two Münsterian Wars (between 1665 and 1674). They have their own customs and traditions, and aren't in any mood to give those up. They have no need for a missionary from Holland with Protestant ideas, thank you very much. Even Vosmers' own children convert to Catholicism. That's the final straw.

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Borgmanweg 10, Hengelo**

Nen streuptocht den slim verkeerd oflöp

Hasperhoven, den ze ok wa Drietjans neumt, geet zoaterdagoavnd 20-en januari 1906 hen streupen. Nen jongern streuper geet met em met. Ze hebt nen geweer biejk zik, nen soldoaten broadtoeten en karbiedlanteerns. Ze hopt woarerns in de boerschop Hasselo nen hazen te scheten. Mer inenen komt ze rjksveldwachter Horsthuis integen. Hee wil Drietjans et geweer ofpakken. Met dat ze met mekaar an et wosseln bint, geet et woapen of. Nen schot hagel kump Horsthuis in de lewer. De veldwachter stölpert nog onder et blood 'n hoes binnen, mer even later kump he toch de weerld oet. In de keark van Deurnige wördt

zundaagns in de vroogmis zien stearven bekeand maakt.

De pliesie döt der alns an um'n doader te pakken te kriegen. Neagen daag later wördt Drietjans arresteerd. Van'n rechter krig he negen joar in et hok. Van dizzen verkeerden doad is 'n leed maakt met zesteen coupletten. De leste weure doarvan bint:

Opnieuw legt weer de stroper aan
Verblind door woede en haat.
Wil Horsthuis nu nog vluchten gaan,
Helaas, het is te laat.

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

Een dodelijke strooptocht

Op zaterdagavond 20 januari 1906 gaat stroper Hasperhoven, beter bekend als Drietjans, op pad. Hij is in het gezelschap van een jongere collega. Gewapend met een geweer, een soldatenbroodzak en carbidaantaarns hopen de twee ergens in de buurtschap Hasselo een haas te schieten. Maar opeens stuiten ze op rjksveldwachter Horsthuis, die Drietjans het geweer afhandig wil maken. In de worsteling gaat het wapen af. Een schot hagel raakt Horsthuis in zijn lever. De veldwachter weet stompelend en bloedend een naburige

woning te bereiken, maar overlijdt kort daarna. In de zondagse vroogmis in de kerk van Deurningen wordt zijn overlijden bekendgemaakt.

De politie gaat met man en macht op zoek naar de dader. Negen dagen later wordt Drietjans gearresteerd. De rechter veroordeelt de stroper tot enkele jaren gevengenisstraf. De misdaad wordt uitvoerig beschreven in een lied met zestien coupletten, dat eindigt met de woorden:

Opnieuw legt weer de stroper aan
Verblind door woede en haat.
Wil Horsthuis nu nog vluchten gaan,
Helaas, het is te laat.

Met dank aan Museum Hengelo.

Ein tödlicher Beutezug

Am Samstagabend, dem 20. Januar 1906, macht sich der Wilderer Hasperhoven, besser bekannt als Drietjans, auf den Weg. Er befindet sich in Begleitung eines jüngeren Kumpans. Ausgestattet mit einem Gewehr, einer Soldatentasche und Karbidlaternen, hoffen die beiden, irgendwo in dem Weiler Hasselo einen Hasen zu erlegen. Doch plötzlich treffen sie auf den Gendarmen Horsthuis, der Drietjans die Waffe entreißen will. Während des Kampfes löst sich ein Schuss aus der Waffe und trifft Horsthuis in die Leber. Der Gendarm schafft es, stolpernd und blutend ein Haus in der Nähe zu erreichen, stirbt aber kurz darauf. Sein Tod wird in der frühen Sonntagsmesse in der Kirche in Deurningen bekannt gegeben.

Die Polizei fahndet mit Hochdruck nach dem Täter. Neun Tage später wird Drietjans verhaftet. Der Richter verurteilt den Wilderer zu einer mehrjährigen Gefängnisstrafe. Das Verbrechen wird detailliert in einem 16-strophigen Lied beschrieben, das mit den Worten endet:

Der Wilderer legt wieder an
Von Wut und Hass verblendet.
Horsthuis will noch fliehen dann,
Doch sein Leben wird beendet.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Museum Hengelo.*

A Deadly Bout of Poaching

On the Saturday night of 20 January 1906, poacher Hasperhoven, better known as Drietjans, heads out. He is joined by a younger colleague. Armed with a long gun, a bag of rye bread and carbide lanterns, the couple hopes to shoot a hare somewhere in the hamlet of Hasselo. They unexpectedly run into state constable Horsthuis, who tries to snatch the gun from Drietjans. In the scuffle, the gun goes off. A hail shot pierces Horsthuis's liver. Bleeding profusely, the constable manages to crawl to a neighbouring house, but dies soon after. In the early Sunday mass, his passing is announced in the church of Deurningen.

Police direct all their efforts towards finding the perpetrator. Nine days later, Drietjans is arrested. The judge sentences the poacher to several years in prison. The homicide is described in a song of sixteen verses, ending in the words:

Again, the poacher takes his aim
Blinded by a rage and hate
Should Horsthuis want to run home,
Alas, it is too late.

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Topweg 44, Hengelo**

Dokter Frank zien kuuroord

Komt nich te kortbij! Iej zullen ja besmet raken kunnen. Dit waarschouwen krieg iej begin 20e eeuw te heuren a'j Het Weusthagbos bezeiken weelt. Miln in'n bos möj' wetten, lig et dagsanatorium veur leu dee tuberculose hebt. Tbc wördt hoalden veur ne leavnsgeveurlijke en onmeunig anstekkelijke ziekte. Zuvere loch en hygiëne is waar de patiënten verlet um hebt. En juust dát is nog a beteun in dee benauwde arbeidershuuskes van den tied. Doarum dizze geleagenheid in'n bos an'n raand van Hengel.

In 1915 hef D.W. Stork et dagsanatorium Het Weusthag officieel lösdoan. Et sanatorium bestaat oet 'n stuk of wat

lighallen, waar de tbc-patiënten alle daag eer medicien (kloare loch) kriejt. De meeste zeken hooft der nich veur te betalen. Dokter Frank hef doar dagens de leiding. Later zal hee'n eersten röntgenoloog van Twente wördten. Twintig jaar lang is Het Weusthag 'n tbc-kuuroord. Mer umdat de patiënten ál vroger deur wördt stuurd noar 'n gewoon sanatorium, is dichdoon nich meer teagen te hoalden. In 1936 wördt et dagsanatorium 'n tehoes veur keender en later ne school in de boetenloch. Der is noe nijs meer van te zeen. Eankeld de witte villa Het Wilbert döt op de tied nijs op oet.

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

Het kuuroord van dokter Frank

Kom niet te dichtbij! Anders raak je misschien wel besmet. Die waarschuwing krijgen bezoekers van het Weusthagbos aan het begin van de twintigste eeuw mee. Midden in het groen ligt namelijk het dagsanatorium voor tuberculoselijders. Tbc geldt als een levensbedreigende en extreem besmettelijke ziekte. Dat vraagt om gezonde lucht en hygiëne, en juist daar is gebrek aan in de maffe, kleine arbeiderswoningen van die tijd. Vandaar deze voorziening in het bos aan de rand van Hengel.

Het in 1915 door D.W. Stork geopende dagsanatorium Het Weusthag bestaat

uit enkele lighallen, waar de tbc-patiënten hun geneesmiddel (schone lucht) dagelijks krijgen toegediend. Voor de meeste patiënten is het verblijf gratis. De dagelijkse leiding is in handen van dokter Johan Frank, die later de eerste röntgenoloog van Twente zal worden. Twintig jaar lang is Het Weusthag een tbc-kuuroord. Maar omdat patiënten steeds vroeger worden doorgestuurd naar een gewoon sanatorium, is sluiting onvermijdelijk. Het dagsanatorium wordt in 1936 een kindertehuis en later een openluchtschool. Daarvan is nu niets meer te zien. Alleen de witte

villa Het Wilbert in het bos heeft alle veranderingen overleefd.

Met dank aan Museum Hengelo.

Der Kurort von Doktor Frank

Kommen Sie nicht zu nah! Sonst infizieren Sie sich womöglich. So lautete die Warnung an die Besucher des Weusthagbos zu Beginn des 20. Jahrhunderts. Die Tagesheilstätte für Tuberkulosekranken liegt nämlich mitten im Grünen. Die Schwindsucht (Tbc) gilt als lebensbedrohliche und extrem ansteckende Krankheit. Für die Heilung sind gesunde Luft und Hygiene unerlässlich, aber genau daran mangelt es in den muffigen, kleinen Arbeiterwohnungen jener Zeit. Daher diese Anlage am Wald bei Hengelo.

Das 1915 von D.W. Stork eröffnete das Tagessanatorium Het Weusthag, das aus mehreren Lieghallen besteht, in denen Tbc-Patienten täglich ihr Heilmittel (saubere Luft)

erhalten. Für die meisten Patienten ist der Aufenthalt kostenlos. Das Tagesgeschäft liegt in den Händen von Dr. Johan Frank, der später der erste Röntgenarzt von Twente wird.

Zwanzig Jahre lang ist Het Weusthag ein Kurort für Tbc-Kranke. Da die Patienten jedoch immer früher in ein reguläres Sanatorium überwiesen werden, ist eine Schließung unvermeidlich. Das Tagessanatorium wird 1936 in ein Kinderheim und später in eine Freiluftscole umgewandelt. Davon ist jetzt nichts mehr zu sehen. Nur die weiße Villa Het Wilbert im Wald hat all die Veränderungen überstanden..

Mit freundlicher Genehmigung: Museum Hengelo.

Doctor Frank's Spa

Don't come too close! You might get infected! That's the warning visitors to Weusthag get at the start of the 20th century. Amidst the green foliage is the sanatorium for tuberculosis patients. TBC counts as a lethal and extremely infectious disease. Treatment includes fresh air and proper hygiene, which the damp, crammed working-class houses of the day lack. That's why there is this facility on the outskirts of Hengelo.

The Weusthag sanatorium of 1915, founded by D.W. Stork, comprises of several wards where TBC patients get their daily medicine (fresh air). For most patients, a stay is free of

charge. Daily operations are led by doctor Johan Frank, who will later become Twente's first radiologist.

For twenty years, Het Weusthag is a TBC treatment facility. But since patients are being referred to a regular sanatorium on an increasingly frequent basis, closure is inevitable. The sanatorium finds a new purpose as an orphanage in 1936, and later an open-air school. Nothing of those remains. Only the white 'Het Wilbert' villa in the woods withstands all changes.

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Houtmaatweg 9, Hengelo**

Et drietjong wat jenever smokkeln

Smokkeln is van alle tieden. Wat, van alle leeftieden. In 1783 wördt Frederik Bekkers van 16 trappeerd. Den jongkearl oet 't Herseler, ne noaberskop tusken Hengel en Boorn, hef illegaal jenever oet et Munsterland de greanze oaverbracht. Hee döt et de kruke verkopen an de boeren. Dat is nen trad vuur de skennen van Claas Troost, 'de pachter van brandewijn en gebrande wateren' in de Oldenzelse gerechtsstrekke. Den llop zo ja accijnzengeld mis. Bie de heurzitting blik at Frederik karrevrachten vol draank vanoet de Pruus Tweante binnensmokkeld hef.

Wat boeren doot tegen betaling jenever skearken an hoes. Ze drievet der ne oard verdekte herberg bie nöast. Vuur et Gerecht hoaldt ze skoonwal bie hoog en leage vol dat ze eankel een paar kameröade te gast had heft.

Frederik hef et smokkeln nich van nen vrömden. Zien vader Jan steund eerder al in Kaampen vuur et gerecht. Den had jenever vuur acht stuver de kruke verkocht. Illegaal, vanzelfs.

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

De 16-jarige jeneverhandelaar

Smokkelen is van alle tijden. Sterker nog: van alle leeftijden. In 1783 loopt de 16-jarige Frederik Bekkers tegen de lamp. De jonge bewoner van buurtschap 't Herseler tussen Hengelo en Borne heeft clandestien jenever uit het Münsterland

geimporteerd. Hij levert de sterke drank per kruik aan de omliggende boeren. Dat is tegen het zere been van Claas Troost, 'de pachter van brandewijn en gebrande wateren' in het gericht Oldenzaal. Hij loopt immers inkomsten mis in de vorm van

accijnen. In de rechtszaak blijkt dat Frederik karrevrachten drank vanuit Duitsland naar Twente heeft gehaald. Sommige boeren schenken de jenever thuis tegen betaling aan gasten en bestieren een soort herberg. Tegenover de rechter verklaren ze dat ze goede vrienden hebben getrakteerd op een borrel.

Frederik heeft het smokkelen trouwens niet van een vreemde. Vader Jan moet zich eerder al voor de rechter in Kampen verantwoorden. Hij had er jenever voor acht stuivers per kan verkocht. Ook illegal uiteraard.

Met dank aan Museum Hengelo.

Der 16-jährige Genever-Händler

Schmuggler gab es schon immer. Und schon immer in allen Altersgruppen. Im Jahr 1783 wird der 16-jährige Frederik Bekkers erwischen. Der junge Mann aus dem Weiler 't Herseler zwischen Hengelo und Borne hat heimlich Genever aus dem Münsterland importiert. Er liefert den Schnaps in Krügen an die umliegenden Bauern. Damit brüskiert er Claas Troost, den „Pächter von Weinbrand und Branntweinen“ im Bezirk Oldenzaal. Schließlich verliert er Einnahmen in Form von Alkoholsteuern. In dem Gerichtsverfahren stellt sich heraus, dass Frederik Wagenladungen mit Alkohol aus Deutschland nach Twente gebracht hat.

Einige Bauern schenken den Genever gegen Bezahlung an Gäste zu Hause aus und betreiben eine Art Gasthaus. Vor dem Richter erklären sie jedoch, sie hätten gute Freunde auf ein Schnäpschen eingeladen.

Fredericks Schmuggelaktivitäten kommen übrigens nicht von ungefähr. Vater Jan musste sich bereits vor dem Richter in Kampen verantworten. Er hatte dort Genever für acht stuivers pro Krug verkauft. Natürlich auch illegal.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Museum Hengelo.*

The 16-Year-Old Gin Trader

Smuggling is a thing of all times. Indeed, of all ages. In 1783, 16-year-old Frederik Bekkers is caught. The young inhabitant of the 't Herseler hamlet between Hengelo and Borne illegally imported gin from the German Münsterland nearby. He sold it per jug to surrounding farmers. That's on the sore spot of Claas Troost, the 'tenant of brandy and fired waters' in the Oldenzaal court district. He's losing income to excise duties because of it. During the court hearing, Frederik turns out to have smuggled cartloads of booze

from Germany into Twente. Some farmers sell the gin at home against a rate, and run a sort of inn on the side. In court, however, they proclaim to have only served a few close friends.

Frederik takes after his father. Jan Bekkers had already stood in front of a judge in Kampen earlier. He served gin there for eight pennies a jug. All illegal of course.

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **John Maynard Keynesstraat, Hengelo →**

De botterkeark van Kohlmann

In 1945 is et dan oeteindelijk zo wied: Beantel krig ziene egen keark. Kaploan W.H. Kohlmann wördt töt bouwpastoor promoveerd en in amper-an 'n paar moand tied steet der a 'n noodgebouw. Dat et em zo rap lukt is, is te daanken an et 'bottergeald': Wat boeren hebt in'n oorlog good geald verdeend met'n verkeerden haandel in botter. Biej et inwiejen op 20 december 1945, stieft de nieje Mariakerk, woar 288 leu zitten könt, dan ok bekeand as de 'botterkeark'.

Pastoor Kohlmann krig de parochie good gangs en et verenigingsleven kump mooi an't dreien an. Zo is der ne leagere school, hoeshooldsschool, voetbalclub en handbalvereniging. In 1954 geet de botterkeark van de been, en wördt zee vervangen deur de Onze Lieve Vrouwkerk. Tien joar later wördt doar nog nen toorn biej nöast zat. Dat leste krig pastoor Kohlmann nich meer met: hee kump oet de tied in 1958, at he op bedevaart is in Kevelaer.

Met daankzeggen an Heilige Geest parochie.

De botterkerk van Kohlmann

In 1945 is het eindelijk zover: Bentelo krijgt z'n eigen kerk. Bouwpastoor is kapelaan W. H. Kohlmann, die erin slaagt om in enkele maanden tijd een noodgebouw uit de grond te stampen. Dat het zo snel gaat, is te danken aan het bottergeld. Enkele boeren verdienenden tijdens de oorlog goed aan de zwarte handel in botter. Een deel van de opbrengst wordt na de bevrijding

beschikbaar gesteld voor de aankoop van bouwmaterialen. Bij de inwijding, op 20 december 1945, staat de nieuwe Mariakerk (met 288 zitplaatsen) dan ook bekend als de 'botterkerk'.

De parochie onder leiding van pastoor Kohlmann is de aanjager voor het verenigingsleven in Bentelo, met onder

andere een lagere school, huishoudschool, voetbalclub en handbalvereniging. In 1954 wordt de botterkerk vervangen door de Onze Lieve Vrouwkerk, die tien jaar later een kerktoren krijgt. Dat laatste maakt pastoor Kohlmann niet meer

mee: hij overlijdt tijdens de jaarlijkse bedevaart in Kevelaer in 1958. Zijn beeltenis is te zien op een van de schilderijen in de Mariakapel.

Met dank aan Heilige Geest parochie.

Die Butterkirche von Kohlmann

Im Jahr 1945 ist es endlich soweit: Bentelo bekommt seine eigene Kirche. Der Baupfarrer ist Kaplan W. H. Kohlmann, dem es gelingt, in nur wenigen Monaten ein Notgebäude zu errichten. Diese flotte Bauzeit ist dem Buttergeld zu verdanken. Einige Bauern verdienten während des Kriegs gut am Schwarzmarkthandel mit Butter. Nach der Befreiung wird ein Teil der Einkünfte für den Kauf von Baumaterialien zur Verfügung gestellt. Bei ihrer Einweihung am 20. Dezember 1945 wird die neue Marienkirche (mit 288 Plätzen) auch „Butterkirche“ genannt.

Die Pfarrgemeinde unter der Leitung von Pfarrer Kohlmann ist die treibende Kraft des Vereinslebens in Bentelo, zu dem eine Grundschule, eine Hauswirtschaftsschule, ein Fußball- und ein Handballverein gehören.

Im Jahr 1954 wird die Butterkirche durch die Liebfrauenkirche ersetzt, die zehn Jahre später einen Kirchturm erhält. Letzteres erlebte Pfarrer Kohlmann nicht mehr: Er starb 1958 während der jährlichen Wallfahrt nach Kevelaer. Sein Porträt ist auf einem der Gemälde in der Marienkapelle zu sehen.

Mit freundlicher Genehmigung: Heilige Geest parochie.

Kohlmann's Butter Church

In 1945, it's finally happening: Bentelo gets its own church. Building pastor is chaplain W. H. Kohlmann, who manages to erect an emergency building within months. The quick proceedings can be attributed to butter money. During the war, some farmers had made a pretty penny from the illegal butter trade. After the liberation, part of the yield is made available for purchasing building materials. At the consecration, on 20 December 1945, the new Mary's Church (counting 288 seats) is known as the butter church.

With Pastor Kohlmann at the helm, the parish stimulates Bentelo's voluntary sector, featuring among others a primary school, a domestic science school, a football club, and a handball association. In 1954, the butter church is replaced by the Our Lady's Church, which is outfitted with a bell tower ten years later. Pastor Kohlmann doesn't live to witness that last fact: he passes away during an annual pilgrimage to Kevelaer in 1958. His portrait can be seen on one of the paintings in the Lady chapel.

With special thanks to Heilige Geest parochie.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Eikenlaan 10-12, Bentelo**

Rus op'n llop

Et is juli 1917. Op ne boerderie an' Groondhuttenweg zöt nen boer dat der wat vrömds an kump zetten. Hee geet der op of en zöt dat et nen keerl is den good meu is en oethongerd. De been zeengt em onder et gat. Hee kan gen woord Hollands. n Boer nemp em met um wat te etten en met haan en veut kump he derachter dat he met nen Russischen soldoat van doon hef den gevangen is nömmen deur de Duutsers.

In 1915 heft dee'n soldoat oppakt en noar 'n wearkaamp hen doan. Twee joar later is et em lukt met twee kammeröa oet te breken en oawer'n poal te kommen. Nederland heul zich in Eersten Wereldoorlog an de

kookaant, et was neutraal um zo te zeggen, en dus veilig. De dree keerls trökken meest 's nachens deur Duetslaand hen en kon in leewn blieven deur wat etten van boeren te gappen. An de greans is et misgoan. Nen kommies hef twee van de dree Russen daalschötten. n Dearden wus nog noar Beantel hen te kommen. Noa dat'n boer em hef inhaald wördt he noar Hengel hen brach. Met'n trein breangt ze em noar 'n opvanglocatie in Rotterdam.

Den Russischen soldoat is een van de 80.000 geallieerde kriegsgevangen dee in Eersten Wereldoorlog vlucht oet de Pruis via Tweante.

Met daankzeggen an Doortje Swaters.

De Russische vluchteling

Op een boerderij aan de Grondhuttenweg ziet in juli 1917 een boer een vreemde gedaante aan komen lopen. Hij stapt af op de vermagerde, vermoede man, die geen woord Nederlands spreekt. De boer biedt hem een maaltijd aan en met veel moeite komt hij er achter dat het om een Russische krijgsgevangene gaat.

De soldaat was in 1915 in Duitse handen gevallen en naar een werkamp overgebracht. Twee jaar later lukte het om samen met twee kameraden te ontsnappen naar het neutrale Nederland. De drie trokken voornamelijk 's nachts door het Duitse land en hielden zich in leven door eten van boeren te stelen. Aan de grens ging het mis:

een grenswachter schoot twee van de drie Russen neer. Een van hen wist Bentelo te bereiken. Hij wordt na de ontvangst door de boer naar Hengelo gebracht en reist vanaf daar per trein naar een opvanglocatie in Rotterdam. De Russische soldaat

is een van de 80.000 geallieerde kriegsgevangenen die tijdens de Eerste Wereldoorlog Duitsland ontvluchten via Twente.

Met dank aan Doortje Swaters.

Der russische Flüchtling

Im Juli 1917 entdeckt ein Bauer auf einem Bauernhof am Grondhuttenweg eine seltsame Gestalt. Er geht auf den abgemagerten, übermüdeten Mann zu, der kein Wort Niederländisch spricht. Der Bauer bietet ihm eine Mahlzeit an, und mit Mühe findet er heraus, dass es sich um einen russischen Kriegsgefangenen handelt.

Der Soldat war 1915 in deutsche Hände gefallen und in ein Arbeitslager gebracht worden. Zwei Jahre später gelang ihm zusammen mit zwei Kameraden die Flucht in die neutralen Niederlande. Die drei zogen vor allem nachts

durch deutsches Gebiet und hielten sich durch Mundraub bei Bauern am Leben. An der Grenze ging es schief: Ein Grenzsoldat erschoss zwei der drei Russen. Einer von ihnen schaffte es, Bentelo zu erreichen. Nach seinem kurzen Aufenthalt bei dem Bauern wird er nach Hengelo gebracht und reist von dort mit dem Zug zu einem Aufnahmezentrum in Rotterdam. Der russische Soldat ist einer der 80.000 alliierten Kriegsgefangenen, die während des Ersten Weltkriegs über Twente aus Deutschland geflohen sind.

Mit freundlicher Genehmigung: Doortje Swaters.

The Russian Refugee

In July 1917, a farmer on the Grondhuttenweg sees a strange figure coming his way. He addresses the gaunt, exhausted man, who doesn't speak a word of Dutch or Low Saxon. The farmer offers him a meal, and with difficulty manages to find out that this is a Russian prisoner of war.

The soldier was caught by the Germans in 1915, and transferred to a labour camp. Two years later, him and two of his friends managed to escape towards the neutral Netherlands. The three

mostly went under the cover of darkness through German lands and stayed alive by stealing food from farmers. On the border, things went awry: a border patrol guard shot the other two. Only this man managed to reach Bentelo. After his first reception, the farmer brings him to Hengelo, after which he takes a train into a shelter in Rotterdam. The Russian soldier is one of the 80,000 allied prisoners of war that escape Germany through Twente during the First World War.

With special thanks to Doortje Swaters.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Grondhuttenweg 12, Bentelo**

Genne knik-keersen meer

Pastoor Bloemen in Deurningen hef ongemak. Iederbod at he keersen bestealt veur ziene keark, bint ze knikt at ze ankomt. Wat mut he doon? Wel de keersen leawert zit in Roosendaal en den hef wat oetprakteerde. Hee wil wa geern' koster van de keark keersenmaken leren. Dan kan Twente zichzelf reddan. En zo geet't. Koster Jan Timmerman en zien zweager Jan Kristen leert et vak en et doert mer efkes of de beare Jannen könt keersen maken zo-at nen geteling kan zingen. In 1862 maakt ze de eerste keersen veur de Twentse parochies.

Kristen, den boer in Deurningen is, hef der leefhebberie an. Hee döt noe

niks aans meer as liturgische keersen maken. Eerst met de hand, later met de mesjien. Noa'n oorlog wördt kleinzön Jan et boerderiekken te klean en is et better at de keersenmakerie verhuest, noar Delden op an. Et bedrief zit an de oawerkaant van et kanaal, braandt in 1975 kats of, mer doarnoa geet' wier störaig verdan. At de dearde ginneroasie Kristen oet de tied is wördt de Bolsius Groep'n niejen eigenaar. En zo kump de productie van Dealden in Roermond.

*Met daankzeggen an
Twentsche Courant Tubantia.*

Nooit meer gebroken kaarsen

Pastoor Bloemen in Deurningen heeft een probleem. Telkens als hij kaarsen voor zijn kerk bestelt, komen ze niet ongeschonden aan. Wat te doen? De kaarsenleverancier in Roosendaal komt met een creatieve oplossing. Hij wil graag de koster van de kerk het vak van kaarsenmaker bijbrengen, zodat Twente in z'n eigen behoefté kan voorzien. Zo gezegd zo gedaan: koster

Jan Timmerman en zijn zwager Jan Kristen volgen een kaarsenmakerstraining en produceren vanaf 1862 hun eerste kaarsen voor de Twentse parochies.

Kristen, die boer is in Deurningen, besluit om zich volledig toe te leggen op het maken van liturgische kaarsen. Eerst handmatig, later machinaal. Na de oorlog wordt

zijn boerderij te klein en is een verhuizing naar Delden noodzakelijk. Het bedrijf, gevestigd aan de overkant van het kanaal, brandt in 1975 volledig af maar pakt de draad weer op. Na het overlijden van de derde generatie Kristen wordt

de Bolsius Groep de nieuwe eigenaar. De productie in Delden verhuist dan naar Roermond.

*Met dank aan
Twentsche Courant Tubantia.*

Nie mehr zerbrochene Kerzen

Pastor Bloemen in Deurningen hat ein Problem. Jedes Mal, wenn er Kerzen für seine Kirche bestellt, kommen sie nicht heil an. Was kann man machen? Der Kerzenlieferant in Roosendaal bietet eine kreative Lösung an. Er möchte den Küster der Kirche in der Kerzenmacherei unterweisen, damit sich die Region Twente selbst mit Kerzen versorgen kann. Gesagt, getan: Küster Jan Timmerman und sein Schwager Jan Kristen absolvieren eine Ausbildung zum Kerzenmacher und stellen ab 1862 die ersten Kerzen für die Pfarrgemeinden in Twente her.

Kristen ist ursprünglich Bauer in Deurningen, aber widmet sich bald ganz der Herstellung liturgischer

Kerzen. Zunächst manuell, später maschinell. Nach dem Krieg platzt sein Hof aus allen Nähten und ein Umzug nach Delden wird erforderlich. Der Betrieb, der sich auf der anderen Seite des Kanals befindet, wird 1975 durch einen Brand komplett zerstört, aber danach wieder aufgebaut. Nach dem Tod von einer Kristen in der dritten Generation wird die Bolsius-Gruppe der neue Inhaber. Die Produktion in Delden wird dann nach Roermond verlegt.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Twentsche Courant Tubantia.*

No More Broken Candles

Pastor Bloemen of Deurningen has a problem. Newly ordered candles for his church never arrive in one piece. What to do? The candle supplier in Roosendaal has a creative solution. He's willing to teach the usher how to make candles, so that Twente can produce their own. No sooner said than done: usher Jan Timmerman and his brother-in-law Jan Kristen follow a candle-making training and from 1862, they produce their first candles for Twente's parishes.

Kristen, who is a farmer in Deurningen, decides to fully refocus on the liturgical candle trade. First by hand, later with machinery. After the war, his farm is too small, and he must relocate to Delden. The company, located across the channel, burns to the ground in 1975, but is quickly rebuilt. After the passing of the third Kristen generation, Bolsius Groep become the new owner. Production moves from Delden to Roermond in the south of the country.

With special thanks to Twentsche Courant Tubantia.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Beldsweg 5, Ambt Delden**

Duutzers in Dealden

In'Tweeden Weerldoorlog wordt oons laand zes moand lang regeert vanoet Dealden. De Duutse bezetter brech alns wa'j neudig bint um et laand te regeren van' Haag noar Tweante hen. Ze bint bang, de geallieerdent komt der anzetten.

De bezetters doot beslag leggen op de hotels Carelshaven, De Zwaan, Het Witte Paard en Centraal, en ze doot doar de leu in dee wearkt biej et Rijkscommissariaat Nederland. En et hele hoeschoalden geet met. Ok biej vief villa's goat de leu der oet umdat de Duutzers derin mut.

De stallen van Twickel broekt ze as veurroadkast, met etten, draank en sigaretten veur de Duutse enclave. In de garazie op et laandgood stee'tn Mercedes van Hauptmann Heinisch, hoofdbewoner van et kasteel. Veur de barones en eer personeel bliwt nich meer as twee kamers oawer.

Dit blif zo 'n haalf joar. En dan is't 3 april 1945. De Duutzers trekt de pöäl en de Canadezen doot Dealden vriejmaken.

Met daankzeggen an Hennie van Ommen.

Duitsers in Delden

Nederland wordt tijdens de Tweede Wereldoorlog zes maanden lang bestuurd vanuit Delden. In september 1944 verplaatst de Duitse bezetter het bestuursapparaat grotendeels van Den Haag naar Twente uit angst voor de oprukkende geallieerden.

Tientallen medewerkers van het Rijkscommissariaat Nederland en hun gezinnen strijken neer in de door de bezetter gevorderde hotels Carelshaven, De Zwaan, Het Witte Paard en Centraal. Ook bewoners van vijf villa's moeten plaats maken voor de

Duitsers. De stallen van Twickel fungeren als voorraadkast met levensmiddelen, drank en sigaretten voor de Duitse enclave. In de garage op het landgoed staat de Mercedes van Hauptmann Heinisch, de nieuwe hoofdbewoner van het kasteel. Voor de barones en haar personeel blijven nog slechts twee kamers over.

De situatie duurt een half jaar. Op 3 april 1945 maken de Duitsers zich uit de voeten en wordt Delden bevrijd door de Canadezen.

Met dank aan Hennie van Ommen.

Deutsche in Delden

Während des Zweiten Weltkriegs werden die Niederlande sechs Monate lang von Delden aus verwaltet. Im September 1944 verlegt die deutsche Besatzungsmacht aus Angst vor den vorrückenden Alliierten den Verwaltungsapparat weitgehend von Den Haag nach Twente.

Dutzende von Mitarbeitern des niederländischen Reichskommissariats und ihre Familien lassen sich in den Hotels Carelshaven, De Zwaan, Het Witte Paard und Centraal nieder, die von der Besatzungsmacht beschlagnahmt wurden. Auch die Bewohner der fünf Villen müssen für

die Deutschen Platz machen. Die Ställe von Twickel fungieren als Vorratskammer mit Lebensmitteln, Getränken und Zigaretten für die deutsche Enklave. In der Garage des Anwesens steht der Mercedes von Hauptmann Heinisch, dem neuen Hausherrn des Schlosses. Für die Baronin und ihr Personal stehen nur noch zwei Zimmer zur Verfügung.

Diese Situation dauert sechs Monate an. Am 3. April 1945 ziehen sich die Deutschen zurück und Delden wird von den Kanadiern befreit.

Mit freundlicher Genehmigung: Hennie van Ommen.

Germans in Delden

For six months during the Second World War, the Netherlands is ruled from Delden. In September 1944, the German occupiers move most of their headquarters from The Hague to Twente. They fear the advance of the Allied forces.

Dozens of employees of the Rijkscommissariaat Nederland and their families land in the hotels Carelshaven, De Zwaan, Het Witte Paard and Centraal, commandeered by the Germans. Inhabitants of five villas, too, must make room for the Germans. The Twickel stables serve as

a utility closet with food, beverages and cigarettes for the German enclave. The estate's garage shelters Hauptmann Heinisch's Mercedes, the castle's new main inhabitant. The Baroness and her personnel must make do with just two rooms.

The situation lasts half a year. On 3 April 1945, the Germans flee, and Delden is liberated by the Canadians.

With special thanks to Hennie van Ommen.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Langestraat 32, Delden**

Et graf van baron Dolly

Baron Rodolphe van Heeckeren van Wassenaar, ok wa Dolly neumd, krig in 1883 laandgood Twickel in haan. Hee nemp zich veur et kasteel good an te pakken. 'n Wark waar he hoast veertig joar met gangs is. De baron is nog a gek van luxe en technische flantuten, mö'j rekken. Zo löt he ne centrale stoomverwarming bouwen en ne mesjien woa'j de knieve met poetsen könt. Der kump zölf's 'n niejerwets huulbezzemsysteem. Et personeel hoof nich goan te sleppen deur et kasteel met nen zwearen huulbezzem, in alle kamers könt ze de zoegslang ansloeten op de piepen dee in de muren bint votwaart.

Hil wat aans, dizze luxe, as de eenvoudige groov van baron Dolly op 31 juli 1936. Et liek wördt op ne platte waag met twee pere derveur noar et karkhof an de Langestroat -hier kortbiej- brach. He kump te liggen biej in' grafkealder van de familie. Ziene weddevrouw Marie geet trouw noar et graf hen. At et lopen wat zoer geet, wördt ze deur'n tuinknecht van Twickel in de schoefkoar noar'n grafkealder henbrach. Zo geet dat verdan töt zee in 1975 oet de tied kump. De barones kump biej eer man in' grafkealder te liggen.

Met daankzeggen an Stichting Twickel.

Het graf van baron Dolly

Baron Rodolphe van Heeckeren van Wassenaar, bijgenaamd Dolly, wordt in 1883 eigenaar van landgoed Twickel. Hij besluit het kasteel grondig te verbouwen, een operatie die bijna veertig jaar in beslag neemt. De baron kiest voor luxe en technische snufjes zoals een centrale stoomverwarming en een messenpoetsmachine. Er komt zelfs een modern stofzuigersysteem. Het personeel

hoeft geen zware stofzuiger door het kasteel te sjouwen maar kan de zuigslang op alle kamers aansluiten op het in de wanden verstopte buizenstelsel.

Al die luxe staat in schril contrast met de sobere uitvaart van baron Dolly op 31 juli 1936. Zijn lichaam wordt op een platte wagen met twee paarden vervoerd naar de begraafplaats aan de Langestraat,

hier dichtbij, om te worden bijgezet in de familiegrafkelder. Zijn weduwe Marie bezoekt het graf trouw. Wanneer ze slecht ter been is, brengt de tuinman van Twickel haar per kruiwagen tot de familiekelder. Zo gaat

het tot haar overlijden in 1975, waarna de barones naast haar man in het graf wordt bijgezet.

Met dank aan Stichting Twickel.

Das Grab von Baron Dolly

Baron Rodolphe van Heeckeren van Wassenaar, genannt Dolly, wird 1883 Eigentümer des Gutes Twickel. Er beschließt einen gründlichen Umbau des Schlosses, was fast vierzig Jahre dauert. Der Baron entscheidet sich für Luxus und technische Spielereien wie eine zentrale Dampfheizung und eine Messerreinigungsmaschine. Es wird sogar ein modernes Staubaugersystem eingeführt. Das Personal muss keinen schweren Staubsauger durch das Schloss tragen, sondern kann den Staubsaugerschlauch an das in den Wänden versteckte Rohrsystem in allen Räumen anschließen.

Der ganze Luxus steht in krassem Kontrast zu der schlichten Beerdigung von Baron Dolly am 31. Juli 1936. Sein Leichnam wird auf einem flachen Wagen mit zwei Pferden zum nahe gelegenen Friedhof an der Langestraat transportiert, um in der Familiengruft beigesetzt zu werden. Seine Witwe Marie besucht immer treu das Grab. Wenn sie Gehprobleme hat, wird sie von Twickels Gärtner in einer Schubkarre zur Familiengruft gefahren. Dies geht so bis zu ihrem Tod im Jahr 1975, als die Baronin neben ihrem Mann beigesetzt wird.

Mit freundlicher Genehmigung: Stichting Twickel.

Baron Dolly's Grave

In 1883, Baron Rodolphe van Heeckeren van Wassenaar, nicknamed Dolly, is Twickel Estate's new owner. He decides to drastically renovate the castle, an operation that will take nearly forty years. The baron loves luxury and technological gadgets, such as a central steam heater and a knife polishing machine. The castle even gets a modern Hoover system. Staff no longer have to drag a heavy Hoover through the castle halls, but can simply attach the hose to a pipe system embedded in the walls.

All that lavish luxury contrasts starkly with Baron Dolly's sober funeral on 31 July 1936. His body is carried on a flat cart drawn by two horses, to the cemetery on the Langestraat nearby, to be interred in the family tomb. His widow Marie loyally keeps visiting the grave. When she eventually gets mobility issues, the gardener of Twickel transports her to the tomb per wheelbarrow. That is how things go until her passing in 1975, after which the baroness is laid to rest next to her husband in the family grave.

With special thanks to Stichting Twickel.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Langestraat 169, Delden**

De oagen nog nich vol

In 1853 is der wat slims veurvallen in in de Noordmöl. En vanof den tied is et of de duvel der huust. Wat is der passeerd? Anleiding is wat'n mölder ofsprökk'en hef met de heer van kasteel Twickel: at de huurboeren oet de buurt de möl broeken majt, mag'n mölder ieder moal twee leppels mel achterhoalden.

Mer möllemán hef de oagen nog nich vol. Um der nòg better an te worden döt he leppeln met nen onmeunigen leppel. Zo kan he zovöl meuglijk mel van de boeren veur zichzelf hoalden. Mer noa

nen besten zet plög et em toch dat he zo schroapachtig hef wes. Et spiet em al meer en hee raakt kats van de wies. Op nen kwaoien dag gebeurt et: hee löt zich veuroauer vallen in' mölnkolk. Ziene zeel hef doarnoa nooit röst vunnen, zeit de boeren hier. Ze zeet nog vaak genog 'n wit speuksel opduken in de nöagte van de möl. Dus hoalder der wa rekkening met: a'j et water in' kolk zeet bubbeln, kan ween at dan' mölder der effen achterhen kump kieken...

Met daankzeggen an Stichting Twickel.

De grote opschepper

In 1583 verandert de Noordmolen door een dramatisch voorval in een spookachtige plek. Wat is er gebeurd? Aanleiding is de deal die de molenaar met de baron

van kasteel Twickel heeft gesloten: in ruil voor een afgesproken maalloon mogen de pachtende boeren uit de omgeving de molen gebruiken. De vergoeding

voor de molenaar bestaat telkens uit twee scheppen meel.

Eigenlijk vindt hij dat niet genoeg. Om er nog beter van te worden, gebruikt de gewiekste molenaar een enorme scheep. Zo kan hij zoveel mogelijk meel van de boeren achterhouden. Na een tijd krijgt de molenaar echter gewetensnood over zijn hebzucht. De wanhoop en spijt worden

zelfs zo groot, dat hij zichzelf op een kwade dag in de molenkolk stort en verdinkt. Zijn ziel is daarna nooit tot rust gekomen, zeggen de boeren hier. Ze zien nog regelmatig een witte gedaante opdoemen in de buurt van de molen. Dus: zie je het water in de kolk opborrelen? Wellicht komt de molenaar dan weer even naar boven...

Met dank aan Stichting Twickel.

In der Zwickmühle

Im Jahr 1583 verwandelt ein dramatischer Vorfall die Noordmolen in einen gespenstischen Ort. Was ist geschehen? Der Grund dafür ist die Abmachung, die der Müller mit dem Freiherrn von Schloss Twickel getroffen hatte: Gegen ein vereinbartes Mahlgeld dürfen die Pachtbauern aus der Umgebung die Mühle nutzen. Der Lohn des Müllers besteht immer aus zwei Scheffeln Mehl.

Seiner Ansicht nach ist das nicht genug. Damit er mehr profitieren kann, benutzt der gewitzte Müller einen riesigen Scheffel. Damit kann er von

den Bauern möglichst viel Mehl abzweigen. Nach einer Weile plagen den Müller jedoch starke Gewissensbisse, dass er so habgierig ist. Die Verzweiflung und das Bedauern werden so groß, dass er sich eines Tages in den Mühlgraben stürzt und ertrinkt. Seine Seele hat danach nie mehr Ruhe gefunden, sagen die Bauern hier. Sie sehen immer noch regelmäßig eine weiße Gestalt in der Nähe der Mühle. Also: Siehst du das Wasser im reißenden Strudel sprudeln? Vielleicht taucht der Müller ja doch wieder auf..

Mit freundlicher Genehmigung: Stichting Twickel.

The Big Scooper

A dramatic occasion in 1583 transforms the North Mill into a haunted place. Cause is a deal struck between the Baron of Twickel Castle and the miller: surrounding farmers may use the mill against a rate of two scoops of ground flower per grind.

The miller, however, doesn't think it's a fair deal. So, to get the most out of it, the shrewd miller uses a huge scoop. This way, he can get as much flower from the farmers as possible. But after a

while, the miller gets a moral conflict about his greed. He becomes so engulfed in despair and regret, that one day he flings himself into the millpond and drowns. His soul has never found rest, is what local farmers say. They still regularly see a white figure around the mill. So, if you see water bubbling in the pond, it may be the miller resurfacing...

With special thanks to Stichting Twickel.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Noordmolen 5, Ambt Delden**

Derop knuppen um te trouwen

 Vanaf 1300 steet nich wied van hier havezate Graes. n Bekandsten eigenaar van et hoes is Hendrik Johan van Raesfelt (1575-1648), heer van Twickel. Zienen vaar is net störven en noe hef he slim verlet um geald. Johan senior nam et der good van, möj rekken. Um van ziene scheulden of te kommen prakkezeert Hendrik Johan zich wat oet. Hee geet noar 'n klooster in de Duitse stad Essen. Doar trek he de rieke dame Anna van Delwich in ziene koets, maakt eer flink bange en zeg good achter oet'n haals dat ze met em trouwen möt. Johan hopt dat he zo et vermeugen van eer vaar kan

opeisken. Anna gef too en trouwt met eer oawervaller.

Noe-verdan hef Jehan genog in'tuk um ziene macht oet te breiden. De scheulden van Twickel döt he oflossen en hee koch verscheidne havezaten op. En zo koch he ok Graes. Hee krig zo et bestuursrech oawer de territorien van de havezaten. Oeteindelijk wördt Jehan: Drost van Twente en dan is he himmoal de keerl. Heuger gef et ja hier in de regio nich. In 1648 kump he oet de tied en hee mag zich dan rekken bij de 500 riekste leu van de Republiek.

Met daankzeggen an Stichting Twickel.

Trouwen met het mes op de keel

Vanaf 1300 staat niet ver van deze plek havezate Graes. De bekendste eigenaar van het huis is Johan van Raesfelt, heer van Twickel. Die kampt na de dood van zijn vader in 1608 met grote financiële problemen, want Johan senior hield er een uitbundige levensstijl op na. Om de schulden af te lossen bedenkt junior een list. Hij reist naar een klooster in de Duitse

stad Essen, waar hij de rijke dame Anna van Delwich in zijn koets trekt, haar bedreigt en dwingt om een huwelijksovereenkomst met hem te sluiten. Zo hoopt Johan aanspraak te maken op het vermogen van haar vader. Anna zwicht en trouwt met haar overvaller.

Vanaf dat moment heeft Johan (de Jonge) van Raesfelt de middelen om zijn macht

uit te breiden. Hij lost de schulden van kasteel Twickel af en koopt verschillende havezaten op, waaronder Graes. Het levert hem de rechten op om het grondgebied van de havezaten te besturen. Uiteindelijk schopt Johan de Jonge het

tot Drost van Twente, de belangrijkste bestuurder van de regio. Bij zijn overlijden in 1648 behoort hij zelfs tot de 500 rijksten van de Republiek.

Met dank aan Stichting Twickel.

Heiraten mit einem Messer an der Kehle

Ab 1300 befindet sich unweit dieses Ortes das Herrenhaus von Graes. Der bekannteste Besitzer des Hauses ist Hendrik Johan van Raesfelt (1575-1648), Herr von Twickel. Nach dem Tod seines Vaters kämpft Johan mit großen finanziellen Problemen, da Johan senior einen verschwenderischen Lebensstil führte. Zur Begleichung der Schulden greift der Junior zu einer List. Er reist zu einem Kloster in der deutschen Stadt Essen, wo er die reiche Dame Anna von Delwich (Anna Agnes von Münster) in seine Kutsche zerrt, sie bedroht und sie zwingt, einen Ehevertrag mit ihm zu unterzeichnen. So hofft Johan, Anspruch auf das Vermögen ihres Vaters

zu erheben. Anna gibt nach und heiratet ihren Angreifer.

Von diesem Moment an verfügt Hendrik Johan van Raesfelt über die Mittel, seine Macht auszuweiten. Er tilgt die Schulden von Schloss Twickel und kauft mehrere Güter, darunter auch Graes. Dadurch erlangt er das Recht, die Gebiete dieser Güter zu verwalten. Schließlich schafft es Johan zum „Drost von Twente“ zu werden, dem wichtigsten Verwalter der Region. Als er 1648 stirbt, gehört er sogar zu den 500 reichsten Bürgern der Republik.

Mit freundlicher Genehmigung: Stichting Twickel.

Marriage at Knifepoint

Since 1300, Graes Manor stands not far from here. The most famous home owner is Henrik Johan van Raesfelt (1575 – 1648), Lord of Twickel. After his father's death, he is in dire financial circumstances, as his father had quite the lavish lifestyle. To pay off his debts, junior devises a trick. He makes a trip to a monastery in the German city of Essen, where he pulls rich lady Anna van Delwich into his coach, threatens her and forces her to sign a marriage agreement at knifepoint. That is how John hopes to lay claim to her father's riches. Anna has no choice but to marry her attacker.

From that moment on, Henrik Johan van Raesfelt has the means to extend his power. He pays the debts of Twickel Castle and buys several manors, Graes Manor included. It gives him the managing rights to the estate lands around the manors. Eventually, John becomes Drost (steward) of Twente, the most important councilman in the region. At his passing in 1648, he's among the 500 most wealthy in the Republic.

With special thanks to Stichting Twickel.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Graasweg, Ambt Delden**

28 ceant in't uur

In' Eersten Weerldoorlog raakt hoonderden arbeiders in de Tweantse industrie eer baan kwiet. Et bint crisisjaren: nog a oarig wat bedrievn goat dicht. Ne koppel fabrieksheren en et gemeentebestuur van Almelo bint bang at de wearkezen in't café terech komt. Doarum healpt ze 'n steuncomité in de been. Dat mut financieel biefspringen en maken dat der werkverschaffingsprojecten komt. Een van dee projecten is biej Erve Goorme'en an' Blokstegenweg. Dat is dan nog vealdgroond. Guste groond waar gen boer wat met kan beginnen. Mer met de niejerwetse technieken én

umdat der keunstmest is oetveunden is et meuglijk vealdgroond gangs te kriegen.

En zo geet': verscheidne koppel wearkeu bint vanof 1918 tien joar drok met et oetgreawn van sleutkes, et water deper vot te kriegen, en et umpoldern van et bouwlaand. Ze krijet der 28 ceant in't uur veur. Wat ze doan hebt is nog aaltied of te leazen an et laandschap. Aandere tipkes groond in Twickel bint a eerder in cultuur brach, en dat is good te zeen. De twintigste eeuw löt zich biej Erve Goorme'en ofleazen an de pielrechte lienen.

Met daankzeggen an Stichting Twickel.

28 cent per uur

Tijdens de Eerste Wereldoorlog raken honderden werknemers in de Twentse industrie hun baan kwijt. Het is crisis: een groot aantal bedrijven moet sluiten. Een groep fabrikanten en het gemeentebestuur van Almelo zijn bang dat werklozen eindigen in de kroeg. Daarom beginnen ze een steuncomité dat financiële bijstand verleent en werkverschaffingsprojecten start. Eén van die projecten vindt plaats

bij Erve Goorme'en aan de Blokstegenweg. Het is dan nog een heidegebied, dat onvruchtbaar is en ongeschikt voor de landbouw. Met nieuwe technieken en de uitvinding van kunstmest wordt het mogelijk om heidegrond te ontginnen.

Zo gezegd, zo gedaan: tientallen werknemers zijn vanaf 1918 tien jaar lang bezig met het uitgraven van

slootjes, het verdiepen van de afwatering en het omploegen van het bouwland. Ze verdienen er 28 cent per uur mee. Hun werk is nog altijd zichtbaar in het landschap. Want waar de overige gebieden van Twickel al

vroeger in cultuur zijn gebracht, straalt Erve Goorme'en met haar kaarsrechte lijnen de twintigste-eeuwse ontginningscultuur uit.

Met dank aan Stichting Twickel.

28 Cent pro Stunde

Während des Ersten Weltkriegs verloren Hunderte von Arbeitern in der Twenter Industrie ihren Arbeitsplatz. Die Krise ist da: Zahlreiche Betriebe müssen schließen. Eine Gruppe von Fabrikanten und die Gemeindeverwaltung von Almelo befürchten, dass die Arbeitslosen in der Kneipe landen. Deshalb gründen sie ein Hilfskomitee, dass finanzielle Unterstützung gewährt und Projekte zur Arbeitsbeschaffung initiiert. Der Einsatzort eines dieser Projekte befindet sich in Erve Goorme'en am Blokstegenweg. Dieser Hof liegt im Heidegebiet, das unfruchtbar und für die Landwirtschaft ungeeignet ist. Mit neuen Techniken und der Erfindung des

Kunstdüngers wird es möglich, Heideflächen urbar zu machen.

Gesagt, getan: Zehn Jahre lang, seit 1918, haben Tausende von Arbeitern Gräben aus, um die Entwässerung zu intensivieren und pflügen das Ackerland um. Sie verdienen damit 28 Cent pro Stunde. Ihre Arbeit ist noch immer in der Landschaft sichtbar. Während die anderen Gebiete von Twickel früher kultiviert wurden, sind die schnurgeraden Linien bei Erve Goorme'en immer noch ein sichtbarer Beweis für die typische Urbarmachung im 20. Jahrhundert.

Mit freundlicher Genehmigung: Stichting Twickel.

28 Cents an Hour

During the First World War, hundreds of industry workers in Twente lose their jobs. It's a crisis, and many companies are forced to shut down. A group of manufacturers and the municipality council of Almelo are afraid that the unemployed will end up in the pub. That's why they set up a financial support committee and start job creation projects. One of these projects starts at Erve Goorme'en on the Blokstegenweg. Until then, it's always been a heather, infertile and unfit for agriculture. With new techniques and the introduction of artificial fertiliser, tilling heather becomes a possibility.

No sooner said than done: dozens of employees sign up for ten years to dig out ditches, deepening drainages, and tilling the land. They make 28 cents an hour. Their work is still visible in the landscape: whereas other areas of Twickel have been tilled in earlier years, Erve Goorme'en with its straight lines is a prime example of 20th century land reclamation culture.

With special thanks to Stichting Twickel.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Kuipersweg 9-1, Ambt Delden**

Net nich oethongerd

Isabella Bernardina von Munchhausen is ne biebzundere vrouw. Ze wont in havezathe Dubbelink, wa'j hier kortbij zeukan mut. Eer man is oet de tied kömmien in 1721 mer rekken der nich op dat zee noe van plan is nöast'n kachel te kroopen. Ze wil in de markehöltings in Oazel metkuern oawer belangrike zaken. Normaal gesprökken zit doar alleneig keerls, mer zee geet gewoon op'n stool zitten van eer verstorven man. Zee hertrouwet met Derk Mulert tot Backenhagen.

Wat geald anbetref hef de vrouwe van Dubbelink meer möaite zich te redden. Zee hef ne hypothek van 15.000 Karolingische geuldens. Met iedere moand kump he

met de hoed meer vol scheuld te zitten. Gealtscheter Hendrik Podt is et good zat, en in 1751 döt he de havezathe in'n openbare verkoop. De vrouw van't hoes is et doar nich met eens en ze vertikt et Dubbelink oet te goan. Podt löt dan de bruw oawer de gracht ofbrekken. Zo wil he den slimmen betaler oethongern. Dat geet zölf Isabella te wied. Zee gef zich gewonnen en effen later heurt de havezathe Unico Wilhelm van Wassenaer Obdam, kasteelheer van Twickel. Et laandhoes geet van de been en in 1831 wördt der ietskes wiederop ne nieje boerdeirje bouwt: Erve Dubbelink.

Met daankzeggen an Stichting Twickel.

Net niet uitgehongerd

Isabella Bernardina von Munchhausen is een bijzondere vrouw. Na de dood van haar man in 1721 is ze niet van plan om achter de geraniums te gaan zitten in de hier vlakbij gelegen havezate Dubbelink. Ze wil meepraten over belangrijke zaken en neemt de plaats in van haar overleden echtgenoot bij de markevergaderingen in Azelo, normaalgesproken een echte mannenangelegenheid. Isabella hertrouwet met Derk Mulert tot Backenhagen.

De Vrouwe van Dubbelink heeft moeite om financieel het hoofd boven water te houden. Ze kan haar hypothek van 15.000 Karolingische guldens niet meer aflossen en de schulden lopen elke maand verder op. Voor geldschieter Hendrik Podt is de maat vol. Hij besluit in 1751 om de havezate publiekelijk te verkopen. De vrouw des huizes legt zich daar niet zomaar bij neer en weigert Dubbelink te verlaten. Podt reageert door de brug over de gracht af te breken en zo de wanbetaler uit te hongeren. Dat gaat

zelfs Isabella een brug te ver. Ze geeft zich over, waarna de havezathe in handen komt van Unico Wilhelm van Wassenaer Obdam, de kasteelheer van Twickel. Het landhuis wordt later afgebroken en in

1831 verrijst iets verderop een nieuwe boerderij: Erve Dubbelink.

Met dank aan Stichting Twickel.

Hungertod ist keine Option

Isabella Bernardina von Münchhausen ist eine außergewöhnliche Frau. Nach dem Tod ihres Mannes im Jahr 1721 hat sie nicht die Absicht im nahe gelegenen Gut Dubbelink einfach nur Däumchen zu drehen. Sie will bei wichtigen Angelegenheiten mitreden und nimmt den Platz ihres verstorbenen Mannes bei den Versammlungen der Markgenossenschaften in Azelo ein, die üblicherweise eine Männerdomäne sind. Derk Mulert tot Backenhagen wird Isabellas zweiter Ehemann.

Die Herrin von Gut Dubbelink kämpft darum, sich finanziell über Wasser zu halten. Sie kann ihre Hypothek von 15.000 karolingischen Gulden nicht mehr tilgen und der Schuldenberg wird

jeden Monat größer. Für den Finanzier Hendrik Podt ist das Maß voll. Im Jahr 1751 beschließt er, das Gut öffentlich zu verkaufen. Die Dame des Hauses findet sich damit nicht ab und weigert sich, Dubbelink zu verlassen. Daraufhin lässt Podt die Brücke über den Wassergraben zerstören, damit die säumige Zahlerin ausgehungert wird. Das geht auch Isabella zu weit. Sie kapituliert, woraufhin das Gut in die Hände von Unico Wilhelm van Wassenaer Obdam, dem Herrn von Twickel, fällt. Das Herrenhaus wird später abgerissen, und 1831 wird in der Nähe ein neuer Bauernhof errichtet: Erve Dubbelink.

Mit freundlicher Genehmigung: Stichting Twickel.

Just About Starved

Isabella Bernardina von Munchhausen is a special lady. After her husband's death in 1721, she is in no mind to retire in Dubbelink Manor close by. She wants to have a say in important issues, and replaces her late husband at council meetings in Azelo, usually quite a male-dominated ordeal. Isabella remarries, to Derk Mulert to Backenhagen.

The Lady of Dubbelink is struggling to make ends meet. She can no longer pay her mortgage of 15,000 Carolingian guilders, and debts begin to pile up. Money lender Henk Podt has had enough.

In 1751, he decides to publicly sell the manor. The lady of the house cannot accept it, and refuses to vacate Dubbelink. Podt responds by removing the bridge across the moat, in order to starve the defaulter out. That's even a bridge too far for Isabella. She surrenders, after which the manor changes hands to Unico Wilhem van Wassenaer Obdam, the castle lord of Twickel. The country house is later demolished, and in 1831, a new farm house rises: Dubbelink Courtyard.

With special thanks to Stichting Twickel.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Grote Looweg, Ambt Delden**

Hekse of genne hekse?

Et gef ne beste drokte doar an'Twickelergraavn int' brook biej Dealden. Zon tweehonderd leu bint te hoop lopen.
't Is 16 meert 1823, dree uur 's middagens. Der stet wat te gebeuren en dat wilt de leu wa es zeen: de waterproef met Hendrika Hofhuis. Hendrika, den boerin is en moder van zes keender, wil duidelijk maken dat ze genne heks is. Et noaberwief hef zeg, zee zol ne hekse ween. De waterproef moet oetmaken of dat waar is.

Hendrika hef de boks van eer man antrökk'en en zich 'n töuw um de tallie

knupt. Zo spreenk zee et ieskoale water in. Zee zeenk dreks, et 'bewies' da'j eer nich veur ne hekse hoalden keunt. Aans blif ze ja wa drievn, of nie dan? Hendrika wet veilig op'n wal van'Twickelgraavn te kommen. Met dizze waterproef, de allerleste in Nederland, hef ze zich vriejsprökk'en. De kraant schrif der oetgebred oawer. Et spektakel wördt neumd: 'een echt overblijfsel uit de domste tijden der duistere middeleeuwen'.

*Met daankzeggen an
Stichting Twickel.*

Heks of geen heks?

Op 16 maart 1823 om 3 uur 's middags is het druk langs de Twickelervaart in Deldenerbroek. Zo'n tweehonderd mensen hebben zich verzameld om getuige te zijn van een unieke gebeurtenis: de waterproef met Hendrika Hofhuis.

Hendrika, boerin en moeder van zes kinderen, wil hiermee bewijzen dat ze geen heks is. Dat laatste heeft de buurvrouw beweerd. De waterproef moet aantonen dat de beschuldiging vals is.

Gekleed in de broek van haar man en met een touw rondom haar middel, springt Hendrika het ijskoude water in. Ze zinkt meteen, het 'bewijs' dat ze niet tot de heksen behoort. Want anders zou ze toch wel blijven drijven? Hendrika weet veilig de oever van de Twickelervaart te bereiken. Met de waterproef, de allerlaatste in Nederland,

heeft ze zich vrijgepleit. De krant maakt er uitgebreid melding van: het spektakel wordt beschreven als 'een echt overblijfsel uit de domste tijden der duistere middeleeuwen'.

*Met dank aan
Stichting Twickel.*

Hexe oder keine Hexe?

Am 16. März 1823 um 15 Uhr herrscht auf dem Twickeler Kanal in Deldenerbroek Hochbetrieb. Rund zweihundert Menschen haben sich versammelt, um Zeuge eines einzigartigen Ereignisses zu werden: der Wasserprobe von Hendrika Hofhuis. Hendrika, eine Bäuerin und Mutter von sechs Kindern, will beweisen, dass sie keine Hexe ist. Die Nachbarin hat nämlich Letzteres behauptet. Die Wasserprobe muss beweisen, dass die Anschuldigung falsch ist.

Mit der Hose ihres Mannes bekleidet und einem Seil um die Taille springt Hendrika ins eiskalte

Wasser. Sie sinkt sofort, der „Beweis“, dass sie nicht zu den Hexen gehört. Sonst würde sie doch schweben, oder? Hendrika schafft es, das Ufer des Twickeler Kanals sicher zu erreichen. Bei der Wasserprobe, der allerletzten in den Niederlanden, hat sie sich gut geschlagen. Die Zeitung berichtet ausführlich darüber: Das Spektakel wird als „ein echtes Relikt aus den törichten Zeiten des finstersten Mittelalters“ bezeichnet.

*Mit freundlicher Genehmigung:
Stichting Twickel.*

Witch or No Witch?

On 16 March 1823 at three o'clock in the afternoon, a crowd gathers along the Twickelervaart in Deldenerbroek. About 200 people come to witness a unique occasion: a water test with Hendrika Hofhuis. Hendrika, farmer's wife and mother of six, wants to prove she's not a witch. That's what a neighbour's wife claimed. The test should prove that the neighbour was wrong.

Dressed in her husband's trousers and with a rope around her waist, Hendrika plunges

into the ice-cold water. She sinks immediately, 'proof' that she's not a witch. Because she would stay afloat if she was, right? Hendrika manages to safely swim back to shore. With what is recorded as the last witch trial of the Netherlands, she has released herself from judgement. The newspaper devotes a major article to the occasion: the spectacle is described as 'a real remnant from the dumbest times of the dark Middle Ages'.

With special thanks to Stichting Twickel.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Grote Looweg, Ambt Delden**

Verkeerd ofrekken

"Koodeef"/"Bommen Beernd," de leu könt der wat met at ze schealdnamen bedeant veur Christoph Bernhard von Galen, bisschop van Meunster. In de zeuvntiende eeuw wordt he bekeand as vealdheer. Met ziene armee kump he tweemoal achter mekaar oons laand inzettent. Woar he kump geet alns van de been. Der wordt onmeunig pleunderd.

Ok Deurning krig te maken met Bommen Beernd ziene armee. Zo komt der twee ruters nen nacht lozjeren, in 1674, biej familie Velthuijs in et doarp. Ze bint van et

regimeant van ginneroal-majoor Von Nagel (ok wa "den groten ginneroal" neumd). Ze nemt et der good van: de soldoaten zoepet veur oonwies en vret nen scheenken en vief stukken vleis van de koo. Zo is dat achterof te leazen in et rapport woar de schaa in steet. En doar kump et etten en dreenken veur de pere nog biej. Betalen veur de gastvrijheid doot dee knapen oet Meunster nich. Ok dit maakt dat et lozjeren oet de haand llop. Ze kriet et met mekaar in't vet en een van de soldoaten schöt de dochter in hoes dood.

Met daankzeggen an Museum Hengelo.

Een dodelijke afrekening

Koodeef (koeidief). Bommen Berend. De bijnamen Christoph Bernhard von Galen, bisschop van Münster, liegen er niet om. In de zeventiende eeuw maakt hij naam als legeraanvoerder, die twee keer met een troepenmacht ons land binnenvalt

en een spoor van verwoesting achterlaat. Er wordt op grote schaal geplunderd.

Ook Deurningen krijgt te maken met het leger van Bommen Berend. Twee ruiters uit het regiment van generaal-majoor

Von Nagel (bijgenaamd 'de grote generaal') logeren in 1674 een nachtje bij de familie Velthuijs in het dorp. Ze nemen het er goed van: de soldaten drinken het nodige en verorberen een ham en vijf stukken rundvlees, zo blijkt uit het schaderapport na afloop. En daar komt nog het eten en drinken voor de paarden bij. Betalen

voor de gastvrijheid doen de gasten uit Münster niet. Het verblijf in Deurningen loopt vermoedelijk mede daardoor uit de hand. Er ontstaat een ruzie, waarbij een van de soldaten de man van de dochter des huizes doodschiet.

Met dank aan Museum Hengelo.

Eine tödliche Abrechnung

Koodeef (Kuhdieb). Bommen Berend. Die Spitznamen von Christoph Bernhard von Galen, Bischof von Münster, haben es in sich. Im 17. Jahrhundert macht er sich einen Namen als Befehlshaber, der zweimal mit einer Streitmacht in unser Land einfällt und eine Spur der Verwüstung hinterlässt. Es wird massiv geplündert.

Deurningen bekommt es auch mit der Armee von Bommen Berend zu tun. Im Jahr 1674 übernachten zwei Reiter aus dem Regiment des Generalmajors Von Nagel (Spitzname

"der große General") bei der Familie Velthuijs im Dorf. Sie lassen es sich gut gehen: Die Soldaten trinken ordentlich und verspeichern einen Schinken und fünf Stück Rindfleisch, wie der Schadensbericht nachher vermeldet. Hinzu kommt noch das Futter und Wasser für die Pferde. Die gierigen Gäste aus Münster honorierten die Gastfreiheit jedoch nicht. Der Aufenthalt in Deurningen läuft daher aus dem Ruder. Es kommt zu einem Streit, bei dem einer der Soldaten den Ehemann der Tochter des Hauses erschießt.

Mit freundlicher Genehmigung: Museum Hengelo.

A Deadly Reckoning

Cow thief. Bombs Bernard. Tell-tale nicknames of Christoph Bernhard von Galen, bishop of Münster. In the 17th century, he makes a name for himself as a military commander, who twice invades our country and leaves a trail of destruction. Looting is a major part of the deal.

Deurningen, too, has to endure Bombs Bernard's army. Two cavalrymen from the regiment of General-Major Von Nagel (nicknamed 'the Great General') stay the night in 1674 at the Velthuijs family in the village. They have themselves a

grand old feast: the soldiers drink a lot and eat a ham and five pieces of beef, a damages report reads afterwards. And don't forget the additional food and water for the horses. Our Münster guests do not pay for the hospitality, of course. Which is probably why things run awry in Deurningen. A fight breaks out, and one of the soldiers shoots and kills the husband of the daughter of the house.

With special thanks to Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Sint Plechelmusplein, Deurningen** →

Zwemmen en theedreenken bij Heidelberg

"Ruime speeltuin. Prachtige zwem- en roeigelegenheid. Billijke prijzen." Zo döt horeca-keerl Liedenbaum zien theehoes en dreks ok pension Heidelberg anpriezen. Et steet an de Bornerbroeksestraat. Veural de zaandkoel achter de zaak, doar komt de leu op of. Liedenbaum löt der badhukkes toozetteren. Hee verkoch in' zommerdag at' waarm is oarig wat intreekaartkes an baadklaanten oet Boorn. In 1934 krig he ne officiële vergunning, hee mag de leu loaten zwemmen in zien zwembad. Hee mut der dan wa ne reddingsboei toohangen. Ne retten ofscheiding mut der ok kommen, gemengd zwemmen is der nich biej, mu'j

begriepen. Zo geet dat in den tied. Et bad (100 biej 50 meter) krig as naam Heidelberg.

En de zwemen waterpolovereniging dee hier an hoes is, den het ok zo. In 1955 nemp de gemeente et spul oawer. Meer as twintig joar later kump der dan 'n niej spul met boeten- en binnenbaden. Theehoes Heidelberg geet verdan as pankokenrestaurant, de zwemclub as 'WS Twente'. Eankeld'n naam van de stadsbuurt 'Heidelberg' höld nog et herinnern an et boetenbad. Dat is noe ofbrökken.

Met daankzeggen an Heemkunde Borne.

Zwemmen en theedrinken bij Heidelberg

"Ruime speeltuin. Prachtige zwem- en roeigelegenheid. Billijke prijzen." Hiermee promoot horecaman Liedenbaum in de jaren dertig zijn theehuis annex pension Heidelberg aan de Bornerbroeksestraat. Vooral de zandafgraving achter de zaak is een echte trekpleister. Liedenbaum laat er badhokjes plaatsen en verkoopt tijdens warme zomers heel wat entreekaartjes aan Bornse badgasten. In 1934 krijgt hij een officiële vergunning om ze in zijn zwembassin te laten zwemmen, maar

wel op voorwaarde dat er een rieten afscheiding komt en er een reddingsboei hangt. Gemengd zwemmen is verboden. Zo gaat dat in die tijd.

Het bad (100 bij 50 meter) krijgt de naam Heidelberg, net als de zwem- en waterpolovereniging die hier zijn thuisbasis heeft. De gemeente neemt de zweminrichting in 1955 over en ruim twintig jaar later komt er een nieuw complex met buiten- en binnenbaden.

Theehuis Heidelberg wordt dan een pannenkoekenrestaurant, terwijl de zwemclub verder gaat als 'WS Twente'. Alleen de wijknaam 'Heidelberg' op de plek van het

gesloopte buitenbad herinnert nog aan het verleden.

Met dank aan Heemkunde Borne.

Schwimmen und Tee trinken bei Heidelberg

 „Großzügiger Spielplatz. Wunderbares Schwimm- und Rudergebiet. Günstige Preise.“ Mit diesen Worten wirbt der Gastronom Liedenbaum in den 1930er Jahren für sein Teehaus und Pension Heidelberg in der Bornerbroeksestraat. Besonders die Sandgrube hinter den Gebäuden ist eine echte Attraktion. Liedenbaum lässt Badekabinen aufstellen und verkauft in den heißen Sommern viele Eintrittskarten an Badegäste aus Borne. Im Jahr 1934 erhält er eine offizielle Erlaubnis, dass sie in seinem Schwimmbassin schwimmen dürfen, allerdings muss dieses mit Schilfzaun und Rettungsboje ausgestattet werden. Gemischtes Schwimmen ist verboten. So ist das in jenen Tagen.

Das Schwimmbecken (100 x 50 Meter) trägt den Namen Heidelberg, genau wie der hier beheimatete Schwimm- und Wassersportverein. Die Gemeinde übernimmt das Schwimmbad 1955, und gut zwanzig Jahre später wird ein neuer Komplex mit Frei- und Hallenbad gebaut. Aus dem Teehaus Heidelberg wird dann ein Pfannkuchenrestaurant, während der Schwimmclub als „WS Twente“ weitergeführt wird. Lediglich der Name des Viertels Heidelberg am Standort des abgerissenen Freibads erinnert noch an die Vergangenheit.

Mit freundlicher Genehmigung: Heemkunde Borne.

Swimming and tea at Heidelberg's

 'Spacious playground. Beautiful swimming and rowing facilities. Reasonable pricing.' This is how in the 1930s, hospitality man Liedenbaum advertises his Heidelberg tearoom and pension on the Bornerbroeksestraat. The sand quarry behind his shop is a real attraction. Liedenbaum sets up changing cabins and sells lots of entry tickets to bathing guests from Borne on hot summer days. In 1934, he receives an official permit for letting people swim in his swimming basin, under the condition that he sets up a reed separation, and that there is a lifebuoy on site. Mixed swimming is prohibited. That's how it is in those days.

The bath, measuring 100 by 50 metres is dubbed Heidelberg, much like the swimming and polo association that meets here. In 1955, the municipality takes over command of the swimming premises. Twenty-odd years later, a new complex with outdoor and indoor swimming pools is built. Tearoom Heidelberg is turned into a pancake restaurant, while the swimming association continues under the name of WS Twente. The only reminder of the old swimming facilities is the name of the current neighbourhood, Heidelberg, built on the premises.

With special thanks to Heemkunde Borne.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Azelosestraat 103, Borne**

Et drama van Jimmy Taylor

18 november 1944. De leu van'n Mekkelhorstweg komt niejsgierig naar boeten hen. Ze zeet nen Engelsen piloot biej eer achter et hoes an ziene parachute daalkommen. n RAF-piloot döt de parachute of en leg zik'n vinger op'n moond. Niks zeggen teagen de Duutsers! En hee krup vot achter de hoaltwallen van et boerenlaand.

At de Duutsers wat later in de gaten krijet dat ze te laat bint, hebt ze nerns wat biej. Oet de boerschap pakt ze veer manleu op dee der nik's met van doen hebt: Johan Boomkamp, Piet van Dijk, Hendrik Roetgerink en Jan Vonk. Dee jongs zölt ze doodschenen at genenen zeg waar of'n

piloot zik verdoekt hef. Dit dreigen haalt nik's oet. De boerschap hef gen flauw benul waar of'n piloot bleavn is.

Wat der dan kump is gruwelijk. Boomkamp, Roetgerink en Van Dijk, den ze later oppakt, wördt umsgelieks doodschoötten. Nich eerder as lang noa de bevrijding heurt'n piloot Jimmy Taylor van et drama an'n Mekkelhorstweg. Hee is der kapot van. Hee kump ieder joar biej et dodenherdeanken naar Boorn hen. In 2017 kump he oet de tied. Vief stroaten in de wiek wördt verneumd naar de vief manleu.

Met daankzeggen an Heemkunde Borne.

Het drama van Jimmy Taylor

Op 18 november 1944 komen de bewoners van de Mekkelhorstweg nieuwsgierig naar buiten. Ze zien een Engelse vliegenier met zijn parachute in hun achtertuin landen. De RAF-piloot ontdoet zich van zijn parachute en legt de wijsvinger op z'n mond. Mondje dicht tegen de Duitsers! Hij verdwijnt achter de houtwallen van het boerenland.

Als de Duitsers even later merken dat ze te laat zijn, gaan ze meedogenloos te werk. Ze pakken vier onschuldige buurtbewoners op: Johan Boomkamp, Piet van Dijk,

Hendrik Roetgerink en Jan Vonk. De jongemannen zullen worden doodgeschoten als niemand zegt waar de Engelse piloot zich heeft verstopt. Maar het dreigement haalt niets uit. De buurt heeft geen flauw idee waar de gestrande Brit is gebleven.

De gevolgen zijn vreselijk. Boomkamp, Roetgerink, Vonk en Van Dijk worden zonder pardon gefusilleerd. De piloot, Jimmy Taylor, hoort pas lang na de bevrijding over het drama aan de Mekkelhorstweg en is er kapot van. Hij bezoekt daarna elk jaar de

dodenherdenking in Borne. Na zijn overlijden in 2017 worden vijf straten in deze wijk vernoemd naar de vijf mannen.

Met dank aan Heemkunde Borne.

Das Drama von Jimmy Taylor

Am 18. November 1944 treibt die Neugier die Bewohner des Mekkelhorstwegs auf die Straße. Sie erleben, wie ein englischer Flieger mit seinem Fallschirm in ihrem Hinterhof landet. Der RAF-Pilot schnallt seinen Fallschirm ab und legt den Zeigefinger an den Mund. Kein Wort zu den Deutschen! Er verschwindet hinter den Hecken auf dem Ackerland.

Als den Deutschen wenig später aufgeht, dass sie zu spät gekommen sind, kennen sie kein Erbarmen. Sie nehmen vier unschuldige Anwohner fest: Johan Boomkamp, Piet van Dijk, Hendrik Roetgerink und Jan Vonk. Die Jungen sollen erschossen werden, wenn niemand sagt, wo sich der englische Pilot versteckt. Doch

die Drohung läuft ins Leere. Die Anwohner haben keine Ahnung, wo der gestrandete Brite geblieben ist.

Das Unwissen hat fatale Folgen. Boomkamp, Roetgerink und der später festgenommene Van Dijk werden ohne Pardon sofort standrechtlich erschossen. Der Pilot, Jimmy Taylor, erfährt erst lange nach der Befreiung von dem Drama am Mekkelhorstweg und ist am Boden zerstört. Danach besucht er Borne jedes Jahr am Totengedenktag. Nach seinem Tod im Jahr 2017 werden fünf Straßen in diesem Stadtteil nach den fünf Männern benannt.

Mit freundlicher Genehmigung: Heemkunde Borne.

Jimmy Taylor's Drama

On 18 November 1944, curiosity draws the neighbours of the Mekkelhorstweg out of their houses. They witness how an English pilot parachutes himself into their backyard. The RAF pilot drops his parachute and puts his index finger up to his lips. Not a word to the Germans! He disappears behind a copse in the farmlands.

When the Germans notice they are too late, they respond ruthlessly. They snatched four innocent neighbours: Johan Boomkamp, Piet van Dijk, Hendrik Roetgerink, and Jan Vonk. The boys will be shot if nobody comes forward with the English

pilot's whereabouts. The threat is pointless. The neighbourhood doesn't have a clue where the Brit is.

The result is horrible. Boomkamp, Roetgerink, Vonk, and Van Dijk are shot without pardon. The pilot, Jimmy Taylor, only hears of the Mekkelhorstweg drama after the liberation. He is devastated. He visits Borne's Commemoration Day ceremonies every year. After his passing in 2017, five streets in this neighbourhoods are named after these men.

With special thanks to Heemkunde Borne.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Bongerdsweg 5-7, Borne**

'n Boornsken opperbrouwer Herman Meijling

Et volk van Boorn lust em wal gearn. En brouwen doot ze ok! Al in 1675 doot wat döarpelingen et garstenat an hoes brouwen. En nich bloots veur eagen gebroek. Hoondert joar later hef et doarp acht brouweriejen op mer 211 gezinnen. De brouwerie van Meijershof is nen groten, met 292 klaanten in en roond et doarp, woaroonder 'n pastoor, 'n domnee, 'n dokter en de heren van Hoes Weleveld in Zender.

Een van de bereumdste brouwmeesters is Herman Meijling, 'n oetbater van de wied en zied bekeande taveerne De Keizerskrone (rechtevoort Leurink Mode). Zienen

naamgenoot van een paar geslachten later wördt een van de grōtste brouwers van Oost-Nederland. Van em is nich eankel De Keizerskrone, mer ok de bekeande brouwerie De Hoop an de Marktstroat 8, den eerder nog 'n börgemeister heuren en ofnemmers hef töt in Amsterdam. Meijling wil heugerop. Hee trek in 1878 van Boorn noar et rap greuende Hengel. Ziene Hengelosche Bierbrouwerij wördt nen vasten naam, dee as et meer as hoondert joar volhöald.

Met daankzeggen an Heemkunde Borne en Museum Hengelo.

De Bornse opperbrouwer Herman Meijling

Bornenaren zijn echte bierliefhebbers. Én brouwers. Al in 1675 brouwen enkele inwoners het gerstenat thuis in ketels, en niet alleen voor eigen consumptie. Honderd jaar later telt het dorp acht bierbrouwerijen, terwijl er slechts 211 gezinnen wonen. De brouwerij van de Meijershof is een grote en levert aan 292 klanten in de buurt, onder wie de pastoor, de dominee, de dokter en de heren van havezate Weleveld in Zenderen.

Een van de bekendste brouwers is Herman Meijling, die uitbater is van de bekende herberg De Keizerskroon (nu Leurink Mode). Zijn naamgenoot groeit enkele generaties later uit tot een van de grootste bierbrouwers in Oost-Nederland. Hij wordt niet alleen eigenaar van De Keizerskroon, maar bezit ook de gerenommeerde brouwerij De Hoop aan de Marktstraat 8, die van de burgemeester is geweest en zelfs bier levert aan klanten in Amsterdam. Omdat Meijling

ambitieus is, verruilt hij in 1878 Borne voor het snelgroeende Hengelo. Zijn Hengelosche Bierbrouwerij wordt een begrip en zal het uiteindelijk meer dan honderd jaar volhouden.

Met dank aan Heemkunde Borne en Museum Hengelo.

Der Borner Oberbrauer Herman Meijling

Die Borner sind echte Bierliebhaber. Und Bierbrauer. Bereits 1675 brauten einige Einheimische den Gerstensaft zu Hause in Kesseln, und zwar nicht nur für den Eigenbedarf. Hundert Jahre später gibt es in dem Dorf acht Brauereien, obwohl dort nur 211 Familien leben. Die Brauerei Meijershof ist eine Großbrauerei, die 292 Kunden in der Umgebung beliebt, darunter den Pastor, den Pfarrer, den Arzt und die Herren vom Rittergut Weleveld in Zenderen.

Einer der bekanntesten Brauer ist Herman Meijling, der das bekannte Gasthaus De Keizerskroon (jetzt Leurink Mode) betreibt. Einige Generationen später entwickelt sich

sein Namensvetter zu einem der größten Bierbrauer in den östlichen Niederlanden. Er wird nicht nur Eigentümer von De Keizerskroon, sondern besitzt auch die renommierte Brauerei De Hoop in der Marktstraße 8, die dem Bürgermeister gehört hatte und sogar Kunden in Amsterdam mit Bier beliefert. Da Meijling ehrgeizige Pläne hat, verlässt er 1878 Borne für das schnell wachsende Hengelo. Seine Hengelosche Bierbrouwerij wird zu einem Begriff und kann sich schließlich mehr als hundert Jahre lang halten.

Mit freundlicher Genehmigung: Heemkunde Borne en Museum Hengelo.

Herman Meijling, Borne's Master Brewer

The people from Borne are beer lovers. And brewers, too! As early as 1675, some villagers brew the barley water at home, and not just for home consumption. A hundred years later, the village has eight breweries, on just 211 families. The Meijershof brewery is a big one, serving 292 clients in and around the village, amongst whom are the parish priest, the vicar, the doctor, and the gentlemen of Weleveld Manor in Zenderen.

One of the most famous brew masters is Herman Meijling, the landlord of the renowned De Keizerskroon tavern (now Leurink Mode).

A few generations down the line, his namesake becomes one of the biggest beer brewers in the east of the Netherlands. He not only owns De Keizerskroon, but also possesses the renowned De Hoop brewery on the Marktstraat 8, which formerly belonged to the mayor and even has clients in Amsterdam. As Meijling is ambitious, he moves from Borne to the rapidly growing town of Hengelo in 1878. His Hengelosche Bierbrouwerij becomes a household name and will thrive for more than a hundred years.

With special thanks to Heemkunde Borne and Museum Hengelo.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Marktstraat 1, Borne**

Den Ridder van Boorn

Et is um en noabiej et joar 800. In wat wiej noe Tweante neumt, huust de Saksen. Dizzen stam van de Germanen hef ne eagen wieze van regeren en döt an goden as Wodan en Loki. Mer eer cultuur heft te lien van de Franken, met Karel de Grote as veurankeerl. Der kump houweriejen en de Saksen verleest et. De Franken krijet et veur et zeggen. Ze dreagt eer doon en loaten oet en et christelijk geleuf. Nichterum perbeert de Saksen nog zovöl meuglijk vast te hoalden an eer eagen gebroeken.

In dizzen tied leeft hier, op dizze stie, nen keerl van anzeen. Nen rutersman den noa zienien dood met völ luxe begreawn is. 'n Zweerd, stökken in ne schee van bearkenhoalt, 'n Stekmes, nen stiegböggel, nen armbaand en 'n paar gealdstukke goat met et graf in. Zien lief lig met de veut noar Jeruzalem hen; hee is christen mö'j rekken. Hee is nich begreawn in gewiehte grond. Et lik derop dat he op eagen earf lig. Zo bint de Saksen dat gewoon. In 1987 hebt ze nem veunden, 'den ridder van Boorn', biejt et anleggen van de buurte Stroom Esch.

Met daankzeggen an Heemkunde Borne.

De ridder van Borne

Het is rond het jaar 800. De Saksen bewonen het gebied dat we kennen als Twente. Deze Germaanse stam heeft een eigen bestuursvorm en gelooft in goden als Wodan en Loki. Maar hun cultuur wordt bedreigd door de Franken, met aan het hoofd Karel de Grote. Er ontstaan oorlogen, die de Saksen

verliezen. De Franken krijgen het voor het zeggen. Ze verspreiden hun gewoonten en het christelijke geloof. Toch proberen de Saksen nog zoveel mogelijk vast te houden aan hun eigen tradities.

In deze tijd leeft in een nederzetting op deze plek een man van aanzien. Een ruitier,

die na zijn dood met veel pracht en praal wordt begraven. Een zwaard, gestoken in een schede van berkenhout, een dolk, een stijgbeugel, een armband en enkele munten gaan mee het graf in. Zijn lichaam ligt met de voeten richting Jeruzalem, want hij is christen. Hij is niet begraven

in gewiede grond maar vermoedelijk (volgens Saksisch gebruik) op z'n eigen erf. In 1987 wordt 'de ridder van Borne' gevonden bij de aanleg van de wijk Stroom Esch.

Met dank aan Heemkunde Borne.

Der Ritter von Borne

Wir befinden uns etwa im Jahr 800. Die Sachsen bewohnen das Gebiet, das wir heute als Twente kennen. Dieser germanische Stamm organisiert sich in einem eigenen Stammesverband und glaubt an Götter wie Wodan und Loki. Doch ihre Kultur wird von den Franken unter der Führung von Karl dem Großen bedroht. Es kommt zu Kriegen, in denen die Sachsen besiegt werden. Die Franken gewinnen die Oberhand. Sie verbreiten ihre Bräuche und den christlichen Glauben. Dennoch versuchen die Sachsen, so weit wie möglich an ihren eigenen Traditionen festzuhalten.

Zu dieser Zeit lebt in einer Siedlung an dieser Stelle ein Mann von Rang. Ein Reiter, der nach seinem Tod mit großem Pomp begraben wird. Ein Schwert in einer Scheide aus Birkenholz, ein Dolch, ein Steigbügel, ein Armband und einige Münzen werden mit ins Grab genommen. Sein Körper liegt mit den Füßen in Richtung Jerusalem, denn er ist ein Christ. Er wurde nicht in geweihte Erde begraben, sondern vermutlich (nach sächsischem Brauch) auf seinem eigenen Hof. Im Jahr 1987 wurde der „Ritter von Borne“ beim Bau des Stadtteils Stroom Esch gefunden.

Mit freundlicher Genehmigung: Heemkunde Borne.

The Knight of Borne

It's around the year 800. The Saxons inhabit the region we call Twente. This Germanic tribe has its own style of government and believes in gods like Wotan and Loki. But their culture is threatened by the Franks, ruled by Charlemagne. Wars break out, which the Saxons eventually lose. The Franks take the lead. They spread their own customs and Christianity. Still, the Saxons try to hold on to their own traditions as much as possible.

During this era, a man of stature lives in a settlement here. He is a horseman, who is

buried in opulence and splendour after his death. A sword, sheathed in birchwood, a dagger, a stirrup, a bracelet and various coins are buried with him. His feet are directed towards Jerusalem, because he is a Christian. Yet he isn't buried in consecrated ground, but rather on his own stead (according to Saxon customs). In 1985, the 'Knight of Borne' was found when the neighbourhood Stroom Esch was built.

With special thanks to Heemkunde Borne.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Hedeveldsweg 11, Borne**

Den hippie van Hertem

Wie bint hier biej et Spookhoes, net nöast et lösse theater in Hertme. Net noa 1900 wont hier Jehan Tibbe, nen keunstscheelder. Et hoes stet dan nog woarerns aans, an de Lodieklaanden. Jehan is'n hippie van et doarp, nen amparten. Hee hef grote bakbeur en trek zik vrömd an. 's Nachens spölt he viool in zien atelier en der wördt zölfz zeg dat he de rotten in ziene wearckruumte dresseerd hef. As Tibbe fluit goat ze netjes op de rieg zitten.

Hee verkoch nog wa oarig wat aquarellen, tekeningen en schilderiejen van öllievaarf, dat wa, mer et is nich genog um der van te leavn. Tibbe kan wat biejverdenen met et bedeanken van adverteansies en

verpakkingen. Zo broekt he et Spookhoes as 'beeldmerk' veur'n piep-tebak van Twentsche Baai. Tibbe gef ok schilderles. Ziene beste leerlingen bint Henri Lambooij oet Hengel en Jan Jans oet Almelo. Henri wördt later bekeand met ziene laandschoppen, Jan Jans as tekenaar en architect. Deur de joaren hen geet völ van wat Tibbe maakt hef verleuren. Ziene schilderiejen met taferelen oet'n Bibbel goat kapot deur braand. Schilderiejen met naakte leu derop mut der ok an geleuvn. As Jehan oet de tied keump wördt ze vernietigd. 'Dee smerigheid past toch nich...,' zo meant de leu.

Met daankzeggen an Heemkunde Borne.

De hippie van Hertme

Het Spookhuis bij het openluchttheater van Hertme is begin 1900 het domein van kunstschilder Johan Tibbe. Het huis staat dan nog aan de Lodiek Landen. Tibbe is in zijn tijd de hippie van het dorp, mede door zijn grote bakkebaarden en excentrieke kleding. 's Nachts speelt hij viool in het atelier en het verhaal gaat dat hij zelfs de ratten in zijn werkplaats heeft gedresseerd; als Tibbe fluit, gaan ze keurig op een rijtje zitten.

Hoewel de aquarellen, tekeningen en olieverfschilderiejen redelijk aftrek vinden, is het onvoldoende om als

zelfstandig kunstenaar rond te komen. Tibbe verdient bij met het ontwerpen van advertenties en verpakkingen. Zo gebruikt hij het Spookhuis als beeldmerk voor de pijptabak van het merk Twentsche Baai. Tibbe geeft ook schilderles. Zijn bekendste leerlingen zijn Henri Laambooij uit Hengelo, die later naam maakt met zijn landschappen, en Jan Jans uit Almelo, die bekend wordt als tekenaar en architect. Veel werk van Tibbe (1875-1926) gaat in de loop der jaren verloren. Zijn schilderiejen met bijbelse taferelen worden verwoest door een brand. Ook de naaktschilderiejen

blijven niet bewaard. Ze worden na zijn dood vernietigd, omdat ze 'ongepast' zouden zijn.

Met dank aan Heemkunde Borne.

Der Hippie von Hertme

Das Spukhaus in der Nähe der Freilichtbühne von Hertme ist Anfang des 20. Jahrhunderts das Reich des Malers Johan Tibbe. Das Haus steht da noch an den Lodiek Landen. Tibbe ist zu seiner Zeit der Dorf-Hippie, auch wegen seiner imposanten Koteletten und seiner exzentrischen Kleidung. Nachts spielt er im Atelier Geige und es wird erzählt, dass er sogar die Ratten in seiner Werkstatt dressiert hat: Wenn Tibbe pfeift, beziehen sie ordentlich Stellung in einer Reihe.

Obwohl die Aquarelle, Zeichnungen und Ölbilder relativ gut nachgefragt werden, kann er davon als unabhängiger Künstler nicht über die Runden kommen. Nebeneinkünfte bezieht Tibbe mit der Gestaltung von Werbeanzeigen und

Verpackungen. So verwendet er beispielsweise das Spukhaus als Warenzeichen für den Pfeifentabak der Marke Twentsche Baai. Tibbe gibt auch Malunterricht. Seine bekanntesten Schüler sind Henri Laambooij aus Hengelo, der sich später mit seinen Landschaften einen Namen macht, und Jan Jans aus Almelo, der als Zeichner und Architekt bekannt wird. Ein Großteil des Werks von Tibbe (1875-1926) ist im Laufe der Zeit verloren gegangen. Seine Gemälde mit biblischen Szenen werden bei einem Brand zerstört. Auch die Aktgemälde sind nicht erhalten. Nach seinem Tod werden sie vernichtet, weil sie angeblich „unanständig“ sind.

Mit freundlicher Genehmigung: Heemkunde Borne.

Hertme's Hippie

Early 1900, the haunted house near Hertme's open-air theatre is painting artist Johan Tibbe's domain. The house at the time is situated at the Lodiek Lands. Tibbe's contemporaries regard him as the hippie of the village, partly because of his impressive sideburns and eccentric clothing style. At nights, he plays the violin in his studio, and the story goes that he's even tamed the rats in his workshop; if Tibbe whistles, they line up obediently.

Although his aquarelles, drawings and oil paintings are quite popular, it isn't enough to fully sustain his life as an independent artist. He makes a living by designing adverts and

packaging materials. He uses the haunted house as an image for the Twentsche Baai pipe tobacco brand. Tibbe also teaches painting classes. His two most renowned pupils are Henri Laambooij from Hengelo, who later will acquire some fame with his landscapes, and Jan Jans from Almelo, who will become a renowned artist and architect. Most of Tibbe's work (1875 – 1926) has been lost throughout the years. His paintings of Biblical scenes are lost in a fire. His nude paintings don't survive either. They are destroyed because people consider them indecent.

With special thanks to Heemkunde Borne.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Pastoor Veegplein, Hertme**

Stoppen a'j der um vroagt

Zeandern krig in 1888 zien eigen statiunneke. De overste van et karmelieten-klooster hef zó völ belang biej 'n halteplaats op de lien Almelo-Zoalbtbeargen, dat he met plezier de kosten veur et wachthusus met twee perrons veur ziene rekkening nemmen wil. Ok de zusters van et carmelitessenklooster weelt et geern broeken.

Gait Jan Elzink is'n eersten stationschef van Zeandern. At he zien 25 joarig jublieum hef wördt he in et zunneke zat met 'n spiegel en 'n theeservies. Vanof 1927 krig he meer

reizigers te verstouwen. Et retraiethoes De Zwanenhof, net an de aandre kaant van et spoor, geet dan lös. Wel derhen geet krig korting op et treinkeartje. Mer a'j in' trein zit möj wa good opletten. n Trein stopt in Zeandern allenig a'j derum vroagt. Moch iej vergetten' conducteur te woarschouwen, dan rid'n trein verdan noar Almelo of Boorn... In 1941 geet de halte deroet. Twintig jaar later is ok et stationsgeböwken vot.

Met daankzeggen an Bertine Elzink.

Stoppen op verzoek

Zenderen krijgt in 1888 een eigen stationnetje. De overste van het karmelieten-klooster vindt een eigen halteplaats op de lijn Almelo-Salzbergen zo belangrijk, dat hij

graag de kosten van het wachthuisje met twee perrons voor zijn rekening neemt. Ook de zusters van het carmelitessenklooster maken er graag gebruik van.

Gerrit Jan Elzink is de eerste stationschef van Zenderen. Bij zijn 25-jarig jubileum wordt hij in het zonnetje gezet met een spiegel en een theeservies. Hij krijgt vanaf 1927 meer reizigers te verwerken, omdat dan retraiethuis De Zwanenhof aan de andere kant van het spoor wordt geopend. Wie ernaartoe gaat, krijgt korting op het treinikaartje. Maar je

moet onderweg wel goed opletten. De trein stopt in Zenderen alleen op verzoek. Vergeet je de conducteur te waarschuwen, dan rijdt de trein door naar Almelo of Borne... In 1941 wordt de halte opgeheven, twintig jaar later is ook het stationsgebouwtje verdwenen.

Mit dank aan Bertine Elzink.

Bedarfshaltestelle

Zenderen erhält 1888 einen eigenen kleinen Bahnhof. Der Obere des Karmeliterklosters hält eine Haltestelle an der Strecke Almelo-Salzbergen für so wichtig, dass er gerne die Kosten für das Wärterhäuschen mit zwei Bahnsteigen übernimmt. Auch die Schwestern des Karmeliterklosters nutzen das Angebot gerne.

Gerrit Jan Elzink ist der erste Bahnhofsvorsteher von Zenderen. Zu seinem 25-jährigen Jubiläum wird er mit einem Spiegel und einem Teeservice geehrt. Ab 1927 gab es viel mehr Fahrgäste für

ihn, weil auf der anderen Seite der Strecke das Erholungsheim De Zwanenhof eröffnet wurde. Wer dorthin fährt, erhält eine Ermäßigung auf das Zugticket. Aber auf dem Weg dorthin muss man vorsichtig sein. Der Zug hält in Zenderen nur bei Bedarf. Wenn man vergisst den Schaffner um den Halt zu bitten, fährt der Zug weiter nach Almelo oder Borne... Im Jahr 1941 wird die Haltestelle aufgegeben, und zwanzig Jahre später ist auch das Bahnhofsgebäude verschwunden.

Mit freundlicher Genehmigung: Bertine Elzink.

Halting per request

In 1888, Zenderen gets its own little train station. The Carmelite monastery abbot wants a separate stop on the Almelo-Salzbergen line so badly, that he personally pays for the guard house and two platforms. The sisters of the local Carmelite nunnery are happy to use it as well.

Gerrit Jan Elzink is Zenderen's first stationmaster. For his 25th anniversary, he receives a mirror and a crockery set. From 1927 on, however, he has to manage an increase in the number of travellers,

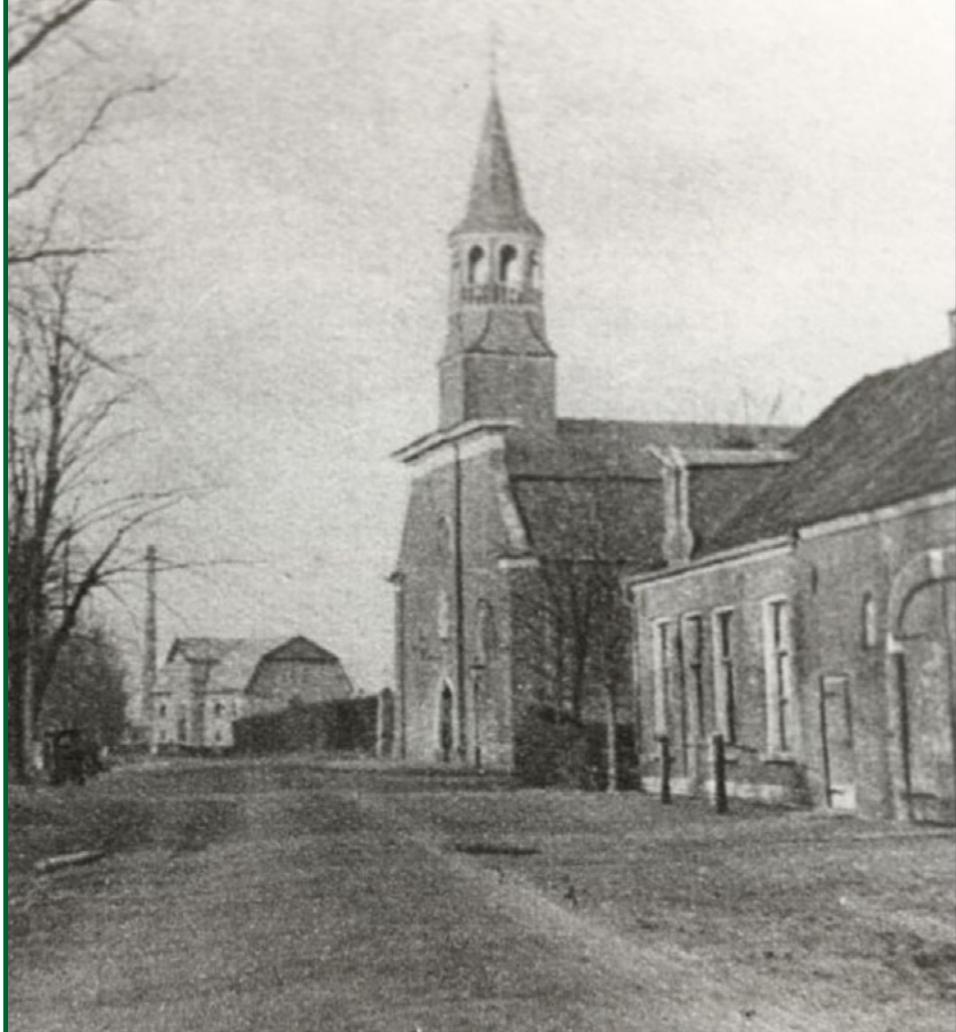
because just across the tracks, De Zwanenhof retreat is opened. If you plan to go there, you will get a discount on your ticket. But do pay attention when travelling. The train only halts in Zenderen per request. If you do not notify the conductor in advance, the train will proceed to Almelo or Borne... In 1941, the stop is removed. Twenty years later, the station building has disappeared as well.

With special thanks to Bertine Elzink.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Esweg 8, Zenderen**

Te zwoar oppakt

Nen langen tied hef et Brook nich meer wes as ne koppel boerderiejen biej mekaar. Mer in't lest van et 18e joarhonderd wordt dat aans. Der bint plannen um 'n doarp an te leggen waor twee belangrike wegen mekaar kruust: Boorn-Enter en Delden-Almelo. In de bouwplannen dreait et letterlijk um de kark. De katteliiken mochen noeverdan wier in't openbaar biej mekaar kommen. Te daanken an de godsdienstvrijheid, dee der in 1795 kömmien is.

Kaploan Johannes Henricus te Winkel oet Boorn wordt as bouwpastoor ansteld. Hee löt nen besten pleer stenen kommen. Met peerd en waag wordt dat anslept. Mer kort veur et kruispeunt geet de allerbarsens zwoare waag deur de assen hen. Dan bouw wiej toch gewoon dóár, döt'n pastoor. Zo döt et lot oetmaken waor de roomse kark keump én et doarp Boornerbrook.

Te zwaar beladen

Lange tijd is Bornerbroek niet meer dan een verzameling boerderijen. Maar aan het eind van de 18e eeuw komt hier verandering in. Er zijn plannen voor de aanleg van een nederzetting op het kruispunt van twee belangrijke wegen: Borne-Enter en Delden-Almelo. In de bouwplannen staat een katholieke kerk letterlijk centraal. Dankzij de in 1795 uitgeroepen godsdienstvrijheid mochten katholieken eindelijk weer openlijk samenkomen.

De Bornse kapelaan Johannes Henricus te Winkel wordt benoemd tot bouwpastoor van Bornerbroek. Hij bestelt een grote lading stenen, die met paard en wagen wordt bezorgd. Maar vlak vóór het kruispunt zakt de loodzware wagen door z'n assen. Dan gaan we gewoon dáár bouwen, besluit de pastoor. Zo bepaalt het lot de plek van de katholieke kerk – en van het dorp Bornerbroek.

Üble Überladung

Lange Zeit besteht Bornerbroek lediglich aus einigen Bauernhöfen. Ende des 18. Jahrhunderts ändert sich dies jedoch. Es ist geplant, eine Siedlung an der Kreuzung von zwei wichtigen Straßen zu errichten: Borne-Enter und Delden-Almelo. In den Bauplänen steht eine katholische Kirche buchstäblich im Mittelpunkt. Dank der 1795 ausgerufenen Religionsfreiheit dürfen sich die Katholiken endlich wieder öffentlich versammeln.

Johannes Henricus te Winkel, Vikar aus Born, wird zum Pfarrer von Bornerbroek ernannt. Er bestellt eine große Ladung Steine, die mit einem Pferdewagen geliefert werden. Doch kurz vor der Kreuzung erleidet der schwer beladene Wagen einen Achsenbruch. Der Pfarrer beschließt dann eben dort zu bauen. Das Schicksal bestimmt den Standort der katholischen Kirche und des Dorfes Bornerbroek.

Overloaded

For a long time, Bornerbroek is nothing more than a handful of farms. This changes at the end of the 18th century. Plans are drawn for creating a settlement on the crossing of two important roads: Borne-Enter and Delden-Almelo. A Catholic church forms the literal centre of the construction plans. Thanks to the freedom of religion act of 1795, Catholics are finally free to openly congregate again.

The chaplain of Borne, Johannes Henricus te Winkel, is instated as Bornerbroek's building pastor. He orders a massive load of bricks, which are brought in by horse and carriage. But right before the crossing, the heavy cart's axes can no longer support its load and break. "We'll build right here, then," decides the pastor. That's how fate determines the location of the Catholic church, and of the village of Bornerbroek.

Dit fietspaneel kun je ook bekijken op de locatie: **Schapendrift 3, Bornerbroek**

